

BLOD

EN REVOLUTIONSRÖMAN

af
GABRIEL SANDEN

HELSINGFORS

SÖDERSTRÖM & C:os FÖRLAGSAKTIEBOLAG

BLOD

EN REVOLUTIONSROMAN

AV

GABRIEL SANDEN

SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG
HELSINGFORS

STOCKHOLM 1918.
SVENSKA TRYCKERIAKTIEBOLAGET.

I.

— Å gud, vad han var stilig!

Rösten kom med en trånsjuk suck ur djupet av den massa dyrbara pälsverk, som var Minna Balck. Det var alla korrekta karlars förtvivlan att fröken Balck var så eldfängd. Hon befann sig ständigt på toppen av ett nytt svärmeri, och ju mer exotiskt föremålet var, dess hetare skummade känslan i hennes kroniskt kokande lilla hjärta. Sina solida och respektabla beundrare räknade hon aldrig med, de voro bara tråkiga vardagskarlar, som det gick tretton på dussinet av. Och hon kunde mycket väl räkna dem dussinvis, eftersom hennes far var en av krigstidens mest meteorlika ammunitionsmiljonärer.

Hennes svärmiska utrop väckte genljud i väninnornas hjärtan; men hennes kavaljer för kvällen, en lagom rangerad teaterkritiker i en morgontidning, fnyste professionellt-överlägset:

— Äsch, den är väl ingenting. Röst har han, gunås, men ingen plastik, och utseendet är bara mask.

Stilig? Han är ju kobent, vet jag! Och tunn så han kan gå av. I fjärde akten hade han lösvador, det har jag från absolut säkert håll.

— Å, ni är avskyvärd! utbrast fröken Rahm med uppriktigaste harm, medan Minna Balck tyst men talande drog sig ett par steg ifrån honom. Usch! Och i den där stämningen skall ni gå upp och skriva om honom. Det borde förbjudas i lag.

— Lösvador — vad har det med konsten att göra? — Magister Karin Trobergs inpass var inte fullt lyckligt, men hon var humanist liksom kritikern — hon anmälde dessutom modern litteratur i tidsskrifterna — och satte som sin uppgift att hålla konversationen överallt, där hon var med, på ett högre plan.

— Med konsten, min nådiga? Inte en smul. Men det var ju fråga om hans utseende. Jag bara frågar: kan en kobent karl kallas stilig? Enligt de elementäraste estetiska principer...

— Det var fråga om konsten, stod fröken Troberg på sig; hon var visserligen graduerad, men ändå kvinna. Ni nämnde ju själv hans plastik och hans röst. Nåväl, enligt min uppfattning blir totalbilden av det fenomenala kunnande, den överlägsna rutin...

— Kobent, exploderade omsider lilla fröken Balck, i vilken detta enda ord bitit sig fast med

styrkan av en personlig skymf. Det var som varje pälsstrå på hennes skinngarnityr sprutat blåa gnistor. — Men det är just det som är så aristokratiskt! Han är det bara för att han gör så långa ridturer varje morgon. Ni kan få se honom dagligen klockan sju i Brunnsparksallén, och det kallar jag stortat, fint, nobelt, charmant och väldigt stilig. Ni må sedan säga vad ni vill!

— Bravo! — Teaterkritikern smålog överlägset, men ändå retade det honom att höra en notorisk docka, vars skönhetslumner till elva på förmiddagen var bekant för halva staden, tala om ridturer klockan sju på morgonen som om hon själv bevittnat dem. Kunde hon verkligen vara till den grad förälskad? — Då rider han allt ett märkligt djur, en veritabel skinkmänn med konkava revben. Ty av ritt blir man annars hjulbent, min fröken — det vill säga rakt tvärtom.

— Kärleksgnabb, var det någon som sade. Minna Balck vände sig ursinnig ifrån honom och stampade i snön med sin söta pampusch. Hon lovade sig att aldrig växla ett ord med honom vidare. Skadeglada och medlidsamma på samma gång sällade sig väninnorna till henne, och det blev ett ivrigt viskande där borta, medan herrarna på sitt håll började med blaserat erkännande diskutera aftonens förtrollande ingeny. De stodo i en liten grupp i esplanaden utan-

för Svenska teatern. Spektaklet var slut, och genom de öppna dörrarna med den starka ljusfloden innanför strömmade publiken parvis och i flockar ut i det blåvioletta krigsmörkret, som några steg från ljusets skarpt markerade gränslinje suddade ihop alla eleganta kappor och pälsar, ja själva könen, till en enda outredbar massa, som utan ansikten eller kontur eller igenkännlig individualitet, nästan utan skönjbar rörelse, vällde dystert vidare genom gatorna. Man snarare hörde än såg denna massa. Det var mitt i tredje krigsvintern, den tredje mörka vintern för den finska huvudstaden. De ryska militärdiktatorerna i sin huvudlösa zeppelinkräck skygade för varje ljus på gator och torg. Varje fönster var tätt förhängt, varje gatlykta — där de överhuvud brunno — tjockt bemålad, varje ljusreklam släckt. Det enda dämpade ljuset i gatubilden kom från spårvagnarnas mattupplysta inre samt bilers och droskors nödvändigaste signallyktor. Ibland gav naturen ett svagt skimmer från stjärnhimmeln eller från månen, och då fördubblades militärens vaksamhet mot skyn och ängsliga undertryckande av varje artificiell ljusstråle inom stadsområdet. En lampa tänd i en våning, innan rullgardinen fällts, framkallade höga böter eller ett varningsskott in genom fönstret, då den hatade och bloddränkta kontraspionage-avdelningen inte rent av tog sig för att

häkta de innevarande för signalering till fienden — en anklagelse som innebar arkebusering eller Sibirien eller i lindrigaste fall långvarig fängelsetortyr under rysk regim. Detta mörker var olycksbådande, hemskt. Det var en återgång till bister medeltid, då våld, förtryck och godtycke förlamade folken och dunkla krafter drevo sitt spel. I mörkret frodades laster, lustar och brott. Respektabelt äldre folk undvek i görligaste mån att röra sig ute efter mörkrets inbrott, men längtan efter en stunds frigörelse från den dystra tidsstämningen fyllde dock kväll efter kväll teatrar och konsertsalar, medan den lägre befolkningen sökte förströelse på biograferna eller på de mörka gatorna, de sedan gammalt frekventerade promenadplatserna, nu till trängsel fyllda av en publik, som på blotta doften kunde identifieras såsom till övervägande del österländsk. Man hörde skrapandet av tusentals fötter i esplanaderna som ett brus av en stor flod, men massan var utplånad för synsinnet, uppslukad av mörkret och mörksens gärningar. Endast där en orörd snödriva bevarat något av sin ursprungliga vithet, gav reflexen något ljus åt rymden och visade den kompakta silhuetten av svarta, rörliga massor i långsam, tyst procession.

Det var så mörkt, att Tora Hammar stått väl fem minuter på trottoaren utanför teatern, innan hon

upptäckte sitt kotteri litet avsides i Henriksespladen. Hon vägledes egentligen av en röst, Mikael Karelins mörka sammetsstämman, för vilken hennes professionellt känsliga musiköra alltid reagerade på ett särskilt sätt. Tora Hammar var sångerska, en av det sångbegåvade landets celebriteter, och i kraft av den centrala position hon intog i stadens konstliv hade hon nyss avlagt ett besök i kulissen för att lyckönska teaterns utländske gäst till aftonens framgång.

Minna Balck fick först syn på henne, där hon sneddade över gatan — hon kände igen konturen av hennes hermelinkappa, vars make inte fanns i staden. — Se, där kommer Tora! — Hon sprang ivrigt emot henne: — Å, vad sade han, säg! Är han inte gudomlig?

— Usch, detta infernaliska mörker! — Tora Hammar ignorerade väninnornas störtskur av frågor och vände sig med en stor divagest till herrarna: — Ack, jag vill ha ljus, ett hav av ljus, ett hav av ljus och färger och glädje! Jag dör, jag kvävs av mörker och köld! Vem följer med? Champagne, mycket champagne...

Herrarna — alla utom kritikern — voro ögonblickligen vid hennes sida.

— Nej, en, bara en, förklarade hon med en drottningens myndighet. — Un souper a deux, un tete à

tete d'amour. Låt mig se — vilka är ni nu igen? Jag kan inte urskilja er i mörkret. Voila, Michael, mon cher — allons! Ni är den minst finsk-ugriska av allesamman.

Och hon stack utan vidare sin arm under hans.

Det var denna hänsynslösa impulsivitet som rev i trasor den popularitet hon annars skulle åtnjutit i hemstaden. Hon var kritiserad och skandaliserad som ingen annan, avgudad av dem som endast kände henne från konsertribunen, men fruktad, avundad och häcklad av dem som kände henne personligen. Och dock kom där väl knappast någon i beröring med henne, som helt undgick att påverkas av hennes glödande själs trollmakt, av detta glimrande exotiska något, som omgav hela hennes varelse. Häradshövding Karelin var i sjunde himmeln över hennes ynnest, medan rivalerna figurligt skuro tänder i mörkret. Flickorna voro milt chockerade — den Tora, den Tora, vad hon ändå var ryslig! Men i sina stilla sinnen avundades de henne denna suveräna frigjordhet från alla konventionella hänsyn, som de förstodo bottnade i ett gränslöst människoförakt och en lika gränslös självförgudning. Och nu som alltid fogade de sig snällt i hennes anordningar.

De höllo just på att ta avsked av varann med många bedyranden och fraser, då det med ens blev dödstyst i gruppen. Ett ensamt par gick förbi dem

mot Skillnadstorget, och det klang av sporrar efter dem. Alla stirrade som förhäxade, tills bilen de tagit virvlat i väg uppåt Boulevarden. Då bröts med ens förtrollningen och huvudena kommo ihop.

— Såg ni? Det var Ester Bramberg — jag kände igen henne på hatten.

— Ester Bramberg — usch!

— Med sin — med sin fästman!

— Fästman, ja — säg det!

— Och hon hälsade. Jag såg alldeles tydligt att hon hälsade.

— Oförskämt, oerhört! Hon skulle bara våga det vid dager, så skulle hon få se...

— Men vad är det med henne då? frågade Tora Hammar. Ester Bramberg, vår skolkamrat från Brobergsska?

— Å, läste du inte det? frågade Tyra Rahm förvånad i denna viskande ton, som hör skandalen till. Det stod ju helt fräckt i bladet bland förlovade. »Ester Bramberg och greve Venzeslav Vladimirovitsch Schupkin» — både på ryska och svenska.

— Tänk, lilla Ester som blir grevinna! var vad Tora Hammar genast tänkte och sade.

— Men han är ryss, förstår du. Ryss!

— Å, är det där skon klämmer? — Tora gav från sig en liten nätt vissling och skrattade. — Vad tror ni kärleken frågar efter nationaliteten?

— Men Tora då!

Ovillkorligen drogo de sig litet ifrån henne.

— Men betänk då: en ryss!

— Än sedan? Det kan vara präktigt folk de med, förmodar jag.

— Men Tora, hur kan du säga så? Förstår du inte att en ryss helt enkelt inte existerar för oss. Han är luft, det absoluta intet...

Tora bara skrattade gäckande och överlägset. Det skrattet strök som en kall fläkt över de andras stämning. Flickorna kände sig sårade i sina heligaste känslor — det var så de förstummades. Deras ståndpunkt i frågan var så självklar, ja medfödd, att de blevo svarslösa, när det gällde att ge skäl för den. Häradshövding Karelin kom dem till hjälp.

— Ni har vistats så länge utomlands fröken Hammar, att ni blivit kosmopolit, sade han allvarligt; och hennes skratt upphörde och hon lyssnade villigt, liksom alltid när han talade. Ni har skakat av er alla nationella fördomar. Men vi, som stått mitt uppe i striden alla dessa år — en del av oss hela vårt liv — ha helt naturligt utpräglade antipatier. Ryssen är och förblir arvfjenden. För våra kvinnor är en parning med honom omöjlig, liktydig med landsförräderi. Det är därför fröken Bramberg nu av sina vänner betraktas som en paria.

— Mon dieu — och det visste hon på förhand?

Tora Hammars charmanta ögon blixtrade till i mörkret. — Då är hon ju en martyr för sin kärlek, beundransvärd, sublim . . .

— Stoff för ett melodrama, inte sant? — Kritikern skrattade torrt. — Men ni må förlåta mig, fröken: hos oss här i Finland skulle det i alla händelser bli ett ohjälpligt fiasko.

— Än med mig som martyren då? — Tonen var åter gäckande.

— Till och med då, min nådiga.

— Kom, låt oss gå. — Hon tog hastigt åter Karelins arm, och under en pinsam förstämning skildes kotteriet åt.

Han bad henne välja restaurang och nämnde i tur och ordning Operakällaren, Börsen, Societetshuset, Kämp. Men hon skakade på huvudet.

— För tråkiga ställen allesammans. Jag sade ju att jag vill ha något galet för mig i kväll — en fläkt av kontinenten, uppsluppen fest, varmblodig musik och varmblodiga människor. Helst dans, men mitt tröga folk dansar ju inte! Huvudsaken är atmosfären, stämningen. Ni förstår mig nog.

Han smålog diaboliskt i skydd av mörkret.

— Och klassen spelar ingen roll?

— Inte alls. Å dessa idiotiska hänsyn!

— Gott, då tar vi Mercur. Men ni får bereda er på att armbågas med kokotter, och så — i mor-

gon vid tédags — beskärmar sig alla era bekanta över hur ni kunde . . .

Hon stod redan i bilen. Med halsbrytande fart susade de i väg genom mörkret ned mot hamnen. Det var bara ett par kvarter, men hon hade en känsla av tätt packade människomassor omkring sig på alla sidor under alléernas nakna träd. Nere från hamnen kastade krigsfartygen sina evigt och förgäves sökande ljuskäglor upp mot den svarta skyn.

— Ypperlig vägledning för fienden, kommenterade hon, i det hon steg ur.

Han stod redan nere och sökte efter hennes hand i mörkret.

— Ja gudskelov, svarade han lågmält. Men vill ni göra oss båda den tjänsten att noga vakta er tunga här inne. Det är ett riktigt spionhål.

Hon nickade. Oförmedlat kommo de från nattmörkret och den friska vinterluften in i den trånga vestibulens starka ljus och tjocka atmosvär. Dörren till matsalen stod öppen, och genom den strömmade orkestermusik och en provbit av ställets mustiga luft. Men Tora Hammar drog med välbehag djupt efter andan.

— Jag tror verkligen att vi kommit på rätt, smålog hon; havanna och parfym, och så Lehår från estraden.

Rockvaktmästaren beklagade, men det var natur-

ligtvis fullsatt så här dags, alldeles överfullt. Men Karelin fick i en handvändning rätt på hovmästaren och viskade ett par magiska ord i hans öra. Den höge funktionären gav hans dam en granskande blick, kände smickrad igen henne och skyndade sig att avlägsna namnkortet från ett reserverat bord vid långväggen i stora matsalen.

— Tora Hammar får alltid plats, sade Karelin beundrande, då han ledsagade henne in i stället och röken. Där var så trångt mellan extraborden, att de riktigt fingo pressa sig fram mellan ryggstöd och armbågar, och det var mycket få som gjorde sig besvär med att lämna plats för dem. Den ståtliga och hypereleganta fröken Hammar skulle väckt uppmärksamhet även om hon inte varit igenkänd. Att hon det var, visade viskningarna vid de flesta bord, där hon gick fram. Och lika tydligt var det, att de voro smickrade över hennes närvaro — det höjde ställets klass.

Hon tog med en förväntansfull suck plats i soffan en face mot salongen och slog tillbaka hermelin-kappan. Inunder flöt halsens och skuldrornas mjälla hud, lika snövit som pälsverket, i utsökta linjer ur en tangofärgad aftonklänning upp mot ansiktets jämna oval och det kopparröda, tunga håret under den stora pariserhatten. När man betraktade henne — och halva salen gjorde det just nu med hungrig nyfikenhet

— förstod man varför hon var lika firad som skådespelerska som för sin röst. Hon var ingen skönhet, men de stort och ädelt skurna dragen voro fenomenalt rörliga och förändligade, med ett uttryck som ständigt skiftade efter vågorna i detta varmblodiga konstnärstemperament. Hennes praktfulla, mandelformiga bruna ögon, det vackraste hos henne, berömda på de stora operascenerna jorden runt, hade hälsans och det klara intellektets strålande juvelglans, men också ett mystiskt skiftande djup, som aldrig helt blottades. Känsligt folk tappade andan, när Tora Hammar slog upp ögonen på sitt särskilda virtuosa sätt. Varje skymt av frivolitet i detta passionerade ansikte förtogs av de täta, tvära ögonbrynen, som gingo ihop över näsroten och gävo uttrycket i vila en oändligt ljuv nyans av melankoli och tyst grubbel.

Med rutinerad scenvana mötte hon den starrblikande salongen och granskade i sin tur publiken. Det var mest officerare av alla grader, och mest sjöfolk. Det var just i hennes smak: bortskämd av scenens glitter och bjäfs, satte hon dubbelt värde på det enda, som gjorde livet utanför färgrikt och strålande — uniformen. Där funnos många vackra karlar, och hon annoterade vid denna första kontakt med rysk militärpublik den prägel av kultur och förfining, som utmärkte sjöofficerarna till och med nu i ruset. Bland deras damer upptäckte hon några utsökta österländska

typer à la mjuk lyxkatt, sådana hon sett dem skymta förbi i vimlet i Paris och Monte Carlo — här fanns till och med en liten japanska, späd och sirlig som en docka. Men vid deras sida trängdes den renodlade kokotten, vulgära, uppklädda inhemska, som kommo henne att tänka på rännstensstatister i en hovscen, eller starkt sminkade och briljanterade petersburgskor från Café de Paris med de oslippliga nålsmåla cigarretterna och vräkiga odaliskmanér.

De superade under flyktigt kallprat. Hennes kavaljer var en ypperlig kåsör, som gjorde vad han kunde av sin uppgift att presentera och förklara allt det, som i det av österländska nationaliteter översvämmade landet måste förefalla sångerskan främmande och — skrämmande. När hon kallat honom den minst finsk-ugriske av det lilla aftonsällskapets herrar, hade hon oavsiktligt träffat huvudet på spiken: Mikael Karelin hade inte en droppe finskt blod i sina ådror.

— Jag är ju bastard, förklarade han leende, men med en osäker glimt i ögat, som skvallrade om hur det plågade honom. Min far var storryss, om än född här i landet, och min mor svenska. Jag är en kroasering av germanskt och slaviskt blod, en intressant produkt av en historiskt abnorm förening. Tänk er, ryss och svensk — eld och vatten! Vad skall väl bli av det barnet?

Detta var ju ingen nyhet för henne; redan hans ryska namn placerade honom. Men numera var det ingen som tänkte på det. I politiskt avseende var det Karelinska namnet mer påtagligt finskt än månget inhemskt mongoliskt och lyste klart i den konstitutionella kampens historia. Mikael Karelin, den lille välsvarvade herrn med sina flickaktigt späda lemmar och sitt vackra, veka ansikte, hade tjänat sina sporrar i fosterlandets tjänst och bestått sina prov med heder. Han var jurist och f. d. hovrättstjänsteman. Jämte sina ämbetsbröder hade han utan knot, men med en given protest mot våldet suttit sin termin i Kresty och var nu en av dem, som för sin personliga del ingalunda hade anledning att beklaga sitt nesliga avsked från ämbetsmannabanan. Sedan ett år var han etablerad bankir i huvudstaden och på god väg att bli en av de bäst kända figurerna i dess liv. Hans firma gjorde föga väsen av sig, höll sig i förnäm skymundan, men dess reputation vilade lika mycket på huvuddeläggarens rykte som lagtrogen jurist som på den Karelinska förmögenheten, vilken sonen ärvt intakt efter gamle kommerserådet. Hans kompanjon i bankirfirman var hans vän och kollega, hovrättsassessor Birger Hammar, konstnärinnans äldre bror, som likvisst tills vidare förvägrats tillfälle att göra sin personliga insats i affären, eftersom han direkt från fängelsecellen nödgats göra

den långa färden med etapp till östligaste Sibirien, där han fortfarande hölls förvisad. En yngre bror befann sig i Lochstädter Lager. Vid Tora Hammars hemkomst från sina av kriget avbrutna utländska engagemang var sålunda ingen närmare att fungera som hennes ciceron i den förändrade hemstaden än häradshövding Karelin, och han ägnade sig åt den smickrande uppgiften med varm entusiasm.

Den lilla rumäniska orkestern gjorde sitt bästa för att bli hörd över larmet, och den kortväxte dirigenten-violinisten gjorde frenetiskt musik med hela sin kropp. Knappt hade han fått en vink av hovmästaren om vem som infunnit sig, innan han lät de sensuellt-exotiska rytmerna av Strauss' Salome skära genom stemmet. Det var Tora Hammars bravurroll ur den moderna repertoaren, och publiken uppfattade genast hyllningen och hyssjade ned varann. Till och med den minst initierade ryska publiken började förstå situationen, och när ett bord överförfriskade studenter efter numrets slut med ungdomlig entusiasm reste sig och hurrade för »Tora, vår Tora», blev instämmandet allmänt, och orkestern gav touch. Salome måste spelas dacapo.

Stämningen var i stigande. Tora Hammar kände sig omvärd av ett moln av beundran och åtrå. Hennes för publikstämning hyperkänsliga nerver inregistrerade en värme i atmosfären som efter ett trium-

falt uppträdande. Som om också han känt det, sade Karelin med sin sammetsstämman:

— Ryssarna dyrkar sina konstnärer varmare än någon annan nation jag känner. Till och med en nybörjare, en elev, som ännu inte uträttat ett skapande grand, ställes på piedestal, avskilt som en herrans smorde, och gentemot de verkligt stora artisterna växer denna dyrkan till förgudning.

— En passionerad nation, inflikade hon drömande.

— Och en förtryckt. Framför allt en förtryckt. De enda, som kan ge uttryck åt vad som rör sig i folksjälens, är konstnärerna — en och annan skald också, men han blir vanligen bruten på kuppen, försvinner, förstummas. Despotismen är rädd för ord, men undgår inte att själv tjasas av trotsset inom andra konstformer. Och för den stumma, lidande massan är konstnären en hero, en profet...

— Och dock, tillade han dröjande, finns ingen nation, där konstnärens sedliga rykte noteras lägre än i Ryssland.

— Men hur går det ihop med förgudningen ni nyss nämnde? invände hon.

— Mycket bra, myste han. För att förstå det, måste man ha korn på det enda centrala i den ryska folkkaraktären, och det är — immoraliteten. Immoralitet i allt, också i det sexuella. Sedeslösheten

är där borta upphöjd till en institution. Det är orientalens sätt att reagera mot det yttre politiska förtrycket. I Ryssland är dygden en anomali och den sexuella monomanen en nationell typ. Läs Dostojevskij, den mest ryske av alla deras författare. Lika rutten och hysterisk är hela nationen. Undra sedan på att den inte har kraft att resa sig mot förtrycket! Vad som försvagar individen, försvagar ock nationen.

— Hur kan ni så hata era förfäder! utbrast hon.

Mikael Karelins veka drag fingo ett mörkt uttryck.

— Jag skall säga er hur det är, sade han och lutade sig närmare henne. Det är just därför att jag förstår dem och känner som de, som jag hatar dem så. Jag har det där fördömda blodet i mina ådror — jag kan inte hjälpa det, men all deras ruttna lastbarhet finns latent i min själ. Hela mitt liv har varit en hård kamp mot det slaviska inom mig. Det är ett helvete, må ni tro!

Nu kåserade han inte längre. Det var rama allvaret: hans röst ljöd nästan hes, liksom pressad av raseri, och den lilla kvinnliga handen, som vilade på bordets damast, var hårt knuten. Bakom den båglösa pincenén lyste hans blåa germanögon stålblanka.

— Men ert bättre jag har alltid segrat? — Hon nickade uppmuntrande åt honom. Hon förstod att här blottades en själ, som annars var skygg och sluten, och som kvinna kände hon sig smickrad, på samma gång som ett vagt medlidande började röra på sig hos henne.

— Mitt svenska jag, menar ni? Åja, för det mesta.

Hon räckte honom impulsivt handen över bordet. Han tog den, och för hans blick drog en slöja, och stålet smalt hän i ett sentimentalt uttryck, som blottade honom också det. Hastigt böjde han sig ner och kysste de smala fingrarna. Åter telegraferade hennes nerver om en nyans för stark värme, och hon betraktade honom ett ögonblick forskande. Men han bar åter sin oskyldiga, veka mask och störtade sig ledigt in på en ny avhandling om den ryska folksjärens avgrunder. Hans sammetsmjuka röst och lätta ton kontrasterade därvid säreget mot de frätande föraktfulla orden.

Tora Hammar lyssnade förstrött till den smekande stämman, men hennes tankar gingo sina egna vägar. Hon genomgick i minnet varje stund de varit tillsammans sedan hennes hemkomst, återkallade hans minspel och sätt och yttranden för att ge stöd åt en vaknande misstanke, som var allt annat än behaglig. Hon var van att bli beundrad och hyllad.

Hade hon mött en man, som förhållit sig okänslig för hennes tjuskraft, var hon böjd att anse honom för ett fenomen. Så tillvida var således även härads-hövding Karelins tydliga beundran alldeles i sin ordning. Men frågan var om det stannade vid bara beundran. Den där kyssen brände henne ännu.

Tora Hammar hörde inte till dem, som togo kärleken lätt. Ehuru själv jungfruligt oberörd i sitt hjärta, trots den atmosfär av åtrå och exaltation vari hon ständigt rörde sig, uppfattade hon med konstnärens intuition kärleken som ett lidande, en guds straffdom. Och hon hade för allt i världen velat skydda just Mikael Karelin för detta lidande. Han var hennes brors bästa vän; vad han varit för honom under den svåra fängelsetortyren hade han själv aldrig med ett ord häntytt på, men hon visste det genom broderns brev, och även nu var det endast tack vare hans praktiska och inte så litet uppoffrande arrangemang som Birger Hammars familj, ehuru temporärt berövad sin försörjare, var befriad från varje spår av bekymmer. Broderns tacksamhetsskuld var också hennes. Misstanken att hon väckt varmare känslor till liv hos Mikael Karelin plågade henne så mycket mer, som han nyss blottat en passionerad natur under den korrekta världsmannaytan och hans lidande följaktligen måste bli så mycket större.

Ack, varför skulle karlarna också vara så eldfångda! Hon tyckte om Karelin, trivdes i hans sällskap, ty av alla män hon träffat här hemma var han den minst tråkiga — hon förstod nu varför. Och nu var kvällen förstörd för henne, och inte bara det: hon måste för framtiden så mycket som möjligt undvara hans sällskap. Hans gryende känsla kunde måhända ännu bringas att förtvina av brist på näring...

Missmodig och dock med en behaglig känsla av sin egen ädelhet såg hon sig omkring. Luften var så rökbemängd, att det sved i ögonen och de bortre borden stodo insvepta i en blågrå slöja. Alla ansikten voro röda och upphettade — förmodligen också hennes? Ventilationen var verkligen avskyvärd.

Om de skulle gå?

Men hennes kavaljer protesterade så häftigt och var så rörande förtvivlad över att hon inte trivdes, att hon småleende gav efter. Det kom en ny silverhals i kylaren, och hon drack häftigt för att komma i angenämare stämning.

— Ser ni den där gamla generalen där, som sover framstupa över bordet? frågade Karelin. Det är naturligtvis oerhört att han krokmat. På intet annat ställe skulle det tolereras. Och ni förvånas över att inte kamraterna leder ut honom — det är ju

en skam för kåren, vet jag. Ser ni värden där borta? Nervös som en spindel, men vågar ingenting göra, lika litet som kamraterna. Saken är den, att den sovande generalen är högsta hönset i korgen i afton. Han har diktatorisk myndighet enligt krigslagarna, och direktören är rädd om sina rättigheter.

Två nykomna officerare trängde sig mödosamt fram mellan borden och slogo sig ned tvärs över mittelgången vid ett bord, som dittills innehafts av ett ensamt medelålders par. Röken böljade om dem, och deras rörelser voro dröjande noggranna, ansträngt måttade. Det var en infanteriofficer i khaki, en otäckt tatarisk typ, och en blå marinofficer, en helt ung gosse med ett frappant vackert huvud och dagglänsande stora orientalögon. De fixerade Tora Hammar med cynisk närgångenhet.

— Pack! väste Karelin. Sådana där fyllesvin borde inte få en droppe.

— Stackars gosse, sade Tora med ett mjukt tonfall. Han skall ju ut och dö — bara ett barn, och så bildskön. Låt honom dricka sig från ångesten, vet jag.

Men Karelin var ovanligt hetsig.

— Från ångesten, säger ni? — Han skrattade elakt. — Tro mig, allt den där spolingen tänker på, när han har tid, är kvinnor och njutningar. Faran existerar för honom bara som en förevändning att

var natt släppa Barrabam lös. Han är ju oriental, ser ni ju — den där fulländat vackra typen skulle kanske tyda på georgier, en av de där dussinfurstarna nere från Kaukasien. I varje fall äger han det gudomliga lättsinnet i högsta potens. Ypperlig kanonföda! Skada att flottan aldrig vågar sig ytterrom fästningen.

Hans häftighet roade henne, och vinet försatte henne i en stämning att retas med honom.

— Det där menar ni inte; så hjärtlöst grym kan ni inte vara. Se på honom, Karelin, en sådan skönhet, nästan ofattlig hos en man! Han har magnetiska ögon — vilka ögon, mon dieu, mon dieu! En andeskådares blick, avgrundsdjup och hemlighetsfull och dock djärvt talande. Och honom önskar ni döden?

Karelin krossade sin cigarr i askbägaren.

— Jag förstår en artists extas inför ett guds utsökta konstverk, sade han, och sammeten i hans stämna var mörkare än vanligt. Men ni bör akta er att visa vad ni känner. Tro mig, det är farligt. De där vettvillingarna, det är ju de som makten hava i detta arma land för närvarande, och de har sannerligen inga skrupler. Det behövs mindre än en invit; det behövs bara att de finner en kvinna begärlig, och hon är förlorad. Har ni inte hört vad varje människa i staden vet: om doktor Adlers unga fru —

de gifte sig i höstas — om unga fröken Värnmarck, vår nyaste baldrottning, en förtjusande flicka för resten — och nu senast direktörskan Bjelke — allt damer ur vår bästa societet.

— Ja, jag har hört dessa rykten. Tror ni verkligen på dem?

— Tror? Åtminstone i de fall jag nämnde är de sanna, ett bistert faktum. Jag känner de där familjerna och har sett deras sorg och förtvivlan. Doktor Adler häktades ju för att han vågat sätta sig till motvärn, när de rövade ifrån honom hans unga fru på gatan utanför hotell Kämp, och nu vet ingen var han finns. Kanske redan expedierad — han hade ju tyskt namn! Senator Värnmarck rörde upp himmel och jord för att återfå sin dotter — och vad vann han med det? Nu sitter gubben, gammal och sjuk som han är, i marinfängelset på Skatudden och sliter sitt gråa hår i förtvivlan. För resten: marinfängelset är ju klickfullt av folk lika oskyldiga som han. Det värsta är att många inte tål vid tortyren — det tar på nerverna. Läste ni annonsen om magister Bergstens »plötsliga död» i morgontidningen? Jag fick höra i middags att han hängt sig i sin cell — stod inte ut, förstår ni. De lär ständigt ha hotat med arkebusering.

— Varför?

— Fråga aldrig varför, fröken Hammar — det

lönar sig verkligen inte i detta land. Bergsten hade en bror i jägarbataljonen där nere, ni vet. Det var hans brott. Och det var en av våra styvaste matematiker! Man håller på att strypa blomman av vår ungdom...

Tora Hammar ruskade på sig för att bli kvitt den dystra stämning, som höll på att stjåla sig över henne.

— Ni gör sannerligen allt för att ympa ert hat också på mig, sade hon. Låt oss tala om någonting trevligare!

— Kom ihåg edra bröder, fröken Hammar, förmanade han nästan högtidligt. Blodet förpliktar! Ni blir ännu en dag en värdig dotter av ert land.

Hon skakade långsamt på huvudet. Hennes blick mötte åter de där andeskådarögonen mitt emot, stora, hungriga.

— Om därtill fordras att hata, så befarar jag att jag blir en stor misräkning för er. Jag känner att jag inte kan det.

— Vi ska vänta. Ni har varit så kort tid hemma ännu.

— Giv mig champagne, bröt hon av. Ni börjar bli tragisk, Karelin. Ni fördärvar ju kvällen för mig!

Han smålog, i det han fyllde hennes glas.

— Det var just för att tala ett allvarsord med

er, som jag förde er hit. I den här miljön måste det göra verkan, sade jag mig. Vad ni yttrade där ute på tal om fröken Bramberg, visade mig min plikt... Vad i Jesu namn nu då? avbröt han sig plötsligt och bleknade, i det han blev sittande som förstenad med buteljen i hand och blicken tom av överraskning. — Hör ni den där förbannade melodin?

Tora Hammar hörde nog. Genom salen skuro de korallika tonerna av ryska kejsarhymnen, först knappt urskiljbara över pokulerandets larm, efterhand mer triumferande allt eftersom oväsendet fick starkare sordin över sig. Det var som en kalldusch över församlingen. Med långa ansikten reste sig officerarna i stram givakt, och till och med damerna följde här och där exemplet. Men det var alls ingen entusiasm i lojalitetsbetygelsen. Så när som på några högre officerare, var det tydligt att man allmänt förstod att värdesätta orkesterns smaklöshet. Serveringen avstannade; de synbarligen på förhand instruerade kyparna stodo och hängde vid borden, medan värden och hovmästaren gingo fjäskande omkring och uppmanade de finländska gästerna att också resa sig — en uppmaning, som naturligtvis ignorerades med kallt förakt. De druckna studenterna sökte demonstrativt stämma upp »Björneborgarne», men blevo utfösta under häftiga

protester. Den sovande generalen kunde nu väckas utan risk — möjligen var hela det pinsamma intermezzot tillstållt just för hans skull — och stod nu vaggande och blinkande, tungt stödd med isterbuken mot bordet, medan han förgäves sökte lägga sitt uppsvällda dionysosansikte tillrätta i vördnadsbudande veck. Tora Hammar följde skrattande uppträdet med ögonen; hon hade otaliga gånger hört kejsarhymnen spelas i Paris under krigsåren jämsides med »God save the King» och Marseljäsens, och för henne innebar följaktligen numret intet överraskande. Men så kom hon att se på Karelin, och hans ytterliga blekhet skrämde henne. Han satt och bet ihop tänderna så hårt, att käkarna stodo ut som svällda knutar. Hon hade en bestämd känsla av att han svor och förbannade invärtes.

Här och där stego finländare — och även ryssar — upp och lämnade salen. Helt nära ingången stod värden och namngav dem för en flottig civilryss, som gav dem otäckt stickande blickar i ryggen.

— Just ett trick av kontraspionaget, det där, sade Karelin mellan sammanbitna tänder. De göra allt ett gott notvarp i kväll.

— Är det då så farligt? — Hon hade svårt att förstå den ömkliga komedin.

Han ryckte på axlarna.

— Det kan konstrueras till majestätsbrott, sade

han. Åter några obekväma som få försvinna, det är alltsammans.

Var det hans allvar? Det var som i en sensationsroman, detta med folk som försvann. Sökte Karelin mystifiera henne?

Men just då råkade hon se bort till bordet mitt emot. Tataren och georgiern stodo lutade mot varann, drucket ostadigt, och viskade ivrigt, medan de fixerade dem med menande ögon. Tora kände ett styng av obestämd oro.

— Nu går vi, sade hon bestämt och redde sig att ta på sig kappan.

— Nu? Inte för allt i världen! Det vore fegt.

Tataren kom fram till deras bord och sade barskt någonting på ryska till Karelin — Tora förstod att det var en uppmaning till honom att resa sig. Han fräste till svar, en bitande kort mening, som slutade med ordet *durack*. Det visste hon var ett ryskt skällsord.

Tatarens små svarta grisögon stucko som sylar. Man såg att han hade ett häftigt svar på tungan, men han behärskade sig, såg på henne med ett vedervärdigt grin och gick med en ironisk bugning tillbaka till sin plats.

Men Karelin hade plötsligt blivit helt munter. Han fyllde på glasen och viskade småleende och väsande intensivt, i det han klingade med henne:

— Ned med tsaren! — och tog bottenflock.

De båda mitt emot viskade åter med varann. Nu tyckte hon inte alls om georgierns blick — det var en illa dold skadeglädje i den, som kom den besynnerliga oron att åter röra på sig inom henne.

— Vad var det ni sade, när vi gick in? varnade hon Karelin. Ni borde vakta er tunga själv en smula — tänk, om någon skulle höra och förstå er!

Men Karelin slog sig ned hos henne i soffan och började med lysande ögon och många talande gester måla ett perspektiv, som kom henne att hisna.

— Tänk, när vi kört vår enda ryss ur landet! Och äntligen får rå om oss själva! Gud, då, men också först då skall man kunna andas fritt i detta land igen och se andra nationer i ögonen utan blygsel. Finland självständigt, Finland fritt! Det är på den förvissningen vi lever, det är den som hjälper oss över det fasansfulla nuet. Men alla krafter — också era, fröken Hammar! — behövas för att närma oss målet. Vi måste vara redo att gripa tillfället i flykten, när det kommer. Ve oss, om vi sover! Historien ger oss aldrig tillfället åter.

Han fortsatte att tala i samma ämne med dämpad, lidelsefull röst. Han klarlade alla patrioters innersta dröm — drömmen om ett fritt, oberoende och lyckligt fädernesland — och han lade in hela

sin själ i tolkningen. Hennes hjärta fylldes av förundran och medlidande. Förundran, emedan det var första gången hon hörde en vuxen, stadgad man, välbevandrad i politiken och räknande endast med realiteter, omfatta samma ideal, som föresvävat hennes yngre bror och alla de andra unga och starka män, som sökt sig till den stora stridens tummelplats där nere för att lära och vara redo, när fosterlandet kallade. Hennes politiska ideal, så vitt hon hade några, voro av den gamla konstitutionella skolan, på vilken landets författningsskamp fotats redan i hennes slynår, då hon ännu gick i skolan här hemma. Då hade man aldrig vågat tänka längre än på att bevara och befästa den grundlagsenliga autonomi »i ouplöslig förening med kejsardömet», såsom den officiella lojalitetstermen lydde. Hon var främmande för de strömningar krigsårens ångestfyllda genombrott fött här hemma; hon hade inte själv genomlevat utvecklingen och ansåg följaktligen idén om ett självständigt Finland för en vacker utopi. Ända till denna stund hade hon för övrigt icke trott att andra än den lätt entusiasmerade ungdomen trodde på denna utopi.

Hon tyckte synd om Karelin och alla, som vågade drömma denna djärva dröm om Finlands framtid. De skulle aldrig se den förverkligad, och alla de personliga offer de hemburit idén skulle endast

störta landet i än värre olyckor. Lös från kolossen? Det var ju otänkbart!

Hon beslöt att vid första tillfälle åter ta upp ämnet med honom — inte här, där risken var så stor. Hon ansåg det vara sin plikt att söka bringa honom till förnuft. När tamburmajoren kom och kallade ut honom i telefonen och hon blev lämnad allena, samlade hon i tankarna alla sina argument, sovrade och ordnade dem. Orkestern hade för länge sedan återgått till sitt lättare program, den uppslupna vinglädjen firade åter orgier omkring henne, larmet steg och steg, och röken tätnade alltmera. Hon märkte inte, att tatarerna lämnat salen, innan hon åter blev medveten om att den bildsköne georgiers blick vilade på henne. När hon mötte den, klack det till i henne: här var det ohöljda begäret, djuriskt, oförskönat. Hon kände sig avklädd inför den.

Och med ens blev hon otålig över Karelins långa frånvaro. Hur kunde ett telefonsamtal räcka så länge? Det var taktlöst, oartigt! De borde varit härifrån för länge sedan...

Minuterna gingo, och hennes nervositet stegrades. Slutligen kallade hon kyparen till sig.

— Gå och bed häradsövding Karelin komma in. Han står där ute i telefonen.

Kyparen bugade sig vördnadsfullt:

— Häradshövdingen betalade nyss sin nota, fröken. Han bad hälsa och säga, att han tyvärr blev förhindrad. Jag skulle skaffa fröken en bil, sade han.

En våg av förtrytelse sköt upp i hennes ansikte, och instinktligt sänkte hon ögonlocken för att inte visa hur det blixtrade därinnanför. Med skådespelerskans rutin behärskade hon sin röst:

— Ja, gör det då, sade hon. Vänta, giv mig först kappan där!

Medan hon med tillkämpad värdighet drog på sig handskarna, steg georgiern hastigt upp och lämnade salen.

— Fröken, sade servitören lågmält, i det han låtsades röja av bordet; häradshövdingen gick inte frivilligt — han blev häktad.

Hon spratt häftigt till.

— Vad säger ni? Varför? Av vem?

— Gendarmer — från ohranan, tänker jag. Högbergsgatan 21, ni vet. — Han såg fortfarande inte upp.

— Men varför?

— Vet inte, fröken — jag förstår inte ryska. Men den där kaptenen, som satt där mitt emot, skulle nog kunna säga det. Det var han som kallade på gendarmerna.

— Marinofficeren?

— Nej, den fältgråa.

— Åh, den eländige!

— Fröken skall vara alldeles lugn, varnade han sakta. Nu går jag och visslar på bilen.

Som i en dröm kom hon ut ur salen. I kapprummet stodo hotellfunktionärer och gäster i diskuterande klungor, men tystnade, när hon passerade. Hon stannade ett ögonblick och ämnade fråga någon om Karelin, men portieren syntes inte till, och hennes kypare stod redan vid gatudörren, beredd att slå upp den för henne. Några hotellpojkar i livré stirrade skyggt på henne. De visste vad som hänt, men skulle de kunna säga mer än servitören?

— Såg ni häradshövding Karelin? frågade hon hela raden på en gång.

De skakade alla nekande på huvudet.

Då hon stack en sedel i handen på kyparen, som öppnade dörren, upprepade han lågt mitt i sin bugning:

— Högbergsgatan 21, fröken.

Ute var beckmörkt. Dörrens och vestibulens glasrutor voro tätt förhängda, och ingen låga brann över ingången. Hon såg bara bilens framlykta skära en skarp triangel av ljus uppåt gatan, hörde en stark motors mjuka spinnande och anade sig till konturerna av en stor limousine. Någon rörde sig vid sidan av vagnen — det var chauffören, som tog

henne i armen och ledde henne upp till dörren, i det han sade:

— Pasjaluista, barina.

Han talade ryska! Bestört, säker på att ett miss- tag förelåg, tvekade hon på fotsteget, men den igen- fallande dörren sköt henne med kraft in i kupén. Vagnen tog ett språng som en tiger, och vid stöten kastades hon handlöst mot sätets fjädrande plysch- kuddar. I detsamma tändes det elektriska ljuset i kupén.

Mitt emot sig såg hon tatarens vedervärdiga hån- grin och georgierns lystna ögon.

II.

Det var vargatider.

När världsbranden flammade upp, hade folkets tunga kamp mot ryssväldet redan pågått i ett par decennier under allt brutalare våldsformer å den ena och allt större lidanden och offer å den andra sidan. Det skymde starkt över det olyckliga landet. Där var fortfarande gott om heroiska handlingar, tålmodigt burna bördor och den tysta, sega förbittring, som i ett givet ögonblick kunde flamma upp i ett vackert patriotiskt trots; men fronten hade börjat vackla, en ödesdiger trötthet kom smygande över lederna, och insikten om det tröstlösa i den ojämna kampen dröp sitt smittosamma gift i många sinnen. Att uppge striden, därom kunde visserligen ej bli tal, men nu höll man ut mest för stridens egen skull, medan hoppet om en slutlig seger vändades och dog inför de ödsliga, tunga perspektiven.

Men i de underliga augustidagarna, då världen kom i uppror och väldiga riken reste sig mot varann och allting med ens syntes ovisst och möjligt,

föddes det på nytt, starkare, löftesrikare än någonsin. De gamla, som i grunden alltid varit sangviniker, enär de dock en gång varit med om bättre tider, motsågo med ny förvisning en tvär omsvängning i den ryska politiken. Med händerna överfulla på annat håll, måste ju kolossen lossa på greppet, som höll på att förvandla ett trögt lojalt randfolk i ett exponerat läge till farliga rebeller. Det fanns till och med de, som trodde att förtrycket skulle bytas i kurtis. Och sant är, att den elementäraste politiska klokhet skulle bjudit detta, liksom det är otvivelaktigt att en sådan helsvängning skulle hämmat, kanske omintetgjort den finska aktivismen. Lojaliteten var så djupt rotad hos folket, kampledan så utbredd, att det, alla bittra lärdomar om ryska löftens opålitlighet till trots, skulle slagit sig till ro på en tillfällig restauration av autonomi. Det hade gjort det förr.

Men den gudarna vilja förgöra, den slå de med blindhet. För despotismen voro politisk takt och klokskap grundfrämmande. Den ryska tumskraven satte bara hårdare i. Kriget gav en förevändning att cernera landet starkare än någonsin, och i skydd av krigslagarna och bajonetterna överkorsades den sista resten av konstitutionen. En barbarisk militärdiktatur trädde i stället. Man for fram som man knappast ens gör i fiendeland.

De grånade konstitutionella politikernas morgongryning visade sig vara en tom hägring. Mot våldet i dess brutalaste kosackform led det passiva motståndet definitivt bankrutt. Natten föll på — en tyst, hemsk natt utan stjärnor. Här begravdes levande ett folk med rika möjligheter och en stor historisk uppgift, begravdes med kavle i munnen, berövad t. o. m. rätten att skrika ut sin dödsångest.

Men ser du vårdkasen där över mon? Det är ungdomen som brinner, ungdomen som offerar sig! Det är ungdomen, som skall rädda landet.

De ha insupit hatet med modersmjölken och vuxit upp under kampens år. De äro födda till strid. Från det de lärt sig tänka ha deras viljor stålsatts och deras lynnen mörknat inför ett ofritt folks ödes-tragik. De ha hårdnat i våldets skola, deras uppgift har alltid stått för dem hög och stor, obestämd och konturlös, det är sant, men med gladiatorödets visshet över sig. Egoismen har inte fått rum i deras själar. Eugen Schaumans ande har svävat över deras daning.

Se dem smyga som svarta brottslingar genom skogarna, över ödevidderna, över havet. De få stjäla sig till en möjlighet att fullgöra sin mission. De jagas som vilda djur av tsardömetts hejdukar, de missförstås och mistros av sina egna, och framför sig ha de idel mödor, farligheter, döden. Men de

tveka inte. Nu veta de vad de vilja, nu veta de varför ödet ställt dem på Europas svåraste utpost, nu veta de varför deras utveckling gått från hårdhet till hårdhet. Vägen ligger framför dem, fullt skönjbar mellan hindren. De ta en oerhörd risk: inte blott den personliga, som de knappast akta på, men för de hemmavarande, för hela folket.

Ty knappt ha ryssarna fått klart för sig vad rörelsen gäller, innan de släppa hämndens furier lösa. Repressalierna bli maniartade i sin fullständiga brist på rättsliga hänsyn, plan och konsekvens. Att vara man och ung och vapenför är tillräckligt att göra en misstänkt. Att vara detta och student därtill är ett brott. Bröder, systrar, fäder, släktingar och kamrater till Tysklandsfararna utsättas för en huvudlös och grym förföljelse. En resa till Bottenkusten blir ett äventyr med problematisk utgång. Att äga ett par skidor eller en båt i de trakterna är nog ått göra en till föremål för bevakning och spioneri. Att erhålla ett brev från Sverge, ehuru aldrig så noggrannt studerat av censuren, är en högst allvarsam historia.

En armé av vidriga spioner — gendarmer och hemliga civila — tussas som ett koppel blodhundar på folket. Det falska angiveriet växer till en industri i stort. Man frossar på husundersökningar och häktningar. Fängelserna bli överfyllda av

s. k. politiska förbrytare, vilkas enda brott är att de hoppas och bida morgongryningen. Man talar om andlig och fysisk tortyr, värre än blykamrarnas i Venedig, om avtvungna bekännelser om aldrig begångna brott, om frampressade falska angivelser. Tyskvänliga åsikter äro tillräcklig grund för deportation, ja fusiljering. Och vem var inte tyskvän i de dagarna? Tyskland var ju räddningen, frälsaren!

Mikael Karelin kunde vänta sig det värsta. Han var som för detta Kresty-man redan på förhand prickad. Dessutom skulle hans ryska härkomst verka som en försvårande omständighet. Voro tyska sympatier hos en finne förståeliga, ehuru oursäktliga, betraktades en ryss med samma läggning som en farlig revolutionär och fick en desertörs behandling. Ty det var utmärkande för den ryska despotins inkquisition, att den a priori aldrig erkände en ryss' denationalisering, icke ens om den skett på fullt naturlig väg genom utflyttning till annat land och naturalisering av barnen i andra eller tredje led. Ehuru redan Karelins far varit född i landet och ägt finsk medborgarrätt, envisades de ryska myndigheterna att betrakta hans son som ryss och hans medlemskap i lutherska kyrkan som kätteri. Tsaren släppte aldrig greppet om sina undersåtar.

Utan att misstänka det ringaste, helt inne i det ämne som kommit honom att tala sig varm, hade

Karelin följt budet till telefonen ute i vestibulen. Portieren påstod att en herre ringt på och frågat efter honom, men när han tog luren, kom till en början intet svar, tills centralen sömnigt gav sig tillkänna. Medan han stod och grälade för det förmodade avbrottets skull, lades en hand på hans skuldra, och när han förvåntansfullt vände sig om i tron att få se en bekant, mötte han den triumferande och illvilliga blicken från en gendarmofficer i full uniform.

— Följ med, Mikael Karelin! kommenderade han kort och lät två bistra gamla hejdukar stiga fram, en på var sin sida om fången. Så vinkade han till sig rockvaktmästaren: — Herrns överrock — fort!

Vaktmästaren, en liten svartmuskig och korrumpad östersjöprovinsare, stod redan färdig i bakgrunden med Karelin's päls, mössa och galoscher. Han var synbarligen van vid dylika situationer.

— Helt om, marsch!

— Håll, vänta! ropade Karelin, vars första tanke, sedan han hämtat sig från den första överraskningen, gällde Tora Hammar. Mitt sällskap — — Jag har en dam där inne — —

Och han tog ovillkorligen ett steg framåt.

— Nje nada. — Officeren hejdade honom med en befallande gest. — Men ni vill kanske betala er räkning, innan vi går? A la bonne heure —

portier, skaffa hit herrns räkning, men utan uppseende.

Kyparen var framme i en handvändning med den färdigt summerade notan — det hela föreföll förberett i detalj.

— Hälsa och säg min dam — —, började Karelin till servitören, i det han likviderade.

— Nje nada, nie nada! — Officeren vinkade avvärjande med handen.

Men Karelin började ta humör.

— Nado, nado — och tig se'n, fördömda bödel! röt han på äkta ryskt manér. Hejdukarna grepo tag i var sin arm, men han fick ändå andrum att hastigt säga till kyparen, i det han ökade på drickspengarna: — Skaffa fröken en bil och se till att hon inte råkar ut för något sattyg.

Så slet han sig fri och gick hastigt mot dörren. Halvvägs stötte han på den tatariske officeren, som stod med händerna på ryggen, gjorde en ironisk bugning och hånlog. En tanke slog Karelin. Han tvärstannade och tänkte säga något, men eskorten knuffade honom i ryggen och föste honom brutalt ut ur hotellet och upp i en i mörkret väntande Kasansläde. Den ene gendarmen tog plats bredvid honom med ett säkert grepp om hans arm, medan den andre klev upp bredvid kusken. Bjällrorna klingade muntert i den kalla natten, men medarna skrapade

otäckt i det dåliga föret, och det var så nermörkt, att Karelin knappast kunde urskilja ryggen på de framsittande, utom när de passerade någon skum lykta. Bakom dem svarade andra bjällror, och han förstod utan att se, att officeren följde efter i en annan släde.

Han ruggade tyst upp sig i sin päls med en rent fysisk vämjelse över beröringen med despotins hatade hantlangare. Hans hjärna arbetade febrilt. Misstanken, som plötsligt vaknat hos honom vid mötet med infanterikaptenen, skymde helt och hållet undan oron för hans eget öde. För resten: han visste ju fullväl vad han hade att vänta för sin del — blykamrarna.

Men Tora Hammar?

Man hade alldeles synbart bemödat sig om att väcka så litet uppmärksamhet vid hans häktning som möjligt. Då det ingalunda var i systemets smak, som snarare excellerade i ostentativa maktmissbruk antingen för att ingjuta en hälsosam skräck hos massan eller framprovocera fientliga demonstrationer, måste man haft något särskilt syfte därmed. Men vilket? Honom kunde hänsynfullheten inte gälla, knappast heller den ökända lokalen eller dess stalsatta publik i gemen.

Det gick upp för honom med skrämmande visshet, att Tora Hammar svävade i fara. Fällan gäll-

de inte honom utan henne. Han hade avlägsnats från hennes sida för att ingen skulle finnas, som hade intresse av att hindra de dunkla anslagen mot henne. Hotellpersonalen samarbetade av alla tecken att döma med ryssarna och skulle även därförutan i ingen händelse våga lyfta ett finger till hennes försvar. Hon var helt och hållet i deras våld. Han var inte naiv nog att tro, att hennes ställning som internationell ryktbarhet skulle skydda henne. Hur hade inte Ryssland farit fram med dem av sina egna celebriteter, som varit systemet misshagliga! Det var tvärtom att befara, att hennes profession endast skulle stegra begärligheten med något av den perversa njutningen vid att skända ett helgon.

Han måste göra sig fri och skynda till hennes sida. Han hade ingen tid att förlora, det insåg han.

Endast över hans lik skulle de nå henne. Blotta tanken att få offra sig för henne hade en ljuv sötma. Ty han erkände det nu öppet för sig själv med klar tanke och het känsla: hon var honom kärare än livet.

Mikael Karelin var i grunden en passiv natur. Det slaviska draget i hans karaktär avsatte en motvilja för initiativ, framför allt riskabla initiativ, som han av hjärtat förbannade, och hela hans utpräglade fysiska prydlighet, halvt kvinnlig i sin överförfining, kom honom att avsky våldsamerheter. Det var

endast under emotionellt tryck han impulsivt och utan att väga konsekvenserna kunde begå handlingar, som efteråt kommo honom att hisna.

Kusken hade av en eller annan anledning — sannolikt i hopp om bättre väglag — tagit den mödosamma vägen över backarna i Högbergsgatan. Släden kravlade sig med stark lutning fot för fot uppför på resterna av snövallen invid trottoarkanten. Bjällerklangen bakom hade upphört — den andra släden hade tydligen valt den planare vägen genom Kasärngatan. Utanför brandstationen brunno två rubinröda lyktor, men utförsbacken gapade som en svart säck, kantad med två snörräta, svagt vitskimrande bårder: snövallarna. Så här dags var det troligt att gatan var folktom.

Släden nådde krönet.

Med nästan kriminell kunnighet beräknade Karelin sin aktion. Han var fullkomligt kallblodig nu.

— Låt mig ta en rök, sade han med en suck; gud vet, när jag får tillfälle till någon härnäst.

Med en godmodig grymtning lät gendarmen honom ta upp sitt cigarrettfodral, men släppte inte hans arm. Sakta lösgjorde Karelin i skydd av mörkret den pälsklädda fotmanteln på sin sida och stack ut foten under fällen, men i yttersta smyg, så att intet syntes när han bad om eld.

Nu lossnade greppet om hans arm — gendar-

men trevade under sijnellen efter tändstickorna. Just i det ögonblicket fick släden starkare fart i utförsbacken, och Karelin kastade sig ur och var i det samma uppslukad av mörkret. Det var omöjligt att hejda hästen i den långa, branta backen, och innan de förbluffade gendarmerna kommo sig för att skjuta, hade deras fånge med ungdomlig vighet redan klättrat in över gallerporten till närmaste gårdsplan och sökt gömsle i en källarhals.

Han hörde rop och skrik nedanför backen, och grova stövlar klapprade i språngtakt åt olika håll. Bravo, tänkte han — det här skötte du slugt, Karelin! Ty stegen kommo inte uppför; man trodde synbarligen att han tagit vägen utmed Stora Robertsgatan. Han förstod att polis skyndat till vid skotten, han hörde surret av en bil och såg ett ögonblick reflexen av dess lyktor svepa över husväggen mitt emot, och i fönstren skymtade nattklädda nyfikna, som skrämts upp av skotten. Men så strängt var förbudet mot ljus i fönstren, att ingen vågade tända, ehuru de därigenom skulle underlättat sökandet.

Bilen stannade med våldsamt huggande cylindrar någonstans där nere — kanske vid Georgsgatan, bedömde han. Några skarpa kommandorop skuro igenom, en dörr smällde, så ett skott, så igen en dörr, helt nära, troligen vid Robertsgatan.

För höga fan, tänkte han; började de leta igenom kvarteret, så var han såld!

Plötsligt hörde han en taktfast språngmarsch av en hel trupp uppe i backen, och gatan genom gallergrinden blev klart upplyst av ett eldsken, som hastigt tilltog i styrka. Där sprang en trupp brandsoldater förbi, med bloss och lyktor i händerna, och bakom dem avtog skenet så småningom, men gatan blev inte vidare beckmörk som förut.

Nya kommandorop. Det höll synbarligen på att bli system i letningarna.

— Såld! mumlade Karelin. Det behövdes bara ljus, så är jag bet. Och Tora, som behöver mig!

Förtvivlad tog han i det svaga ljuset en överblick av situationen. Det var en helt kringbyggd gård — tre- och fyra våningshus på alla sidor. Ingen möjlighet att komma genom kvarteret. Gatan var den enda utvägen, men om han klättrade ut över porten nu, skulle man ovillkorligen se och knipa honom.

Förbannade ljus!

Han hörde en dörr öppnas inne på gården, en ljuskägla slog ut över asfalten och dog med en skräll. — Gårdskarlen! anade Karelin.

Nu gällde det.

Han borstade hastigt snön av sin päls och kröp ut ur källargången. Innan den nykomne hunnit vänja

sina ögon vid skumrasket, stod han helt lugnt vid gallerporten och sökte ivrigt se nedåt gatan.

— Vad är det för en uppståndelse där ute? frågade han med spelad nyfikenhet på finska. Hörde ni skotten?

Karlen rasslade med en nyckelknippa, och hjärtat slog högt av glädje i Karelins bröst, när han såg nyckeln stickas i portlåset.

— En tiedä — vet inte, sade karlen buttert. Måste se efter — någon drucken soldat kanske...

Karelin följde honom ut på gatan. Ända bort ifrån ohranahuset nere i dällden och upp till hörnet vid Stora Robertsgatan syntes en massa rörliga lyktor, med oroliga skuggor emellan. Igen smällde en dörr, trappbelysningen flämtade i ett och annat hus, luften var full av ett oredigt sorl av röster, och här och där vågade folk sig ut på trottoaren. Gudske-lov — det var räddningen!

Karelin stod en stund vid gårdskarlens sida, lugnt pratande. När ett par andra — hyresgäster från gården — sällade sig till dem, lämnade han gruppen och gick stillsamt uppför backen. Utanför brandstationen brunno de rubinröda lyktorna, och dejourmanskabet stod och hängde i en klunga mitt på gatan, ivrigt stirrande på ljusen där nere. En av dem frågade honom vad som stod på.

— Äh, bara en oregerlig ryssfan, svarade han

och fortsatte. Framför honom låg brinken ned mot Esplanaden åter mörk och tyst och tom. Han var räddad, åtminstone för stunden. Hur han skulle klara sig, när det blev dager och ohranan spände sitt dragnät över staden, bekymrade honom inte ännu. Han var fredlös, jagad av det farligaste och mest effektiva spionsystem, som någonsin existerat, men han tänkte bara på Tora Hammar.

Från närmaste telefonkiosk ringde han upp hotell Mercur.

Nej, fröken Hammar hade nyss gått.

Vem som hade varit med henne? De utövade ingen kontroll över sina gäster i det avseendet. — Avringning i örat.

Han ringde upp hennes pension. Nej, fröken Hammar var inte hemma.

När han kritvit i ansiktet av ångest lämnade kiosken, strök en stor öppen bil långsamt förbi honom med båda framlyktorna tända — något som var förbjudet för andra än militärbiler. Ljuskäglorna skuro som strålkastare sökande långt in bland esplanadens nakna träd, där brånadens tysta procession redan glesnat, och träffade honom bländande fullt i ansiktet som ett slag. Han knöt händerna, så naglarna skuro in i köttet.

III.

Tora Hammar sträckte förskräckt ut båda händerna.

— För guds skull, säg till chauffören att han stannar ögonblickligen! ropade hon, blek av en förtärande gene. Jag har fått fel vagn!

Quel scandale! ekade det inom henne, quel scandale — c'est horrible! Hon hade kunnat bita sig själv, så förgrymmad var hon för malören. Vad skulle dessa herrar tänka om henne?

Marinlöjtnanten böjde sig fram med ett förekommande småleende och glöden i sina fuktiga sängkamarögon lagom dämpad för att väcka förtroende.

— Det är oss en stor glädje att vara er till nytta, madame, sade han på denna mjuka franska, som är slaverna egen, och hans händer talade ett artigt, aktningsfullt och lugnande språk. Ni måste tillåta att vi kör er hem. Vår bil är den enda i rörelse just nu. Om ni bara är vänlig och nämner adressen, madame?

Och tataren skyndade sig att förklara:

— Kolja, chauffören, spelade er ett spratt, madame. Han kunde ju inte veta att ni inte hörde till sällskapet.

— Å, men bed honom stanna då! envisades hon, redan till hälften lugnad. Jag är säker på att han kör åt galet håll.

Hon ville resa sig, men av den starka farten gungade vagnen så starkt på sina mjuka resärer, att hon måste uppge försöket.

— Er adress, madame?

— Tack, jag vill helst stiga ur.

— Men jag försäkrar er att det är omöjligt. Vi kan inte tillåta er att gå ensam, så sent som det är. Och vår bil är den enda tillgängliga. Jag ber er, nämn adressen, madame!

Georgierns ton var så varmt enträgen, han föreföll så nedslagen över hennes beslut, att hon tvekade. Med denna fart hade de sannolikt redan susat ett gott stycke åt orätt håll, och hon medgav att utsikten att nödgas ta sig hem gående i mörkret inte var lockande. Nåja, varför inte?

Hon uppgav sin adress, och georgiern lät den gå vidare till chauffören med några förklarande ord på ryska, som hon inte förstod. Vagnen gjorde en skarp sväng, saktade farten något, gav en hotfull varningssignal i en ton, som för alltid fastnade i hennes öra, och fortsatte därpå sin vilda fart. Tora

Hammar sträckte ut handen för att dra ifrån gardinen och se ut — mindre för att övertyga sig om kursen än för att fylla ut en oundviklig paus — men tataren hindrade henne.

— Förbjudet, madame, strängt förbjudet. Intet ljus utåt gatan, lyder förordningen.

— C'est la guerre, tillade han med en axelryckning.

Men Toras sensitiva öra hade uppfångat en bitton av myndighet i hans röst, som retade henne. Hon kunde inte tåla den fula karlen.

— Det är ju absurt, sade hon och kröp in i sitt hörn.

Georgiern sökte göra konversation och började tala om aftonen på Mercur, med upprepade hän-syftningar på henne. Men med all sin skönhet var han ingen driven kurtisör, och hon hade inom sig roligt åt hans platheter, medan hon med estetikerns hemliga njutning studerade hans ansikte. Det var det vackraste hon kunde erinra sig någonsin ha sett i karlväg. Det var närmast som en beundransvärd, fin intaglio fått liv. Ungdomens liv, ännu med gosserundningen i kinden. Och nu, när han gjorde sina tafatta försök att verka intressant, kröp där någonting rörande osäkert och skyggt in i blicken under den guldträsade officersmössan. Det var tusen gånger vackrare och mer attraktivt än den lystna kvinnojägar-

blicken från nyss. Hon önskade hon kunde säga honom det.

Helt plötsligt, vid en paus, som han måste utfylla till varje pris — hon hjälpte honom grymt nog inte alls — reste han sig halvt, klingade med sporrarna och presenterade:

— Löjtnant Abolnik, till er tjänst, madame. — Och med en handrörelse mot tataren: — Prins Kusmin-Dragomirov, kapten vid infanteriet.

Hon böjde bara helt lätt på huvudet till svar. Så, det var den där vederstyggliga kontryssen som var fursten. Vilken ironisk lek av ödet! Av någon outgrundlig orsak blev furstetiteln bara en anledning för henne att avsky honom så mycket hjärtligare.

Plötsligt hajade hon till. Bilen lutade starkt framöver: de åkte utför en brant sluttning. Men på vägen till hennes pension vid Mikaelsgatan funnos inga branta backar. De voro helt säkert på avvägar!

En häftig oro grep henne med ens, en gräslig misstanke kom hennes hud att krypa och knottra sig.

— Vart kör ni? nästan skrek hon.

— Madame hörde ju vad jag sade till Kolja, började löjtnant Abolnik. Mihailskaja ulitsa — det finns väl inte flera gator med samma namn heller?

Han såg ansträngt förvånad och hederlig ut. Men fursten lät masken falla. Han skrattade hänfullt:

— Mihail, Mihail — hans dopnamn är Mihail! Ah, bosje moj, det blir Mihails koj i stället, madame! Lika bra, eh?

Där var bekräftelsen.

Men var det inte en mardröm detta? Hon, Tora Hammar, föremål för en dylik nedrighet? Tora Hammar bortrövad? Det vore ju en infami utan like! Världen kunde råka i uppror för mindre.

Hennes blick flög vilt från den ene till den andre. Fursten vidrigt grinande, med illvillig triumf i sina små sneda grisögon; marinlöjtnanten blek av spänning över hur hon skulle ta det, vaksam som ett rovdjur på varje manöver från hennes sida.

Med ett kraftigt ryck slet hon ned sammetsgardinen för ett av fönstren. Rutan gapade först som en beckmörk kvadrat, men då hon ångestfullt lutade sig tätt intill, urskilde hon en jämn vit snöslätt beströdd med underliga svarta monster, från vilka eruptiva ljuskäglor oroligt svepte upp i skyn, sjönko, korsade varann, slocknade. Här och var högt uppe i luften talade blåa gnistor med varann, ivrigt, grälände. Vid ett plötsligt vertikalsvep av en av strålkastarna kände hon igen konturen av Sveaborg i fonden och Gråhara där långt ute.

Hon sjönk tillbaka mot vagnskuddarna med de

knutna händerna hårt tryckta mot sin flämtande barm. Varje spår av hauteur och värdighet lämnade henne; hon var bara en vettskrämd liten kvinna. Allt blod var struket från hennes ansikte och bultade i hjärt-trakten med feberaktiga, värkande slag. För sitt liv skulle hon inte kunnat göra en rörelse eller yttra ett ord — en oresonlig fasa för någonting okänt, vidrigt, oerhört förlamade henne. Endast ögonen talade: onaturligt stora och stirrande irrade de från den ene till den andre och tillbaka igen. Men vad hon såg ökade bara hennes fasa. Dessa två — det var ju ryssen, som Karelin talat om, slaven med sin bottenlösa depravation och hysteriska brånad. Var det inte just denna djuriska lystnad och perversa grymhet, som lyste ur tatarens glödande ögon? Hon kände det förfärande tydligt, att med vilka andra två män som helst skulle hon kunnat brottas och segra, vädja till deras heder och gå fri, men inte med dessa.

I denna stund föddes det stora hatet.

Alltjämt susade bilen framåt, nu över en terräng jämn som ett golv. En strålkastare helt nära slog in genom det blottade fönstret med en avgrund av ljus, men hennes vidöppna, stirrande ögon blinkade ej. En ångvissla släppte ut en kataklysm av hemskt vrål, ett inferno av oljud. Hon tyckte hon uppgav andan i det. Hjärtat stelnade.

Bilen svarade med en hornstöt, som på grund av kontrasten ljud nästan musikalisk. Det starka skenet in genom rutan dröjde envist, misstänksamt. Så saktade farten; mjukt och skickligt domnade motorns kraft, och vagnen stannade utan ett ryck. Tattaren slog i samma nu upp dörren med en ironisk gest:

— Siles-vous-plai, madame.

Hon såg en mörk väg, en pontonspång av grova plankor över snön bort till en hög fartygssida, som låg klippgrå i sin vak av becksvart vatten. Strålkastarljuset darrade över perspektivet som blått mån-sken.

Hon rörde sig inte.

— Mais, madame — en liten visit ombord innan vi kör hem? trugade löjtnant Abolnik och rörde vid hennes arm.

Då flög hon upp. Beröringen kändes som en elektrisk stöt och hävde ögonblickligen paralysin. Med ett kattvigt språng var hon ur vagnen, och väl nere på isen började hon springa för livet samma väg, där hon skymtade spåren efter bilens kedjehjul. Strålkastaren följde henne, det bländande skenet klöv alltid mörkret några meter framför henne, och hon kände sig som en skarpt exponerad svart fläck i det vita planet. Kappan tyngde och hindrade. Hennes pälsfodrade bottin fastnade i ett hovspår på vägen

och slets av. Hon bara sprang, men hon hade samma känsla som i drömmen, att hon inte kom någon vart, ehuru hon flög framåt. Det var det där förfärliga ljusets fel. Hon lämnade den tilltrampade vägen för att undgå det, men snön var djupare än hon trott och hämmade farten, och hon kände att hon inte orkade länge mer. Hjärtat bultade kvävande högt upp i halsen.

När ryssarna fingo fatt henne och skrattande buro henne tillbaka, var hon ur stånd att kämpa emot. Visst sökte hon vrida sig ur greppet, men krafterna voro slut, och hon var så andfådd att hon inte fick fram ett ljud, när hon försökte ropa på hjälp. I sin maktlösa förtvivlan tänkte hon på döden. Det var dock någon tröst i detta att hon kunde dö, innan de vunnit sin avsikt. Hon skulle lista sig till en av de dolkar officerarna buro eller helt enkelt kasta sig över relingen i den svarta vaken. Hon skulle säkert kunna göra av med sig, innan det förfärliga skedde.

Upp för fallrepstrappan bars hon, ett viljelöst, livlöst bylte av hermelin och strutsplymer. På däck rådde en underlig, spöklik skymning. Allt var grått i grått. Besynnerliga pansarmonster hukade och kröpo undan, oformliga skepnader som långa jätteödlor och ofantliga mammutdjur kurade och gömde sig under oljedukshucklen. Ett ögonblick stirrade hon

rakt in i mynningen på en stor kanon och frös till inför evigheten. Här och där utmed relingen — låg och gles som var den till bara för syns skull — stod en mörk gestalt och saluterade tyst; det var i all sin passivitet hotfulla skuggor i det gråa virrvarret, skrämmande gasar i en överklig mardröm av bundna dödar. Genom ett skejlejt sipprade en nålväss ljusstrimma, men i skrovet under deras fötter surrade och sjöd en ihålig, dov brumton som i en kupa full av jättebin, och den eviga röken steg ur de torngrova skorstenarna, fyra i rad, i en svart molnkägla som ur en slumrande vulkan genom masternas sprutande telegrafnistor rakt upp mot skyn.

Nu — nu borde jag kasta mig, tänkte Tora, när de mellan två utbyggda, bepansrade kanonlavetter passerade relingen så tätt, att hon kunde kasta en blick dit ned i det svarta. Men djupet skrämde henne, och så tänkte hon fegt: ingen skada skedd ännu — kanske det inte blir så farligt?

Vilken lisa där fanns i detta vaga tvivel: kanske det inte blir så farligt! Märkvärdigt vad den där blicken dit ner gjorde henne gott. Hon hade låtit skrämseln skena i väg med sig, påverkad som ett barn av Karelins spökhistorier. Det var sant att det brutala våld hon var utsatt för endast alltför väl tycktes bekräfta allt vad han sagt, men herregud, hon var ju ingen vanlig kvinna, hon var ingen dok-

torinna Adler eller direktörska Bjelke — hon var Tora Hammar, den berömda sångerskan! Med henne var det en helt annan sak.

Hon skulle vänta och se, inte göra någonting förhastat, försöka tänka klart och kallt. Om det kom till det värsta, så — ja, så hade de ju sina dolkar...

En dörr öppnades och föll igen efter dem, och de gingo utför en trång, skum trappa, som vindade sig ut omkring underliga bucklor i stålväggarna. De buro henne som riktiga klåpare med huvudet nedåt — kanske trodde de att hon var avsvimmad?

Hon gjorde en häftig rörelse som för att vrida sig ur deras armar.

— Släpp mig ned! kommenderade hon. Just nu dominerade harmen över den klumpighet, varmed de hanterade henne, över alla andra känslor.

De lydde genast, allt annat än ogärna, ty hon började bli dem väl tung. Hennes resliga gestalt i den vida kappan fyllde hela trappan. De stodo stumma, nästan vördnadsfulla och sågo på, när hon metodiskt drog nålarna ur hatten och förtretad betraktade den. Det var en dyrbar pariserkreation, som nu var nästan förstörd, och hur hon än bände och böjde på brätterna fingo de inte tillbaka sin chica fason.

— Usch, så ni farit fram! bröt hon ut och stam-pade med foten. Det var den första förebräelse hon yttrat, och formen var så oväntat mild, att hon tyckte hon kunde höra hur de suckade befriat. Den överraskade henne själv — det var inte alls vad hon borde sagt. Men när hon senare tänkte över det, förstod hon att hon instinktliskt träffat just rätta ordet. En scen skulle inte båtat till något här; tårar och böner skulle träffat döva öron, medan detta specifikt kvinnliga drag — omsorgen om toaletten, om utseendet — med ett tag smälte deras hjärtan. De skulle kunnat slicka hennes händer till tack.

— Madame, det fins en spegel där nere, sade löjtnant Abolnik mjukt och artigt, ännu flämtande och varm, då hon ängsligt trevade över sin koaffyr, innan hon igen satte på sig hatten.

Där nere? Hon såg ditåt och lyssnade. Trappan slutade med en ny dörr, men bortom den — långt inne — hörde hon en mängd röster, skratt och servisklirr. En mansröst sjöng ett par takter av en visa. Det hela fick en underlig källarresonans av stålväggarna.

A la bonne heure — varför inte? tänkte hon med något av sitt vanliga stolta lättsinne. — En spegel? sade hon högt till sina plågoandar; tres bien, för mig dit!

Ingenting kunde länge spela på samma emotionella sträng hos hennes skiftande natur. Hon kände sig nästan lugn och glad igen.

Medan de passerade den långa korridoren med hytter och logement — det stod någonting på ryska på alla de smala dörrarna, eller också var det bara ett visitkort — och gingo ännu en trappa ned, denna gång en klart upplyst trappa med vinröd matta och skinande blank mässingsledstång, hade hon tid att samla sig fullständigt och bestämma sin taktik. Hon skulle vara älskvärd och tjusande, men obehaglig — naturligtvis obehaglig — stolt och oupphinnelig: Tora Hammar, divan, i varje tum. Men lugn framför allt, lugn, lugn, lugn...

Hon tog in officersmässen med en enda nyfiken blick. En överraskande rymlig sal, som kanske upptog fartygets hela bredd, men så låg i taket som en gammaldags bondstuga och med takbjälkarna synliga liksom där — men här var det ett nätverk av grova stälvar, massiva som i en bro- eller skyskrapskonstruktion, med belysningen bakom stora kristallkupuor mitt i kasettfälten som i en klubb. Kring väggarna löpte solida lädersoffor, låga och breda som divaner, med långa bord framför, på två sidor regelbundet itustuckna av kanoner, som sutto på huk med mynningarna i tiggande bidan ovanför de tillbommade skottgluggarna i de murtjocka pan-

sarväggarna. De liknade giraffer med framsträckta halsar under sina grämelerade hucklen. Inte ens svansen saknades — det var repen, som snörde till hucklena bak. På den fria golvytan innanför bordens fyrkant stodo lätta korgstolar och tunga läderfåtöljer i smakfull oreda på den mjuka mattan, även här vinröd. Golv, tak och trävirke voro hållna i en förnäm claretton, som höjde intrycket av ett välombonat klubbrum. På väggarna mariner och naketbilder och massor av fotos. På en låg estrad i ett hörn, halvt gömd bakom en grov artilleripjäs, upptäckte hon en uppslagen flygel med en massa notblad i en kaskad över golvet.

I detta eleganta rum skräpade en massa människor i en obeskrivlig röra. Eller var det inte snarare bolande djur? Med stigande förvåning flög hennes blick från grupp till grupp — var det inte en haschischdröm? Knippen av karlar kring halv nakna, rusiga kvinnor, karlar som utanför detta rum kanske voro korrekta och ståtliga marinofficerare, som stolt höllo på sin värdighet som utkorad kast, men här voro endast brunstiga hannar lika ohöljda som hundarna på gatan. Människomasken var avsliten. Hon kom ovillkorligen att tänka på orgiescenen i »Thais»: vilket besvär hade inte regissörerna alltid haft att få den rätta överdådsstämningen över det hela! Koristerna voro alltid för stela, för an-

ständiga. Men här var ett mästerverk av fantastisk regikonst, med fläktar av urtid och antik och renässans hoprörda till en scen, som var giltig genom tiderna, på samma gång häftigt repellerande och omotståndligt fascinerande: mannen med vin och kvinnor.

Dionysos hette regissören. Vin brann i alla glas, det drog bjärtfärgade strimmor över det vita duktyget från kullstjälpta buteljer och karaffer och krossade pokaler, det högg i männens tinningådror och lyste ur blossande kinder och simmiga ögon. Vin klang ur de lallande rösterna och skratten, ur sången och visorna; vin eggade begären och brände i kysar och famntag. Vin gav slutligen åt några den drömlösa, dödslika sömnen.

Så, det var här landets kvinnor skändades, tänkte Tora och blev stående. Envar av de hundratals vimplarna i Östersjöflottan hade en sådan här bordell ombord, och där förbrukades var natt finsk kvinno- dygd en-gros.

Hon ryste av en vämjelse hon var ur stånd att dölja. Det var således sant, allt vad hon hört glunkas om den hemliga trafiken, sedan hon kom hem. Med alla despotins medel sökte man tysta ned jätteskandalen, intet ord fick bli synligt i tryck, tidningarna hade repet om halsen och vågade inte häva det anskri, som ålegat dem som nationens väktare.

Och så var man bara hänvisad till rykten och dunkla antydningar, som ingen riktigt ville tro på, tills det fasansfulla drabbade någon närstående, kanske ens käraste — maka, fästmö, dotter. Några namn kommo envist igen i minnet: här hade hamnat en doktorinna Adler, en ung fröken Värnmarck, en direktörska Bjelke. Och nu var hon här själv, hon, den mest skeptiska av dem alla: Tora Hammar, den berömda sångerskan!

Mon dieu, mon dieu, quel horreur! Skulle hon överleva detta?

Hon såg sig om; hon betraktade sina plågoandar med ett sista hopp om förbarmande. Löjtnant Abolnik hade hälsats med höga rop och var i färd med att skaka hand med de närmaste kotterierna; men vid hennes sida stod den förhatlige tataren vakt, iakttagande henne med en listig blick. När deras ögon möttes, sade han med ett av sina vidriga leenden:

— Madame föredrar måhända ett chambre séparée framför detta sällskap? Löjtnant Abolniks hytt är strax intill.

— O nej, nej, svarade hon hastigt. Hon beräknade att här ute bland de andra skulle den svåra stunden åtminstone uppskjutas, kanske till och med någon möjlighet till räddning yppa sig, medan hon i enrum var såld med detsamma. — Nej, skaffa

mig en plats, är ni snäll — bara inte i soffan — och så, monsieur le prince, ni glömmer spegeln...

Hon log verkligen, gav honom ett av sina bedårande småleenden. Han såg på henne listigt tvekanande ett ögonblick, så ropade han högt på Abolnik:

— Mischa åhøj, Mischa pajdjäm!

Han var synbarligen så gott som främling på stället.

Men Mischa gav sig god tid — han skålade som bäst med en tjock kvinna med blottad, läckert mjäll överkropp, som halvlåg i armarna på en starkt berusad officer längre in i rummet. Man ropade på honom från flera håll; han var synbarligen en stor favorit.

Men vid ett av de närmaste småborden reste sig en gossmärt midshipman, raglade fram till dem och bytte några ord med fursten. Så gjorde han en allt för djup bugning för Tora och förklarade på en rådbråkad blandning av de inhemska språken:

— Fröken prinsessa — hick! — jag är er — hick! — er slav. Välkommen i — hick! — i det gröna. Tule tänne, kaunis tyttö. Hick, hick!

Hans uttal var så komiskt, att hon måste le trots sin ångest. Men när en ny bugning räckte ända ner till golvet och han drucket-hängivet kysste fällen av hennes kapp under den teatraliska förklaringen,

att han var hennes slav för evigt, drog hon sig ovillkorligen ett steg tillbaka.

Nu kom också ceremonimästaren fram och beredde dem plats, befriade fursten från sijnellen och sabeln, satte fram en butelj Roederer på is och slog sig ned hos dem som om det varit hans rättighet. Det var en alkoholdränkta gammal skeppsdoktor med spasmer i sitt vittrade ansikte och en svada, som flöt lika obehindrat på fem olika språk, inklusive svenska. Tora fann honom mot sin vilja lustig; dessutom var han synbarligen ofarlig: — kvinnan var för honom en övervunnen ståndpunkt.

Den närmaste halvtimmen räknade hon sedermera bland de svåraste i sitt liv. Löjtnant Abolnik hade med ryssens notoriska obeständighet övergivit henne för andra lättare byten och växlade inte ett ord vidare med henne. I stället kretsade andra sliskigtgalanta kavaljerer kring henne, snåla som bin kring en honungskaka. Stommen utgjordes av fursten, doktorn och den unge midshipmannen, som ideligen insisterade på att få kyssa hennes klädningsfäll och vara hennes slav. Men därutöver växlade sällskapet oupphörligt: unga marinlöjtnanter, som nog i nyktert tillstånd kunde komma en kvinnas hjärta att klappa hastigare, men nu endast väckte motvilja, där de inte verkade bara löjliga; medelålders kaptenener av olika rang, villrådiga om var de skulle

placera henne, ängsligt på sin vakt mot att kompromettera sig; till och med ett gammalt gubbskräll till amiral i uppknäppt, nedsölad släpuniform och med snålvattnet rinnande ur mungipan som hos en slagrörd. Alla måste hon le mot och parera och skåla med — d. v. s. läppja på vinet. Och dock var hon på sätt och vis tacksam för deras uppmärksamhet: den ständiga kretsgången av kavaljerer räddade henne från att figurera i någon av de krasst ogenerade scener, som utspelades runt omkring och av vilka hon nödtvunget uppfattade glimtar, som ibland kommo henne att frysa in i mörket trots all scenlivets förhärdelse. Tora Hammar var inte blyg och inte skenhelig. Hon hade levat ett eldfullt, intensivt liv med båda ögonen och alla sina sinnen öppna, och intet mänskligt var henne som konstnär främmande. Men i den brånadens ohöljda orgie, som här brusade omkring henne, saknade hon varje antydning om det estetiska moment, som ensamt för henne gjorde hängivelsen förklarlig, stundom skön. Det var så förskräckligt fult alltsammans — bestialiskt, vidrigt fult. Där fanns intet av parningens helgelse, intet av förökelsens höga mysterium; det var rätt och slätt en lustarnas och råhetens häxsabbat, förhärjande och förödande i stället för skapande och förnyande. Här hördes inga flöjttoner från Pan. Och det hade varit en intuitiv föräning om detta

— ehuru verkligheten oändligt överträffade hennes vildaste idéer — som kommit fasan att hugga sina klor i henne, så snart hon insett vad det var man ville henne. Hon hade inga gammaldags fördomar mot att prisge sin dygd; hon medgav att själva våldtäkten under vissa förutsättningar kunde vara tilldragande, ja härlig för kvinnan; men nu, efter vad hon här såg, ville hon bestämdare än någonsin hellre dö än utlämna sin kropp — denna dyrbara klenod, som hon alltid satt en ära i att minutiöst ansa och vårda — att förhärjas av en drucken satyr utan varje begrepp om dess värde.

Men ännu hoppades hon på räddning. Hon såg visserligen ännu ingen möjlighet, men det tragiska alternativ hon beslutit sig för gav henne tålmod. Det var ju ingen mening med att hon, Tora Hammar, ömkligen skulle förgås i ett sådant här hål?

Hon försökte på att förtro sig åt doktorn.

— För mig härifrån, doktor, bad hon på svenska.

Han betraktade henne med en sober blick ur sina talgiga ögon, och spasmerna höllo upp för ett ögonblick.

— Nu shtë? Ni inte ha bra här? Inte tillräckligt många beundrare? Ni får dem allesammans, om ni bara vill. Inte tycka om vinet? Å bosje moj, jag strax skaffa någonting annat — konfekt, frukt, arbus, va? Men härifrån — nej, min sköna

fru, inte med min hjälp. Jag har — vad ni kalla det? — princip, ja? Nu, jag har för princip att aldrig blanda mig i andras små affärer. Absolut inte, hör ni, absolut inte när där är kvinnor i det. Bara obehag, bara obehag. Jag vill leva i fred med hela världen — jag inte soldat, bara läkare, ni ferschtår?

Han var obeveklig. När hon ännu tiggde, blev han rå:

— Finskaja dama, finska kvinna vilja kärlek. Nu schtå, här får ni så mycke' ni vilja ha, så mycke' ni kunna ta. Eleganta, förtjusande officerare — alla älska er varmt, starkt. Nu, när de tröttna, ni går föröver, till skansen — där många hundra vackra, starka, förtjusande matrosar älska er lika varmt. Kärlek? Å bosje moj, så mycke' ni kunna ta!

Och han gjorde en gest som betecknade oändligheten.

— Tror ni då jag kommit hit frivilligt? utbrast hon.

Han ryckte på axlarna.

— Nje snajo, vet inte. Många finski flicka komma frivilligt, men så, när de är perdy och ingen vilja ha dem längre, de skrika över hela staden att man rövat dem hit. Bara ljuga, bara ljuga alltsammans. De själva tycka om rysk kärlek, de själva tränga sig på oss. A, finski flicka — oh la-la!

Han gjorde en talande gest och smålog cyniskt.

Tora Hammar bleknade av vrede. Vilken infami, vilken bottenlös skurkaktighet! Det var så de rättfärdigade sig, dessa nedriga förförare.

Men i detsamma kom hon att tänka på flera saker på en gång, saker som hon lagt märke till här hemma, men inte sett i deras rätta ljus förrän nu. Där var först och främst flanörpubliken här i huvudstaden om kvällarna: det manliga elementet mest ryska flottister och soldater jämte officerare, och så oräkneliga skaror inhemska kvinnor, backfischer, tjänarinnor, arbeterskor, butiksbiträden, tydligen ute i samma syfte som deras prostituerade systrar. Förr hade det inte stött henne särdeles. Hon hade bara förvånats över den lätthet, varmed parterna kommo tillrätta med varann trots skillnaden i språk. När allt kom omkring hade den där cyniske doktorn ändå till en viss grad rätt: det fanns finska kvinnor, som med vett och vilja kastade sig för ryssarna. Det föreföll henne som var hennes samhälle i denna fråga uppdelat på två läger, och gränsen dem emellan gick någonstans mellan över- och underklass. Doktorn drog bara alla landets kvinnor över samma kam. Generalisering var ju något alla män hade fallenhet för.

Hon mästrade sin motvilja och såg sig omkring för att söka bestämma de kvinnors samhällsställning,

som runt omkring drogo sitt kön och sin nation i smutsen. Det var ingen lätt sak — allra först hade hon en repellerande känsla av att det var yrkeskokotter allesamman. Men så tänkte hon med skam, att kanske alla kvinnor i detta framskridna stadium av rus uppträdde ungefär lika — kanske hon själv till och med, om det någonsin kom därhän?

Långt in i rummet råkade hon överraska löjtnant Abolnik i en karaktäristisk situation. Han hade samlat omkring sig fyra eller fem flickor, och gastandet i det kotteriet hade redan länge hörts över allt larret i mässen. Abolnik med tillruvsat hår, spritblek och fantastiskt skön sjöng en rysk visa med en underlig trånande melodi, som i refrängen plötsligt slog över i ett skrattande, vilt prestissimo.

Han gjorde det *con amore*, med ett uttryck och en brio, som fascinerade. Om och om igen sjöng han romansen — eller kanske var det flera strofer i den — och flickornas ögon hängde hypnotiserade vid hans läppar, och de vaggade mjukt i takt med rytmen och strålade upp vid den omotståndliga refrängen. Där var en — hon måste vara ryska, tänkte Tora: en stor, mörk och grann hona, svällande av köttets fägring som en vit ko på fett bete. Om en idisslande ko påminde också den absolut tomma, stela blicken i hennes orientaliska ögon och hennes ställning av slött välbehag. Skuldror, armar och bröst

voro bara, och över dem böljade tjocka bucklor av det halvt upplösta, glänsande håret, som Abolnik tankspritt lekte med medan han sjöng. Dessa två — det var orienten, tänkte Tora, mot sin vilja tju-sad — orienten: Omar Khayum.

Men det skulle bli mer orient. Abolniks inspirerade blick träffade kalfaktorn, en jättelik, skäggig matros, som i skydd av sången stod och slukade kvinnans skulpturala behag med utstående, lystna ögon. Abolnik tystnade mitt i den skrattande refrängen. Ett ögonblick fixerade han den förmätne, medan gnistor tändes i hans mörknande blick. Så röt han till. Matrosen for upp ur sina vällustiga drömmar och rätade bleknande på sig till stram givakt, och i hans stelt stirrande ögon kröp ett pinat uttryck som hos ett övermåttan misshandlat barn. Abolnik vinkade honom långsamt till sig med krökt pekfinger, och Tora tyckte sig rent av se hur den stora karlen darrade, då han lydde. En ström av skällsord bröt fram över löjtnantens läppar, först i manlig bröstton, så skalan upp till gällaste diskant allt eftersom raseriet vitnade. När slaget föll med knuten näve mitt i ansiktet på kalfaktorn, hoppade Tora högt till vid det vidriga ljudet. Så föll ett till, ett till, ännu ett — oräkneliga, givna med full styrka tätt, tätt över matrosens massiva huvud, i ögonen, på näsan, på munnen, i pannan, på öronen. Utan att

värja sig med en rörelse, utan att vända sig bort eller ens blinka stod matrosen i givakt och tog emot, men vid varje slag vickade huvudet till på sin tjurnacke, än bakåt, än åt sidan, tills en väldig uppercut mot hakan kom hela den solida figuren att vackla och falla på knä med blodet sprutande ur näsa och mun och någonting ragglande och slappt, nästan medvetslöst i hela hållningen.

Tora kände sig illamående av vämjelse, men kunde inte slita sina ögon från uppträdet. När matrosen föll, började Abolnik sparka honom. Med hela sin styrka — han tog formlig sats — sparkade han honom i bröstet, i maggropen, i huvudet, tills kolossen som ett livlöst bylte rullade utåt golvet, trots svimningen ännu svagt stönande — eller kanske var det rosslingar? Då höll Abolnik äntligen upp, rättade på sig, torkade svetten ur pannan och återvände leende till sina kvinnor. Dessa hade följt exekutionen med olika uttryck, än stela av fasa, än med hemlig njutning och vaknande blodtörst. Endast den fylliga vita honan, orsaken till det hela, såg på med absolut indifferens — hennes blick var lika tom och lugn, och med sina stora, ringprydda händer började hon slött fästa upp sitt hår. Ingen hade så mycket som med ett ord hindrat Abolnik; man hade knappast ägnat det hela någon uppmärksamhet. Tora hade en känsla av att ett mord begåtts inför

allas ögon utan att väcka annan kommentar än på sin höjd vad som rymdes i en föraktfull axelryckning. Ett par tillkallade marinsoldater togo hand om matrosen. När de buro honom förbi, sade doktorn förklarande:

— Nu går han till arresten på köpet.

— Men ni, som är läkare — är det inte er skyldighet att se till honom? — Toras barm gick hög av sinnesrörelse.

— Kanske. Vi få se i morgon.

— Men om han dör?

— Fsjå ravnå — sak samma! Bara en matros. I Ryssland mycke', mycke' matroser. Gör ingenting alls, madame.

I nästa stund stod glädjen vid Mischka Abolniks bord åter högt i tak. När hon kastade en förstulen blick ditåt, satt han med en flicka på vartdera knät och drack med tillbakakastat huvud vin ur buteljen under de andras förtjusta skrik. Honan höll med uttryckslös min en tjock hårslinga mellan läpparna, medan hon fäste chinjongen upp på hjässan. De fylliga armarna stodo kyligt vita mot väggens bakgrund av mörk claret.

Herregud, tänkte Tora — och den mannen ville äga mig!

Någon slog an ett par skrällande falska ackord på flygeln. Det var som en signal: det artade sig

till ett allmänt uppbrott. I skottet längst i fonden öppnade sig en bred dörr, genom vilken man skymtade långa, halvmörka perspektiv in i fartygets mystiska innandöme, och vacklande steg man upp, justerade nödtorftigt sin dräkt och strömmade ut.

Vad skulle nu följa? Var det räddningen eller — — eller slutet? Hon glömde allt i en förtärande ångest. Där var bara ett fåtal som stannade kvar, av kvinnorna bara ett par, tre.

Vad skulle hon göra: följa med eller stanna? Vart gingo de?

Doktorn, som ingalunda gjorde min av att lämna sin plats — det föreföll som kunde han för sin del sitta kvar hela natten, bara han hade sprit — kom med sin upplysning som en kalldusch över alla förhoppningar:

— Man har arrangerat ballet nu av matroser i gunrummet — starka, förtjusande karlar. Ni vilja följa med och se? Schtä?

Hon stirrade oförstående på honom.

— Det brukar dra finski flicka, de tycka mycket om det — se, ingen enda är kvar! Starka, förtjusande karlar...

Han hade ett sätt att uttala ordet förtjusande med långt utdraget u-ljud, liknande o, och vekt s, som liksom kom själva ordet att betyda någonting annat än vanligt, någonting klabbigt, slipprigt. Nu kunde

hon inte undgå att förstå honom, ehuru hon fortfarande tvivlade på att hon gjorde det.

Det här blev allt värre och värre. Vilka avgrunder av djuriskhet återstodo ännu att utforska? Min gud, hur skulle hon komma härifrån?

Löjtnant Abolnik hade gått med de andra — han hade synbarligen totalt glömt henne. Då inte han brydde sig om att fullfölja sina avsikter med henne, borde hon vara fri, så vida inte — — så vida inte fursten...

Tataren hade liberalt spätt på sitt rus, men det hade bara gjort honom ordkarg och dyster. Han satt hela tiden och betraktade henne med små grisögon, som stundom lyste upp som inför paradisisiska syner, men däremellan bara voro sylvasst vaksamma som på ett lystet djur — en katt kanske, som lekte med en råtta. Å, vad hon avskydde honom! Hon hade visst aldrig sett ett så fränstötande ansikte; där var något av Judas Iscariot, sådan hans bild hade stannat i hennes minne från en gammal familjebibel hon brukat bläddra i som barn, bara det att fursten var mörklätt, inte röd som Judas; och hans stripiga hakskegg var så glest, att man genom det kunde se käkens skarpa linje, knottrig som om han alltid bet hårt ihop tänderna. Munnen var obeskrivligt hård och brutal, inramad av en stripig, hängande mongolmustasch, och själva kraniets form, som allt-

för tydligt markerades av den rakade, blåsvarta hårbotten, förde tanken på gorillan. Ett lågt stående monster, grottmänniskan i khaki!

Men hon tvang sig att småle mot honom:

— Monsieur le prince, skola vi inte gå nu?

Han vaknade häftigt ur sin paradisdrom och såg sig förvånad omkring. I sitt rus betedde han sig precis som ett yrvaket barn.

— Mischa, ahoj? Mischa Abolnik! ropade han hest. När doktorn upplyste honom om att den han sökte troligen befann sig i gunrummet, reste han sig förvirrad, letade efter sin sabel och gick med den i näven och stelt fixerad blick mot trappan. Några steg upp snavade han och blev liggande i en stönande brytningsparoxysm.

Doktorn skrattade förtjust.

— Ett svin, sade han — ett svin från Turkestan. Förlåt, känner ni honom?

— Nej, gudskelov.

— Mischkas djenschtsjik, betjänt, kalfaktor, chargé d'affaires, ni förstår. Alltid tillsammans. Han alltid vara nyttig.

Tora steg upp. Nu var det väl ingen som hindrade längre?

— Jag vill gå nu, sade hon och väntade att han skulle hjälpa henne med kappan. Det var ingen

annan i närheten just då. Hennes »slav» satt och sov på sin stol.

Men doktorn steg också upp och tryckte henne med milt våld ned i fåtöljen igen.

— Nu schtå-takoj? Ni hava tråkigt med gammal gubbe som jag? Vänta lite, vänta lite — de andra komma nog snart: unga vackra, förtjusande karlar. Mischa Abolnik...

— Jag vill gå, jag måste gå, kved hon i ett övermått av ångest för att ögonblicket skulle gå henne ur händerna. Å doktor, för guds skull, hjälp mig härifrån!

Men han stod över henne, tätt framför, med spritstinkande andedräkt och spasmer som en virvelstorm över de förvittrade dragen. Och han tröstade henne som om hon varit ett litet barn:

— Inte gå nu, mycket roligt kvar. De andra komma snart, mycket snart — bara tålmod, duschinka maja. Unga vackra, förtjusande karlar... Så, så, djevuschka — tålmod, tålmod...

Hon reds igen av en ångest, som liknade dödsfruktan. Med båda händerna mot hans infallna bröst, där uniformen var nedsölad av vinskvättar och cigarraska, sökte hon hysteriskt skjuta honom ifrån sig, men han bara skrattade som om hon kittlade honom och böjde sig tyngre fram över henne. Hon var nära att kvävas och hade ögonblick, då hon trodde med-

vetandet skulle överge henne. Hon hörde ljudet av röster där uppe i korridoren, steg som närmade sig, sporrklirr.

Då skrek hon högt, så högt hon orkade.

Just då sköts dörren i skottet åter åt sidan med en stor skräll, och sällskapet från gunrummet strömmade tillbaka, lett av en drucken, naken bajadär, som dansade en ormande orientalisk dans mellan borden till en melodi, som hon själv visslade med virtuos färdighet. De, som kommo efter, applåderade skrattande och med många eggande rop. Mitt för Tora och doktorn stannade hon sin irrande rond och utförde under plötslig allmän tystnad en häpnadsväckande magdans med en sensuell aplomb och en kattlik vighet, som skvallrade om både temperament och professionell träning. Kretsen av åskådare slöt sig tätt kring dem. Förgäves sökte Tora Hammars ångestblick efter något smyghål — hon hade försuttit sitt tillfälle, och en dovt, mörk förtvivlan föll blytung över henne, när hon upptäckte Abolnik vacklande osäker på benen åter slukande henne med flammande ögon. Så, det var således ändå sist och slutligen hennes öde. Hon frös till och började hacka tänder, som om vakens kalla vatten redan lögade hennes kropp.

Då tumlade doktorn plötsligt åt sidan, och en annan stod framför henne, en ny man direkt utifrån,

en lång gestalt i elegant släpuniform och en massa ordnar mellan kappans tillbakakastade slag. Det var väl vinterkylan i kläderna, men han liksom radierade renhet, och när hon såg upp i hans ansikte — ett stolt, djärvt ansikte, där varje drag tålmodigt utmejslats av generationers omsorgsfulla urval och seklers kultur — fick hon en känsla av ovillkorlig och oinskränkt tillit. En instinkt sade henne, att här stod en riddare med en riddares dygder — hennes räddare!

Han såg ned på henne med två stålgråa, kalla isögon, obeskrivligt överlägset men på samma gång välvilligt. Blicken gled taxerande över hela hennes gestalt och höjdes från skospetsen igen upp till hennes ansikte. I hennes ögon läste han allt vad han behövde veta.

Han gjorde aktningsfullt honnör.

— Raupp zu Rittersleben, sade han militäriskt korthugget, som bet han av vart ord. Gnädige Frau wollen nach Hause? Gestatten Sie mir vielleicht den Weg zu zeigen?

Med skälvande knän, ännu ur stånd att våga tro på räddningen, reste hon sig. Hon hade helst rusat i väg med detsamma, men han påminde henne om kappan, som han ceremoniöst höll fram åt henne. Då märkte hon, att danserskan gått och att de båda nu voro medelpunkten i den stirrande kretsen. Abol-

nik vinglade fram och sade häftigt någonting på ryska åt den nykomne officeren. Tora förstod, att han gjorde anspråk på henne, men hon hyste besynnerligt nog ingen oro för utgången. Raupp zu Rittersleben svarade barskt, ett par repliker växlades ännu, och Abolnik såg ut som ville han kasta sig över den andre.

Denne räckte lugnt sitt visitkort åt honom.

Så bjöd han henne armen, och med sitt inre i ett tumult av jubel och tacksamhet gick hon stum vid hans sida mot trappan.

IV.

Det var på detta sätt Tora Hammar blev bekant med Max Raupp, Freiherr zu Rittersleben, löjtnant vid kejsrerliga Östersjöflottans flygkår.

Inte för det att bekantskapen tycktes komma att odlas eller leda till något — ånej, därtill voro deras svärer alltför vitt åtskilda. Han var nu en gång rysk marinofficer, och mellan det ståndet och landets bildade klass fanns ingen brygga. Tora var visserligen uppriktigt och varmt tacksam för hans handtag den där natten, men ändå kunde det inte hjälpas att hon kände sig besvärad var gång de möttes på gatan och han vördnadsfullt hälsade. Hon hade hellre sett att han inte låtsat om deras sammanträffande. Hon tyckte om hans utseende; han var vad Minna Balck skulle kallat gudomligt stilig — ett det finaste rasdjur, ädling ut i fingerspetsarna och allt sådant där; men hon var inte riktigt säker på att det inte varit mest gentlemanlikt av honom att behandla henne som luft efter väl lämnad hjälp. Åtminstone skulle hon känt det angenämre så. Det

var nu inte alls för vad folk skulle tro och säga — det gav hon fortfarande en hjärtlig goddag, ehuru hon nog med ens efter den där natten lagt sig till med sin omgivnings uppfattning i nationalitetsfrågan och i så måtto redan var på väg att bli vad Karelin kallat en värdig dotter av sitt land. Men så trångbröstad att hon var generad, om en rysk uniform gjorde honnör för henne på gatan, skulle hon nog aldrig bli. Nej, det var egentligen det, att Max Raupp om och om igen minde henne om den där natten, då hon spelat en så förfärligt slät roll. — Det minnet gjorde henne så ond, att hon kände sig illamående — ond på sig själv. Det degraderade henne, drog hennes strålande jag i smutsen. Att han inte förstod det, tyckte hon var ointelligent, nästan tölpaktigt. Hon önskade nästan ett sammanträffande, bara ett enda, för att säga honom det.

Hon hade inte nämnt ett ord om saken för någon. Naturligtvis inte! Och hon var mycket mån om att den inte kom ut från annat håll.

Minna Balck, som alltid var explosivt nyfiken på andras affärer, sökte naturligtvis pumpa henne en dag, då de mött baron Raupp på Espen. Men hon slingrade sig behändigt undan med en nödlögn:

— Han har ätit ibland i min pension vid table d'hoten. Vi har inte växlat tio ord med varann.

— Han är för stilig att vara ryss, sade Minna

begrundande; och så tror jag inte ryssarna begagna enkeltjusare. Åtminstone har jag inte sett det förr. Men det klär honom kolossalt.

— Han är balt, sade Tora. Stora gods någonstans i Kurland.

— Tycker du inte det är oerhört synd om dem — östersjötyskarna, menar jag. Tvungna att slåss mot sitt eget folk. Det är urtragiskt. Usch, det här kriget!

— Säg inte det, Minna. Det är ju det som skall göra Finland fritt.

Minna Balck sneglade över till henne för att se, om hon log ett av sina maliciösa leenden, som vanligt när hon snuddade vid politiken. Men det gjorde hon inte den här gången.

— Ja, men ändå, sade hon obestämt och dröjande. Inom sig tänkte hon, att Tora Hammar verkligen var förändrad på sista tiden. Kunde det vara Mikael Karelin — kanske hon faktiskt saknade honom?

Det var så med Karelin, att hela staden visste om hans häktning och flykt. I flere dagar hade man inte talat om annat, man hade i hemlighet hurrat och skålat för honom och kallat honom urstyv och en karlakar! Vem skulle trott det om lille Karelin? De hatade gendarmerna hade fått sig en näsbränna, och samhället jublade. Naturligtvis hade det bli-

vit en massa husvisitationer och förhör bland hans affärs- och umgängesväänner, hans egendom hade tagits i beslag, och hans kontor hade arrangerats till en av de ryska spårhundarnas sedvanliga fällor. Man hade i en vecka eller ett par darrat för hans öde: skulle han lyckas klara sig eller råka fast igen? Olika rykten voro ständigt i svang, man diktade en hel odysseé om hans äventyr, och slutligen slog man sig till ro på förmodan att han lyckats ta sig över till Sverge. Det låg närmast till hands, eftersom någon infångning inte hörts av. Men när det kom till kritan, var det ingen som visste någonting säkert. Han hade inte kommunicerat med någon sedan häktningen, ingen hade sett till honom, han hade försvunnit spårlöst och tyst som en ande. Och det var det som var det mest storartade — att han förstätt att klara sig utan att kompromettera någon av sina väänner.

Fast väännerna — de hade då gärna hjälpt honom. Trots risken.

Tora Hammar visste lika litet som någon annan. Hon anade bara att det varit Karelin, som upprepat ringt upp pensionen den där enleveringsnatten för att ta reda på, om hon kommit hem. Han hade inte givit sig någon ro, innan han av jungfrun fått höra att hon låg välbehållen i sin säng; och han hade inte velat säga sitt namn. Han hade sina skäl

att tåga med det: det fanns ju ryska spioner, som tjuvlyssnade på telefonsamtalen, och även om inte han själv kunnat gripas med ledning av ett avlyssnat samtal, hade hans namn otvivelaktigt åsamkat henne en massa obehag från gendarmeriets och polisens sida. Även som det nu var förvånade det henne, att hon lämnades i fred. Man visste ju allt för väl på vederbörligt håll, att de varit tillsammans den kvällen.

Ja, visst saknade hon honom! Det var sant att hon den där olycksaliga kvällen på Mercur redan av sagt sig hans sällskap för framtiden, men det var någonting helt annat att totalt försvinna, som han nu gjort, och lämna henne i ovisshet om hans öde. Så var det ju också det, att hon varit den ofrivilliga orsaken till hans olycka. Hon förstod ju alltsammans: häktningen hade arrangerats för att man skulle komma åt henne. Och när hon tänkte närmare på det, var hon tämligen säker på att han just för hennes skull tagit på sig den oerhörda risken av en flykt ur gendarternas klor. Han hade anat sig till sammanhanget och velat skynda tillbaka för att skydda henne. Den tanken gav honom en hjältegloria i hennes ögon och kom henne att syssla mer med honom än hon annars skulle gjort.

Hon saknade hans sällskap. Han hade varit den mest kamratliga, minst kurtisörmässiga av hennes man-

liga bekanta. Om han faktiskt var kär i henne, så var det besynnerligt att han aldrig ens försökt göra henne sin kur. Det hade alltid varit någonting tryggt och solitt med honom. Han hade förstått hennes impulsiva natur, konstnärsblodet, som ingen annan. Nu hade hon ingen, som hon så reservationslöst kunde lita på och lämna sig åt.

Hon gick här i hemstaden och hade dödande tråkigt. När hon tänkte på sin sentimentala hemlängtan där ute i stora världen, kunde hon skratta bittert åt sin vantrevnad. Nu längtade hon ut tillbaka — och nu var vägen stängd. Hon ryste för passvårigheterna.

Hon kände inte igen sin egen födelsestad — något som inte heller de gjorde, som bott där oavbrutet. Hon kände sig mer som en främling här än hon någonsin gjort i Paris. Det var den förskräckliga ryska invasionens fel. Det främmande elementet gjorde sig brett överallt, tryckte sin prägel på gatu-, restaurang- och nöjesliv och trängde undan de buttra och ruvande men passiva infödingarna. Snart var man inte säker för dem i hemmen heller. De åto sig in överallt med penningens makt — den ryska rubelns, åsatt tvångskurs av en rovregering, som var inhemsk blott till namnet.

För att i någon mån motverka ledsnaden dök hon upp över öronen i arbetet. Ehuru musikpedagogiskt

ett ännu oskrivet blad drog hon med makten av sitt stora konstnärnamn till sig en massa elever, eliten eller i varje fall den mest ambitiösa delen av landets sångadepter. Hon hade knappt en timme på dagen för sig själv, men hon gick upp i kallet med nybörjarens hela fanatism. Det stötte många för huvudet. Hon var som vanligt för ärlig. Hon sade oförbehållsamt ifrån, när hon efter noggrann prövning kommit att inse, att en elev inte hade några utsikter. Hon ansåg sig för god att uppfostra diletanter, något som landet redan var alltför rikt på. Hon tog härvid ingen hänsyn till klientens sociala ställning, och det var ju inte hennes fel att de undermåliga eleverna oftast kommo från societeten, från familjer med inflytande. Många dörrar stängdes därför för henne, dörrar till hem, där hon annars skulle varit en självskriven och omhuldad gäst. Det bidrog nu inte heller till trevnaden.

Så förberedde hon en egen konsert. Det skulle bli en liederafton med fransk-finskt program — tyskan var ju bannlyst från konsertsalen. Hon skulle där visa sina landsmän en ny sida av sitt konstnärskap; hittills hade de endast beundrat henne i koloraturen, och det var redan sex, sju år sedan sist. I musikkretsar motsågs hennes uppträdande med spänt intresse — det artade sig till en stor händelse i landets musikliv.

Men Tora Hammar var för ung och levnadsglad att i längden tillfredsställas med bara arbete. Kvällarna voro alltid värst att få att gå. Förr — där ute — hade hon som en av operans mest använda krafter alltid haft sina aftnar utfyllda av sina roller, och hur utslitet partiet än varit, hade hon gått till varje ny föreställning som till en fest. Det hade varit hennes förnämsta nöje på den tiden: att erövra, att tjusa varje nytt auditorium. Här hemma, där man ännu inte kommit så långt att man hade en stående operascen, trots uppsjön på goda inhemska krafter, saknade hon bittert denna stimulans. Något annat fanns inte att sätta i stället. Teatern som bjöds var underhållig, och det var visserligen sant att säsongen var rik på konserter av framstående utländska artister, men med sin självkänsla kände hon sig föga hemma i ett auditorium, och förmågan att njuta av andras konst förtogs av den kritiska skärpa, varmed hon satte både sina och andras prestanda under lupp.

Livet var en torr öken.

Men så kom en svallvåg av stora världshändelser och slog med brak och dån mot kusten här uppe. I Nevametropolen bröt revolutionen ut — revolutionen, som alla gått och väntat, men knappast någon vågat tro på ännu.

Först kom som vanligt en störtskur av vilda ryk-

ten, som välldt över Systerbäck med de skaror av ryska flyktingar — mest monarkins handgångna män, högre officerare och ämbetsmän — som i första paniken sökte sig över till den häcklade gränsmarken för att finna skydd. Det var hårresande saker som berättades. Det forsade människoblod i Petersburgs rännstenar, man sköt och slogs på alla gator och torg, tsaren hade blivit mördad på det mest ohyggliga sätt, kamarillan hade skingrats som agnar för vinden, det ena bekanta högdjuret efter det andra hade stuckits ned, bomber kreverade i husen, staden brann på flera punkter...

I »gränsmarken» sutto det gamla systemets män ännu vid styret, in i det sista litande på tsarismens beprövade seghet. Sina sista maktögonblick begagnade de till att med alla medel söka förkväva under rättelserna om omstörtningen. Tidningarna förbjödos att utkomma, de officiella telegrammen om systemskiftet undertrycktes, inte ens tsarens och storfurst Michails manifest fingo offentliggöras. Kejserarens tronavsägelse fick inte meddelas hans finska undersåtar, ehuru den var bekant för hela den övriga världen...

Inom flottans officerskår visste man fullväl vad som skett och skedde, tack vare den trådlösa förbindelsen med Kronstadt. Men man begick det miss taget att inte låta manskapet veta något. Manskapet

var fanatiskt revolutionärt till sista man; även officerskåren var anstucken; knappast någon höll på tsardömet, absolut ingen på Nikolai. I revolutionens dåvarande skede hade menige och förmän kunnat sammangå i vacker enighet, men befälet darrade för disciplinens upplösning, darrade för sitt liv, darrade för fienden. Därför tog man också där sin tillflykt till ett ödesdigert hemlighetsmakeri.

Ty det var naturligt att nyheterna inte kunde undertryckas. Bland landets egna medborgare cirkulerade kopior av de historiska aktstyckena, telegrammen spriddes muntligen och i avskrifter över hela landet och väckte över allt en underlig blandning av glad förväntan och svidande oro. Mot förmodan hade ju kuppen varit så gott som oblodig, men det var just detta som verkade opålitligt.

Man kände på sig att det bara var början — århundradens slaveri kunde bara tvås av med blod, strömmar av blod, en ocean av blod.

Man kunde inte tro på miraklet. Herregud, tsardömet hade fallit, tsardömet, den omsorgsfullt fullkomnade högsta formen för österns infernaliska despoti. Det var gott och väl! Man var också tämligen på det klara med att vad nu än komma skulle, måste vara till det bättre. Men Ryssland, den brutala kolossen, fanns ju kvar. Ryssland, arvfienten, landets olycka sedan hedenhös.

Folket reagerade på sitt tröga, sävliga sätt. Där märktes ingen hänförelse, ingen lyftning. Läxan från 1905 hade varit svärlärd, men den hade dock mängt en outrotlig skepsis, ett naggande tvivel i blodet, som gjorde det tungt och trögt. Man grubblade, man undrade, man spekulerade, men det var allt lika lönlöst, ty det ryska folkhavet gav ännu mindre än tsarismen någon fast utgångspunkt. Och de män, som nu kommit till makten i Ryssland, hade samma fysiologi som de, vilka från duman givit tsardömet förtryckspolitik sin välsignelse. Och det värsta av allt: man var fortfarande dömd till överksamhet. Kriget fortgick; landet var fortfarande cernerat av främmande, fräck militär, som gjorde en konst i alla rättshänsyn och alla å dess vägnar utfästa garantier.

Och denna militär började nu röra på sig.

Tora Hammar, som föregående kväll efter en skäligen tryckt celebrering av omstörtningen med några vänner vågat sig ned till hamnen för att beundra illuminationen av flottan — ett osvikligt tecken till att manskapet omsider fått del av nyheterna om revolutionskuppen — vaknade på morgonen vid de första skotten nere på gatan. Redan tidigare hade hennes sömn störts av ett avlägset eko av sjungande och hurrande skaror, men hennes huvud var tungt efter en icke fullt lycklig blandning av viner till

supéen, och hon hade föresatt sig att sova ut. Men smällarna av gevärsskotten tätt utanför kastade henne ur sängen med fart. Genom rullgardinsspringan såg hon två kroppar ligga i snön mitt i en matroshop, som skrattade och hurrade och hade röda trasor fladdrande från bajonetten. Det var en dystert, fuktigt rå morgon med små, små korn av snö som prickar i luften och ett otäckt dis över gatuperspektivet. Ryssande i sin nattdräkt stirrade hon dit ned. Matrosernas grova röster trängde in genom dubbelfönstren; de läto helt uppslupna och fryntliga, och de röda vimplarna fladdrade glatt i vinddraget vid hörnet. En hyrsläde med en överste och en i pälsverk höljd dam sökte sig förbi. Den hejdades av matroserna. Några skarpa repliker växlades; officerens vana kommandoröst ekade barskt mellan husväggarna, damen pep till i upprörd diskant, men översten rycktes brutalt ur släden av kraftiga nävar och slängdes nonchalant upp mot husväggen. Han knäppte hastigt upp sin kappa över bröstet, där ordnarna glimmade; så smällde några skott tätt efter varann, och han föll slappt framstupa som en plötsligt remnad luftblåsa. Damen i släden gömde ansiktet i händerna, en matros gav hästen ett rapp över lädden, och med ett häftigt ryck satte släden i väg om hörnet. Så ställde sig matroserna igen att prata,

röka och skratta, medan de röda vimplarna muntert fladdrade i draget.

Men när något ansikte blev synligt i fönstren, hötte de menande med gevären. Voro de rädda för överfall? I huset mitt emot voro rutor trasiga som efter en skottväxling.

Tora Hammar drog sig tillbaka från sin springa och klädde sig med febril hast. Under hela tiden tänkte hon på Mischa Abolnik — hans bild formligen förföljde henne. Hans och en annans: en jättelik, skäggig matros, sparkad halvdöd av den andres häl.

Den store, skäggige skulle väl ta hämnd nu? Nu var ju hans stund inne.

Städerskan kom in med kaffebrickan och beskärmade sig. Hon hade stått i mjölkkö på morgonen och hört vilda historier. Hela natten hade man hört spridda skott från krigsfartygen i hamnen, och på isen låg redan likhög vid likhög. På ett fartyg hade officerarna skällats till döds med het ånga, som manskapet lett in i mässen. På andra hade befälet hängts i masten eller tvungits springa över bord och drunknat i vaken. Nu höll man jakt efter de officerare, som voro i land.

Toras hjärta var tungt som bly. Varför skulle hon också oupphörligt se Abolniks bildsköna gossansikte framför sig? Abolnik, som hon hatade och av-

skydde! Egentligen borde hon känna tillfredsställelse över att detta skadedjurs framfart stäcktes. Men i stället ville hon bara gråta. Karelins ord ljödo i hennes öron: ett guds utsökta konstverk. Ja, det var han — och nu var det vordet stoft...

Hon var så upphetsad, att hon inte hade ro att sitta och dricka sitt kaffe; hon vandrade omkring i sitt skumma sovrum med koppen i hand, med rullgardinerna fortfarande nedfällda, i en pinande ångest — för vad? Hon visste det knappast själv. Det var blodet som flöt där ute, de döda kropparna där på hörnet, de många oskyldiga liv, som nu ströko med. Hon kunde höra soldathoparnas sång långt borta; de hurrade emellan, och så klämde de till med sången igen, tills någon åter måste ge frihetsruset luft och drog andra med sig i nytt hurra, som bara blev ett oordnat skrån, mångstämmigt och hotande. Ljudet kom närmare. Hon gläntade på gardinen på nytt. Där nere stodo samma matrosar rökande och pratande, och liken lågo lika stilla på asfalten. Om de helst haft vett att täcka över ansiktena!

En bil for förbi i yrande fart. Hon såg en skymt av en gråklädd karl, som stod upprätt i den, svingande en liten röd flagga. Där han for fram, hälsades han med jublande skrån av soldatesken.

Nu ljöd sången plötsligt alldeles inpå — dånande

rop från hundra strupar. Tåget hade svängt om hörnet vid esplanaden och kom nu utför Mikaelsgatan i en bred ström, som fyllde hela gatan, trottoarer och gångbana. Det skimrade rött på alla bajonetter, på alla bröst, i alla mössor, och i teten bars en röd fana med redan trasig kant. Det var grått infanteri och svartblått marinmanskap i broderlig blandning, en oordnad, översvämmande hop utan pli, utan takt i marschen, sjungande med full hals, så fönsterrutorna skallrade. De klevo över liken, likgiltigt som det varit hästspilling. De drogo med sig de rökande och pratande matroserna på hörnet och lämnade bara liken kvar — tre lik av deras egna sturska, stolta officerare.

När gatan var tom, smög damen i pälskappan om hörnet och skyndade fram till överstens kropp. Hon kastade sig ned på den blod- och snösölade asfalten, tog hans huvud i sitt knä och vände det uppåt. Hon grät inte, höll det bara tryckt intill sig och smekte det sakta över håret. Tora gick ifrån fönstret för att inte profanera hennes sorg.

Hon gick in i nästa rum, en liten kokett studio, där en praktfull Steinway tog det mesta rummet. Där var redan städat och vädrat i väntan på morgoneleverna. Det var ett hörnrum med balkong, och långt nere på gatan, hän mot järnvägstorget, såg hon soldatprocessionen myllra fram med de röda vimp-

larna fladdrande som ett moln över sig. Rött, det var blodets färg. Mer slående kunde de inte symbolisera sin egen rörelse. Blodet ryckte ju i deras spår.

Plötsligt kom hon att tänka på någonting trivialt. Det här mordandet skulle väl lätta litet på rumsbristen? Allt sedan hon kom hem, hade hon legat ute efter en egen våning, där eleverna inte skulle störa hela huset; men det var överfullt över allt. Nu blev det kanske gott om lediga lägenheter...

Städerskan knackade på. Fröken Drake hade ringt återbud för i dag. Det sades vara farligt åt Mikaelsgatan till.

Det såg knappast så ut. Nere på gatan började civila nyfikna röra sig åt torget till. Hon stal sig till en blick bort till hörnet. Bara två lik kvar; överstinnan hade försvunnit med det tredje. Men hur länge skulle då de andra kropparna få ligga där? Polisen var synbarligen ur funktion, och där var ingen som kaschade bort de grupper av nyfikna, som skockats kring kropparna, vilka de närgånget synade, perverst frossande på sin första kontakt med den blodiga världsparoxysmen.

Hon satte sig vid flygeln och lutade pannan mot det kalla träet. Hennes upphetsning tog sig utlopp i en hysterisk gråt, som hon själv fann gåsaktigt dum. Vad angick hela denna blodsutgjutelse henne? Det drabbade ju inte hennes nation. När allt kom

omkring kunde Finland bara vinna på den. Officerarna, det var ju tsarismens tjänare; de förtjänade ingen misskund. Det var bara historiens nemesis, som nu uppenbarade sig. De hade pinat och plågat sitt folk alltför länge — hon såg rysande framför sig misshandelsscenen i officersmässen — och när detta nu reste sig och förgjorde sina förtryckare, var det ju bara enkel rättvisa.

Men ändå, men ändå...

Bakom alla dessa förvirrade tankar, som sökte urskulda och förklara, trängde sig en här av gestalter: unga män, otaliga unga män, ståtliga, välväxta, eleganta, behagfulla, klädda i dessa vackra uniformer, som gav livet ett stänk av färg. Som estetiker och konstnär älskade hon dem, som kvinna med ett starkt driftliv åträdde hon dem. De voro inkarnationen av manlig mandom. Därför grät hon av sorg och grämselse och otillfredsställd längtan, när hon förstod att deras liv nu släcktes massvis av uppfanatiserade massor, som hade intet att sätta i stället. Livet blev fattigare. En skönhetsfaktor höll på att förstöras, en av de få som ännu gjorde livet värt att leva.

Mischa Abolnik...

En bil susade förbi där nere och gav vid korsningen en utdragen signal. Hon lyfte på huvudet. Den där tonen väckte gensvar hos henne. Låg och

mullrande hotfull, var den för alltid inpräglad i hennes minne. När hon kastade en blick bortåt torget, såg hon en stor svart kupébil med långa, låga strömlinjer skjuta fram genom gatan. Hon visste att det var densamma. Vem åkte i den nu? Var löjtnant Abolnik fortfarande vid liv? Hon såg honom framför sig, sådan han suttit där mitt emot henne i den mjukt fjädrande vagnen, tafatt gossaktig, krampaktigt konverserande. En lång, djup och skälvande snyftning hävde hennes bröst, en flod av grämlse sköljde på nytt över henne. Hon kände att hon för alltid gått miste om något härligt.

Hon blev sittande och stirrade framför sig. Hon hörde det stegrade larmet från gatan, där soldathorderna nu började komma tätt efter varann på väg till samlingsplatsen, torget där nere — men hon aktade inte på det. Hon sökte komma till klarhet med sig själv. Hon visste ju att hon hatade och avskydde Abolnik efter den djuriska grymhet han visat ombord på sitt fartyg, men ändå sträckte sig hennes kropp efter hans famntag och munnen brände mot hans kyss. Först nu, då hans död var mer än sannolik, bröt denna åtrå oväntat fram och förbryllade och förskräckte henne som ett sjukligt utslag av en sinnlighet hennes förstånd inte längre tycktes kunna tygla.

Hur var det fatt med henne? Höll det stag-

nerande liv hon förde på att grumla upp hennes driftliv?

Hon hade läst någonstans, att sinnligheten i många fall var upphovet till konstnärlig produktion, och denna åsikt hade alltid förefallit henne obeskrivligt barock. Men om hon — utan att överge sin skeptiska ståndpunkt, bara som ett experiment — utgick från denna sats, kunde hon förklara åtskilligt av sådant, som på sista tiden överraskat henne hos henne själv. Denna förskräckliga känsla av leda till exempel — vad var den annat än konstnärens otillfredsställdhet inför ett dådlöst liv? Hon hade fantasier om nätterna och ägnade mer tankar åt männen än hon kunde erinra sig ha gjort någonsin förr, kanske backfischåren oräknade; var det måhända för att säkerhetsventilen, det konstnärliga skapandet, stängts? Vart skulle detta leda? Hon kände att hon hade någonting i kroppen, som inte var bra. Samtidigt kunde hon inte neka till att hon skulle känna sig som en annan människa, nöjd och lycklig igen, om hon bara fick stå på en scen en gång igen och sjunga, sjunga.

Hon slog an några trevande ackord, preludierade förstrött och lät så sin praktfulla röst svälla ut i en lidelsefull Carmen-aria.

Utifrån svarade hundra skrånande soldatstrupar med Marseljäsen.

V.

Hennes stadsdel hade sannerligen fått ont rykte i staden. Alla dagens elever gävo efterhand återbud. Hon hade således ingenting som höll henne hemma. Och efter den första nyfikenhetens spänning började hon tröttna på oväsendet och oordningarna på gatan. Man sköt allt oftare, ibland hela salvor. Och så detta ändlösa skrån!

Minna Balck bodde i Kronohagen. Ännu fungerade telefonen, gudskelov.

— Ack ja, Tora, kom! utbrast Minna ivrigt, när hon sonderade utsikterna att ta sig fram till henne. Det blir vådligt skojigt — jag är riktigt sjuk av begär att få se dig. Du kan ju ta häst — det är inte alls farligt, säger pappa, bara glädjeskott och jubel. Usch, vad var det för en skräll? Skjuter dom med kanoner nu också? Kära, lilla, söta du, kom nu med detsamma!

Det var en sak med Minna, att hon var så backfischig, att man kände sig tio år yngre, så snart man talade med henne, tänkte Tora, medan hon klädde

sig. Hon gjorde det med omsorg och baddade bort de sista spåren efter tårarna. Så litet poudre de riz och för säkerhets skull ett tämligen tätt flor. Voilà!

Bilden i den stora helspegeln var charmant, parisiskt chic. Hon var nöjd.

Medan hon stod ute i trapphallen och väntade på hissen, hörde hon snabba steg och sporrklirr i trappan. Någon kom upp i rasande fart. En officer blev synlig och rusade förbi henne högre upp. Hon kände genast igen baron Raupp. Hans utseende gjorde ett egendomligt intryck på henne: det var någonting ovärdat över hans annars alltid korrekta apparation, han var gråblek och uppträdde för en gångs skull utan monokel. Någonting var på tok, det var tydligt. Baron Raupp utan monokel! Det trodde hon annars han knappast var ens under sömnen.

Han hade knappast ägnat henne en blick, och slöjan hade hindrat honom att känna igen.

Hisskorgen kom i detsamma upp — såvligt långsamt i detta gamla hus — men hon lät den stå och lyssnade uppåt. Det fanns bara en våning till ovanpå, sedan vinden. Men det var otänkbart att baronen kunde ha någonting att göra hos professor Wilhelmssons — han var ju känd som fanatisk kagal och rysshatare. Fast baronen var ju allt annat än ryss förstås — men ändå.

Mycket riktigt: stegen stannade inte i professorsnors våning; de fortsatte en halvtrappa till vindsdörren. Men den brukade vara låst, visste Tora — hyresgästerna hade stränga order att se till det där för tjuvarnas skull.

Tora undrade. Egentligen bara för att spela teater för sig själv, ty sammanhanget började redan klarna.

Från nedre botten hördes plötsligt ytterdörrens sugning och klampan det av flera fötter hit upp. Det var någonting ovanligt med de där fötterna här i huset: det var inte herrskapsfötter utan grova, järnklackade stövlar. Var det flyttkarlar? Men också med rösterna var det någonting främmande. De hördes bara som ett otydligt mummel genom schaktet, men de bekräftade ändå vad hon misstänkt.

Tora Hammar handlade mest på impuls — hon hade gjort det till en princip, ty när hon inte gjorde det, utan tvekade och överlade och ältade en sak, gick det alltid på tok. Hon steg resolut in i hiss-korgen och for en trappa upp, steg så ur och ertappade baronen stående vid det öppna fönstret åt gården. Med ansiktet vänt mot henne, ett trött beslutsamt och bistert ansikte. Ehuru han stod med ryggen åt fönstret, låg det någonting dolt kritiskt och anspänt i själva hans hållning. Tora fick ovillkorligen det intrycket, att han var beredd att kasta

sig ned på asfaltgården. Det var fem våningars höjd.

— Wo wollen Sie hin, herr baron? frågade hon dämpat.

Han stirrade en god stund på henne som en som halvt motvilligt återvänder från död till liv och inte förstår varför. Så slog han sporrarna ihop och gjorde honnör.

— Ich? Ah, ich — — Nirgends, gnädiges Fräulein, ich wollte nur — —

Han tvärtystnade. Han förstod att hon förstod och brydde sig inte om att förställa sig.

Men hon tog fasta på kvinnans privilegium i det avseendet och låtsade som om hon inte visste att han förstod — för att göra det lättare för honom.

— Vilken lycklig tillfällighet att jag skulle råka er här — i min egen trappa, sade hon. Hon talade fortfarande dämpat och brådskande, kunde inte förmå sig till annat, fast hon mycket väl visste att det blottade det fromma bedrägeriet i vad hon sade. När han gjorde en åtbörd av överraskning, bekräftade hon: — Ja, jag bor här inunder. Och nu, herr baron, måste ni med detsamma göra mig ett besök, så jag en gång riktigt får tacka er för hjälpen, ni vet. Å, vad ni måtte tro mig vara för en otacksam varelse! Men — narrades hon — jag har gått och väntat på ett tillfälle. Å, hur jag önskat att ni velat komma

och tala till mig, när vi mötts på gatan! Nu har jag emellertid mitt tillfälle, och ni får inte på några villkor säga nej. Seså kom — det är bara en trappa ned.

Han tvekade naturligtvis. Hon förstod det så väl! Och lika naturligt var att han skulle lyssna dit ned. Karlarna där nere — hon var alldeles säker på att det var soldater — hade synbarligen ringt på i första våningen, ty en dörr öppnades och en förskrämd kvinnoröst frågade något, varpå hon fick svar med flere grova karlröster på en gång. Så smällde dörren igen och det blev tyst: de hade tilltvingat sig tillträde.

Hon kunde se hur han kämpade med sig själv. Där var å ena sidan det förskräckliga, kanske döden — hon kunde inte veta vad; å den andra en utsikt till åtminstone tillfällig räddning, kanske med risk för en annan varelse. Där stod dödsfruktan kontra ridderligheten. Tora Hammar, vars hela profession gick i idealisternas skola, och som själv ställde mycket höga fordringar på människorna, skulle kanske vid lugn reflexion ha önskat att ridderligheten avgått med segern. Men nu behärskades hon å sin sida helt av en ädelmodig impuls och brann av begär att få utföra den. Hon var dessutom alltid och allestädes villig erkänna självbevarelsedriftens dominerande styrka i människonaturen.

— Å kom, baron, frestade hon.

— Men ni var visst på väg ut, min fröken? frågade han med ett lamt försök att dra sig undan. Kanske vid ett lägligare tillfälle — — nu när jag vet, var ni bor — —

Hon tillät sig att bli ivrig.

— Nej, nej, jag skulle bara ta en promenad för att få tiden att gå. Men jag fruktar det är ganska riskabelt på gatorna nu. Jag låter långt, långt hellre bli och sitter och pratar med er en stund. — Hon smålog vinnande. — Det är så mycket jag brinner av begär att få fråga er om. Kom!

Hon tog honom sans facon i armen och drog honom in i hiss. Han stammade nu, då han inte gärna kunde dra sig undan längre:

— Ni gör mig verkligen en stor ära, min fröken. Det passar — — eh, det passar utmärkt.

De åkte ned till fyran, och hon öppnade pensionsdörren med sin egen nyckel. Lyckligtvis syntes ingen till i tamburen, och osedda kommo de in i hennes studio. Hon låste dörren i smyg efter dem.

Det var tydligt att rummet, trots hans distraktion, gjorde intryck på honom, ty överraskad svepte hans blick över inredningen, där varje detalj bar prägeln av en något bisarr, men ytterst kvinnlig smak. Där var en aning om parfym i luften. Han tog in fly-

geln, till och med noterna på stället — det var ett häfte Strauss' lieder — och vidare massorna av kostymfotos och lagerkransar på väggarna, och han förstod. Det var naturligt att Tora ingenting nämnt om sin profession den där morgonen, då han följt henne till passagens gallergrindar, och han hade tydligen inte varit tillräckligt intresserad för att fråga sig för någonstans. Det stack till i Tora. Hon undrade plötsligt vad han manne trott henne vara för en fisk? Han hade visat henne artig aktning, men det skulle han ha gjort åt en liten nolla till borgerlig fru också. Kanske till och med åt en ur beau monden? Nå, gudskelov — nu började det åtminstone klarna för honom.

— Ni bor — eh, ni bor förtjusande, min nådiga, förklarade han.

— Å, inte alls som jag ville ha det, pratade hon, medan hon hjälpte honom av med mössa, pälskappa och stickertgehäng. Det är bara surrogat, ser ni — en pension, usch! Jag har nyss kommit hem från Paris och fick ta vad jag kunde få. Edra värda landsmän hade hunnit före mig. — Hon log litet maliciöst. — Tag plats, baron, så ska vi ha litet té, tyvärr det enda jag kan bjuda på.

Han gick bara och skruvade och sträckte på sig, medan han betraktade porträtt efter porträtt på väggar, bord och etagerer — alla av henne i olika

roller, och rollerna stodo skrivna nederst med ort och datum, och det var gunås inga små roller och inga undanskymda kråkvinklar! Det kunde göra honom innerligt gott det där.

— Nej, småpratade hon vidare, medan hon i sin tur tog av sig hatt och kappa, jag längtar mig sjuk efter ett eget hem — en egen våning, menar jag, tillade hon skälmskt för att han inte skulle missförstå. En vrå där jag kan sjunga och tralla av hjärtans lust vilken tid på dygnet som helst utan en tanke på granarna bak väggen. Och där jag kan ta emot mina vänner, ge fester, soirées intimes — åh!

Hon sträckte armarna över huvudet med blicken stor av längtan och visioner. Han var för distra att märka hur bra hon tog sig ut — stackars gosse, tänkte hon, han lyss bara efter dem där nere!

Hon gick på och pratade i samma fåra för att det inte skulle bli en besvärande paus — han tycktes då inte kunna öppna sin mun. Under tiden ordnade hon allt för att brygga te i en elektrisk tekokare på divanbordet; hon hade naturligtvis vägande skäl att inte kalla på städerskan. Under tiden tänkte och funderade och planerade hon. Hennes impulsiva natur hade återigen kastat henne in i ett äventyr, som det skulle bli knepigt att klara sig ur — klara både sig och honom. Nu först började konsekvenserna av hennes steg framträda för hennes inbillning,

och som hon hade livlig inbillning, var det inga småsaker. Hon började bli exciterad. Det kunde dröja en halv, på sin höjd en hel timme, tills soldaterna hunno hit upp på sin visitationsrond. Och sedan — vad skulle sedan hända?

— Men tag då plats, baron!

Hans tysta promenad började irritera henne.

Nu tackade han och lydde, placerade sig så att han kunde se ut genom fönstren på gaveln. Till det yttre var han alldeles lugn, bara tankspridd. Medan hon hemtrevligt skramlade med servisen iakttog hon honom förstulet. Hans klädsel var oordnad, ena axellappen avsliten och ett par guldknappar i rocken också. Håret var litet rufsigt, och ena ögat slokade ett grand — kanske efter monokeln. Dragen verkade tunna och fårat gamla, men hans skarpa profil med den utsökta romerska näsan och den kraftigt modellerade hakan stodo skarpt mot gardinen med något av den överlägsna stoltheten hos en kungsörn i linjerna. Bakom gardinen, nere i gatan, svajade som fond röda fanor.

Naturligtvis var det motsatta poler, pöbeln där nere och han, aristokraten. Men medan teet stod och drog erinrade hon sig allt hon hört om den annalkande revolutionen och dess förutsättningar, profetior om parternas ställning, antydningar om agitation och hemliga ränker. Det var ju Tyskland, som stod bakom

hela rörelsen. Och han där var väl ändå tysk, trots uniformen?

— Vad menar ni om det där? frågade hon med en nick dit ut.

Han ryckte på axlarna. — Det är socialrevolutionärerna som dirigera här.

— Ni menar att de inte ha edra sympatier?

— Nej, naturligtvis. Det är politisk revolution vi vill — går det längre, få de reda sig utan oss.

— Men om ni och alla sansade element träder tillbaka, måste ju det hela ta en galen gir?

— Vad kan vi göra? En officer mot tjugu, tretti vettvillingar! Vi bli expedierade, det är alltsammans.

Att bli expedierad, det var väl vad de tre där på hörnet hade blivit, tänkte hon.

— Ser ni, gnädiges Fräulein, jag är soldat, uppfostrad till soldat av soldater, sedan jag kunde gå. Min far och farfar och farfarsfar var soldater — och det var bra mycket av soldat hos min mor också: hon var en Yxkull. En äkta soldat, han pratar inte, han handlar. Nåväl, jag kan inte hålla tal. Jag kan inte göra mig hörd för de andras svada. Det är hopplöst att försöka.

Och som om redan denna harang kostat mycken möda suckade han trött och lutade sig bakåt i stolen.

— Detta är således pratmakarnas revolution?

— Alldeles.

Ämnet var på ett förvånande sätt uttömt, och det uppstod en paus, medan hon serverade teet. Kopparna voro Sevres, förtjusande små konstverk av genomskinlig mjölk, men i sista stund erinrade hon sig och hämtade ett glas för hans räkning, i vilket hon bryggde drycken på ryskt maner. Hon var hela tiden förtvivlad över sina händer — de skälvde skamligt. Någonstans bak i hjärnan satt rädslan och enerverade, trots alla bemödanden att tänka på annat.

Hon tackade himlen att hon råkade ha en påse kakor hemma; det var visserligen bara krigskakor av potatismjöl, men ändå något. Han mumsade förstrött, med hörseln spänd både utåt — åt gatan — och åt paradingången, färdig att rusa upp i varje nu. Det kunde inte gärna bli någon konversation av nu längre, därtill voro de båda för ärliga. Med var minut ryckte ju faran närmare. Och dock måste det slutligen sägas.

Hon var honom tacksam för att det var han som sade det:

— Ni hörde matroserna där nere? Det är mig de är efter. Vilka chanser tror ni jag har att undgå dem?

Så, gudskelov, — nu behövde de inte leka kurragömma längre!

— Jag skall gömma er, sade hon enkelt.

— Jag tror inte jag kan tillåta er ta risken.

Hon såg frågande upp.

— Ni tycks inte förstå, förklarade han. De ryggar inte tillbaka för någonting nu. Det hjälper inte mycket att ni är kvinna.

— Vad menar ni? Jag tror ni tar för givet att de kommer att hitta er. Men jag försäkrar att jag har ett finfint gömställe.

Det lät helt modigt.

— Om de finner mig här — han böjde sig en träget fram — kommer deras raseri att gå ut över er också. Det är våldsamma sällar, jag har ju sett dem i aktion hela natten, så jag vet. Mig kommer de naturligtvis inte att få levande, och det kommer att reta dem alldeles förfärligt. Det är nog bäst att jag går.

Han drack snålt ur sitt teglas och borstade av några smulor från uniformsrocken. Så reste han sig och slog sporrarna ihop.

— Inte för allt i världen! ropade hon förskräckt och förtrytsamt på samma gång. Ni kan inte gå nu — det vore ju att springa rakt i gapet på dem. Jag skall gömma er, har jag sagt. Seså, sitt ned och drick ett glas till. Jag slår vad att ni inte haft någonting till livs på hela dagen. Ät upp de där korna!

Han stod fortfarande.

— Seså, var inte obstinat. — Nyss hade hon varit rädd för konsekvenserna av sin gärning, men bara för att han satte sig på tvären gav hon sig den och den på att driva sin vilja igenom.

— De kommer att vara mycket grundliga så här högt upp, sade han och såg på henne med sina isgråa ögon. De såg att jag gick in här i huset, de vet att jag finns här någonstans, och de kommer att vända upp och ned på allting för att få tag i mig. För var våning, som de inte hittar mig i, blir de noggrannare. De kommer att snoka överallt, tömma lådor och skåp, bryta låsen och slå sönder möblerna. Ni vet inte hur det går till vid sådana husvisitationer. Och har ni några dyrbarheter, så kommer de att försvinna. De är djur, förstår ni.

— Berusade? — Hon ryste vid tanken på en drucken soldatesk.

— Nej, inte av votka. Vi lyckades tömma hela lagret i sjön, innan de kom åt oss. Men av blod.

Hans blick hade ett hårt, blåblankt sken. Hon undrade vad allt han redan gått igenom.

— Jag är besluten att stå risken, sade hon bestämt. Det där ni säger om sönderslagna möbler och dyrbarheter som försvinna är inte värre än jag får utstå, även om ni inte är här.

— Ja, men er personliga säkerhet sättes i fara

genom min närvaro. Det är omöjligt veta vad de kan ta sig till med er, om de hittar mig. Det är min plikt — — Nådig fröken, får jag be om min kapp?

Hon hade satt in hans ytterkläder i sängkammaren.

— Först te, sedan kappan. Men ni får den inte för att gå, bara för att ha den ur vägen. Seså, sätt er, baron!

Besynnerligt hur hennes vackra ansikte kunde få ett strängt uttryck som hos en gammal lärarinna. Han måste småle, trots ögonblickets allvar. Och han måste lyda.

Hon kunde inte låta bli att retas med honom en smula:

— Om ni inte tänkte låta mig råda, baron, så borde ni inte följt med mig hit in.

— Det är alldeles riktigt — det borde jag inte. Men ni överrumplade mig så fullständigt, och så var ni så enträgen, att jag inte ville vara oartig. Säg mig, var tänker ni gömma mig?

Hon tog med missande ögon mått av hans figur. Allting var långt hos honom, långt och smäckert som på ett engelskt fullblod. Han hade en artists smala, böjliga handleder och ett sätt att låta de långa händerna slappt hänga från armstödet, som på ett outrannsaktigt sätt verkade förnämt. distingerat.

— Jo, det skall jag säga sedan. — Hon hade plötsligt fått en idé, och det gjorde henne glad. — Men ät först upp alla kakor, varenda smul. Man kan aldrig veta hur länge ni får hålla till godo med ert gömställe. Och så får ni gärna röka.

— Men om matroserna känner lukten av röken? — Hans ögon skeno vid tanken på tobak, men han kunde inte förmå sig att begå en dumhet, som skulle leda till säker upptäckt.

— Så svarar jag dem så här. — Hon tog en elegant cigarrett med förgyllt munstycke från ett etui på bordet och tände den. Hennes stora röda mun sög njutningslystet och blåste ut den parfymerade röken i en tunn spiral. Så sköt hon etuiet över till honom. Han var starkt tobakssvulten, och det var som kom det äntligen en smula uttryck i hans kalla isögon under nikotinets inverkan.

— Jo, ser ni här! — Hon sprang upp, plötsligt ivrig att få pröva sin idé. Hon gick före honom in i sovrummet och slog tillbaka portiärerna för en dubbeldörr längst inne, bakom den koketta franska sängen med sin himmel och sitt spetssvall. Hon låste upp dörren — innanför var en grund och smal passage mellan rummen, flankerad av smådörrar till garderober på vardera sidan och med en precis likadana dubbeldörr till bakvägg. Baron Raupp tog ett

steg tillbaka och mönstrade väggytan: den var jämn och slät, utan en antydan om håligheten bakom.

— Nå, vad säger ni? frågade Tora förväntansfull. Den där dörren in till lägenheten bredvid är inte bara låst, utan övertapetsrad på andra sidan. Och om jag låser om er här och säger, att det är en dörr till lägenheten invid, som inte användes, så kan ni väl vara i lugn där inne, inte sant?

Men han kom med en kalldusch.

— De kommer inte att förstå er, är jag rädd, och så bryter de upp den här dörren i alla fall...

— Ack, men då måste jag skaffa en tolk någonstans. Allt beror ju på att de förstår mig!

— Och tror er.

— Vilken anledning skulle de ha att misstro mig?

— Bara den, att ni bor i fjärde våningen och att deras letningar varit fruktlösa i de undre.

Hon vred händerna i en ångest, som plötsligt kom på som ett feberskov.

— Å, herregud! sade hon.

Han spände stickerten vid höften och tog på sig uniformskappan. Hon såg på nästan utan att fatta vad han gjorde. Det stormade inom henne en djup grämselse över hennes misslyckande och ett vilt begär att genom någon förtvivlad utväg ändå rädda honom. Varför hon så hett önskade det, var mer än hon kunde förstå, men hon resonerade inte och

frågade inte efter motiv: hon handlade av ren drift.

Med mössan i hand klingade han med sporrarna och räckte fram sin hand till avsked. Han var alldeles lugn, formellt förbindlig, och hans långa, fina ansikte lyste upp inifrån av en beundran och erkänsla, som han, som bara var soldat, förgäves skulle sökt ge uttryck åt i ord.

— Tänker ni gå nu? frågade hon andlöst.

— Ja. Farväl, min nådiga. Och jag ber er vara övertygad om att — eh — att vad ni gjort och — eh — velat göra för mig i dag — —

Han stammade rörande i sin ovana emotion och bet av vart ord som om han stått för fronten. Men hon hörde inte alls på honom. Hon var i färd med att i flygande fläng ta på sig ytterkläderna.

— Jag går med, sade hon, när hon var färdig.

VI.

Ute i trappan stod en vakt i gevär. Det var Mikael Karelin i en marinsoldats kappa och matrosmössa med rött band kring kullen, där annars fartygsnamnet stod i guldbokstäver. Mikael Karelin i proletärgestalt, med hela nedre ansiktspartiet svept i ett tovig, smutsbrunt skägg, utan pincené och stärkrage, smutsig och snuskig som en äkta rysk soldat. Han var starkt avmagrad och blek, ögonen lågo djupt inne med svarta ringar omkring och i blicken brann en glöd som av feber. Han gick på vakt på avsatsen i fjärde våningen. De järnklackade stövlarna släpade mot cementen i en oändligt trött rytm — det lät som var han färdig att digna. Han gick också böjd under geväret, utan hållning och med bröstet flämtande; men blicken stal sig alltid förväntansfullt till pensionatsingången, där Tora Hammar bodde.

Sista natten och många fler därförinnan hade ägnats åt arbetet. Det hade varit så i ett par månader nu: exercis och drill om dagen, agitation om nat-

ten. När officerarna trott dem sova och allt varit mörkt och tyst ombord, hade de suttit på kojkan- ten i logementet och viskande diskuterat, diskuterat, dis- kuterat — i oändlighet. Morgontaptot hade över- raskat dem i samma ställning, gråbleka, frusna, dolskt missnöjda, halvt osynliga i tjocka rökmoln. Det var ett hårt arbete, otacksamt och prövande. Där fanns kommunister, anarkister, terrorister, soci- aldemokrater, höger- och vänstersocialrevolutionärer — och till på köpet ständigt nya massor orörda, jungfruliga rekrytsjälar, som lärt sig tro på »lille far» som på Gud fader och ständigt föllo tillbaka i sin fega, slaviska monarkism. Det var ett Babel av olika språk och åskådningar — den ena drog hit, den andre dit; de flesta ville detsamma, åtmin- stone att börja med, men kivades och tvistade om vägarna och medlen — om sådana ömkliga detaljer som om tsaren skulle få en »stolypinsk halsduk» eller »långnål» eller bara vanligt bly. Dessa sol- datsjälar voro som ett gelé, lätt påverkade, lätt hän- förda, känsliga för varje psykiskt tryck; men så snart trycket hörde upp för ett ögonblick, återtogo de sin ursprungliga, sömnigt stoiska skapnad, hän- förelsen förflyktade som ett lätt rus, allt vad de svurit hade de glömt och mötte alla föreställningar och förebråelser med det godmodiga ryska barna- leendet: »Ah, fsjå ravnå!» Det var då att börja

om från början igen — diskutera, överbevisa, planera och egga. Och framför allt gällde det att skapa en stark revoltstämning och söka hålla den vid makt, tills den äntligen skulle utlösa sig i handling. Det kostade övermänskliga ansträngningar, och gång på gång gick det hela sönder igen. Detta folk tänkte ju inte med hjärnan utan med temperamentet, med sina flyktiga, ostadiga känslor. Rekryterna, de voro i en särskild klass, de tänkte inte alls. De förstodo inte ens av sig själva att vara missnöjda. De måste metodiskt uppfostras att se förtrycket, oförrätterna, de tusen dagliga brutaliteterna, hela det olidliga systemet. Slavnaturen satt i dessa bondpojkar som om livegenskapen aldrig upphävts. Tron på tsaren, kyrkan och helgonen var det enda fasta i deras grumliga, sovande själar. De kunde nog fås att flamma upp och skära tänder i mörkret, och då svuro de dyrt och heligt den röda fanan tro där nere i logementen. Men när dagen grydde, kysste de nagajkan redan vid morgonbönen.

Den revolutionära propagandan så här man för man var ett sisyfosarbete — men det var det enda sättet att nå just dem, på vilkas hållning ytterst rörelsen berodde. De allra flesta av dessa soldater och matrosar kunde inte läsa. Det var bara det talade ordet, som trängde igenom deras sjäalars natt.

Trots den förståelse för den ryska naturen Kare-

lin ansett sig äga, hade de ständiga bakslagen varit oväntade och bragt honom nära förtvivlan. Och den starka viljeansträngning, som det kostade att ur en lätt upparbetad stundens stämning utlösa en bestående övertygelse hos denna massa av primitiva naturbarn, hade tårt svårt på hans krafter. Men han höll ut, uppmuntrad av tecknen i skyn, av de förstulna viskningarna och framför allt den hemlighetsfulla känsla inom honom själv, som sade att stunden var hart nära.

Det hade varit den rena slumpen, som kastat honom in i det underjordiska arbetet vid flottan. Den där natten, då han rymt ur gendarmernas klor och därmed själv dömt sig till en parietillvaro utanför samhället, hade ångesten för Tora Hammars öde ovillkorligen lett hans steg till Skatudden, där officerskasinot låg och där han länge stått och stirrat upp mot de tätt förhängda fönstren, och vidare ned till de avspärrade kajerna i krigsområdet, där infrusna, ömkligt vanmäktiga krigsskepp lågo sida vid sida — u-båtar, torpedbåtar, minfartyg och lätta kryssare i ändlösa rader. En däcksvakt på en submarin hade ropat an honom, och de hade råkat i samspråk över relingen vid ett par av Karelins cigarrer. Karlen var harmlös och pratsam, och slutligen hade den fråga, som brände på Karelins tunga, givit sig själv. Nej, vaktposten hade inte sett någon dam föras ombord här. Men karlen var en typisk soldatgulasch

och vädrade en liten affär: för att underlätta Karelins efterspaningar på det förbjudna området och på fartygen erbjöd han sig sälja en marnisoldats utrustning komplett och förvara Karelins egna civila kläder så länge han önskade. Ehuru priset var oerhört och han förstod att han lika väl med detsamma kunde ta farväl av sin dyrbara päls och övriga klädsel, antog Karelin tillbudet. Han riskerade ju häktning vilket ögonblick som helst, om han uppträdde som han gick och stod, och hem kunde han inte gå att byta kläder, ty där höll säkert ohranan vakt. Alltså klädde han om sig i skansen och var till på köpet tacksam för privilegiet.

Uniformen, som tillika var en säker förklädnad, beredde honom tillträde överallt på fartygen och i kasärnerna. Av ren självbevarelsedrift, dömde han sig till ryskt soldatliv. Han talade språket som en inföding, och hans smidiga natur satte honom i stånd att komma på god fot med manskapet. Naturligtvis var det en tortyr — i synnerhet i början. Smutsen, ohyran, kosten, den skämda luften, hela denna djuriska, tröga tillvaro på världens botten var ett helvete för hans prydliga överförfining. Något hjälpte ju erfarenheterna från Kresty, men han fick ändå sätta in hela sin germanska viljekraft på att härda ut. Det skulle inte behöva vara länge, om inte alla tecken bedrogo?

Ty här nere, i denna sällsamma under-tillvaro, sjöd och brusade det av ett eget hemlighetsfullt liv, som han endast dunkelt förmått ana från ovanjord. Där hade man också inom tämligen radikala kretsar ansett, att det skulle töva med den stora revolutionen till efter fredsslutet. Men här nere voro ledarna beslutna att inte ge sig till tåls längre. Man såg ju att tsarismen höll på att köra riket i kvav. Truppdelar från fronten, som skickats hit för att vila ut, hade vidunderliga saker att berätta om regeringens inkompetens — en inkompetens så hopplös och uppenbar, att den tycktes bekräfta alla misstankar om förräderi och tyska mutor. Man berättade om ammunitionsbristen, som tvang de ryska linjerna att söka försvara sinå ställningar mot tyskarnas blyorkan — med knölpåkar i stället för gevär! Man talade om den skandalöst oregelbundna livsmedelstillförseln till fronten, som tvang trupperna att stundom kämpa en vecka i sträck utan ordentlig föda. Provianterings-skandalen hade redan gjort sig kännbar också i Helsingfors, och det fanns ingenting som bättre öppnade ögonen på folket än en plötslig inknappning av ransonerna eller skämd, rutten föda. Från riksduman hördes ekot av underligt tal: förbjudna anföranden sådana som Miljukovs »Dumhet eller förräderi?» cirkulerade i tusentals underjordiska kopior bland militären och gav relief och auktoritet åt agitationen,

och floder av andra hemliga tryckalster strömmade in genom ett utgrenat nät av underjordiska kommunikationsleder.

Summan av agitationen var: nu — nu — nu måste vi slå till! För varje dag under den gamla regimen blir nederlaget ohjälpligare: snart står inte Moder Rossija att rädda längre. Låt oss därför skynda, bröder!

För Mikael Karelin var det ett skönt evangelium. Han ville dra sitt strå till stacken; han var glad om han kunde vara till nytta — ett litet kugg-hjul i det gigantiska maskineri, som skulle smula sönder despotin. Han arbetade på samma gång på sitt eget lands frigörelse. Han nöjde sig inte med bara den vinst redan tsarismens avskaffande skulle medföra för Finland, han försummade aldrig att direkt påverka agitationen i finsk separatistisk riktning. Häri såg han sin speciella stora mission, och det var entusiasmen för den, som kom honom att hålla ut, tills resningen äntligen med spontan kraft fortplantade sig också hit.

Det var också tanken på denna mission som tvang honom att stanna kvar bland soldatkamraterna även sedan revolutionens framgång kunde anses garanterad. Ännu var Finland inte självständigt.

Så gick han här på post med gevär på axeln, medan kamraterna snokade igenom huset. Denna visi-

tationstjänst var honom motbjudande — liksom mycket av vad han varit vittne till under det senaste dygnet — men han lovade sig att hålla ut, tills varje fara för obehag för Tora Hammar var avlägsnad. Han hade inte sett skymten av henne på ett par månader, och hans hjärta sved av längtan.

Där kom hon ju. Men — var det en synvilla? — var den där officeren verkligen i hennes sällskap? Det var ju just honom de sökte, kamraterna där inne. Se, hur överraskade de blevo, då de fingo syn på honom! Överraskade och rädda — Tora blek som döden under floret. Kunde det — store gud, kunde det vara möjligt att hon ville skydda honom, hjälpa honom att fly? Vad var denne officer för henne? Hennes älskare? Indicierna voro starka nog; det låg något säreget bara i hennes sätt att förstulet låsa ut honom ur pensionen, hennes bostad!

Ack, han kom ju ihåg: för henne existerade inga nationella fördomar. »Vad frågar kärleken efter nationaliteten!»

I så fall — nej, i varje fall hade han att göra sin plikt.

Han sänkte geväret som en bom framför dem.
— Halt! röt han. Löjtnant, i revolutionens namn, ni är häktad.

Tora Hammar kände inte igen honom. Hon vred händerna i ångest.

— Men vad vill ni honom? utropade hon. Han är ju en av era egna. Lika revolutionär som ni. Låt honom gå — å, var snäll och låt honom gå!

Hon tiggde med knäppta händer och heta böner i sina charmanta ögon. Oreflekterat hade hon tilltalat honom på svenska; baron Raupp harskade sig och sade någonting på ryska, i det han gjorde min av att knäppa upp sitt gehäng.

Karelin föll ur sin roll. Hennes stora, bönfalande blick hypnotiserade honom. Han kunde inte slita sina ögon ifrån henne, hade det så gällt livet. Han drack och drack den där blicken, sög in genom pupillen det älskade ansiktet, slukade hennes hela gestalt med den utsvultnes glupskhet och kände därvid en underlig sällhet sjunka genom sina ådror.

Tora betraktade detta skägghiga, ovärdade ansikte med stigande förvåning. Där funnos drag, som voro henne så förunderligt bekanta; och den där hungriga, rusigt sentimentala blicken hade hon mött en gång förr.

— Michael! ropade hon till. Oh, mon dieu, c'est vous!

Hon hade kunnat falla honom om halsen i sin besinningslösa glädje. Karelin såg och annoterade det med svartsjuk omsorg och med en sprittning av ett vanvettigt hopp, som gjorde ont i hjärtat.

Hade han vetat att hennes glädje till en god del härrörde av hoppet att nu, då hon hade att göra med den käre, snälle Karelin, baron Raupp helt visst skulle gå fri, skulle hans känslor nog svallat i annan riktning.

— Michael, mon cher ami, började hon ivrigt och tog honom i rocken; baron Raupp är absolut oskyldig — absolut! Att de jagar honom måste bero på något förfärligt missförstånd. Han är lika röd som de — som ni alla, det bekände han nyss för mig där uppe. Han begär inte bättre än att få tjäna revolutionen och folkets sak.

Karelin stelnade till allt mera.

— Jag tror baronen är karl nog att tala för sig själv, svarade han kyligt.

— Nej, nej, det är just vad han inte är! — Hans ton gav ny fart åt hennes ångest. — Ni förstår inte: han är för stolt att tigga om sitt liv. Misstror ni honom, så kan han inte hjälpa det — ord och försäkringar betyder ju så föga. Det är bara i handling han kunde bevisa sitt sinnelag, men om ni vägrar honom varje tillfälle till det, så — ja, så är han beredd. Men Karelin — å, ni kan inte vilja fläcka era händer med oskyldigt blod. Inte ni — inte ni!

Hon höll honom i rockslagen och riste honom i sin iver.

— Vem talar om blod? försvarade sig Karelin

lamt. Det blir revolutionstribunalets sak att undersöka hans sak. Jag kan ingenting göra...

Rösterna i trapphallen ekade starkt, särskilt Toras klara sopran. Vaktposten på nedre botten började bli intresserad — man hörde hur han stegade uppåt, vid vart tredje eller fjärde steg stötande gevärskolven i trappan så det dånade.

— Kolja Ivanitsj åhøj! ropade han halvvägs upp med starkt skallande, grov röst. Hå tam? Hå tam gavarit?

Kolja Ivanitsj var Karelin's pseudonym bland soldaterna. Han såg med en egendomlig blick från Tora till Raupp och tillbaka igen, innan han svarade nedåt på ryska:

— Jag har honom. Kalla på kamraterna!

Av det stelnade uttrycket i baronens ansikte kunde Tora sluta sig till vad orden inneburo. Hon hade svårt, förfärligt svårt att fatta att spelet var förlorat, och för att få bekräftelse vände hon sig ångestfullt åter till Karelin. Hon upptäckte någonting av fanatism i de djuptliggande ögonen, fanatism och kanske hat. Frågan hon formulerat i sina tankar frös bort på hennes läppar. Denne Karelin var en annan, en främling. Först nu kom hon också att tänka på den egendomliga roll han spelade. Av soldatkappan han gick i följde väl, att han i allo gjorde gemensam sak med de upp-

roriska, dessa som baronen kallat vettvillingar. Hade han också deltagit i mordet där ute? Hon ryste och drog sig ifrån honom. Denne Mikael Karelin var en fanatiker, en typisk blodtörstig rebell.

De stodo tysta och lyssnade nedåt. Vaktposten från bottenvåningen bultade på i tredje våningen och ropade någonting åt »tavarisjtsji» genom den stängda dörren. Denna öppnades och en massa grova röster hördes ivrigt fråga om varann, stövlar klampade och rasslade i trappan, gevärskolvar stöttes hårt i golvet. Nu kommo de uppåt.

Karelin höjde gevärsbommen — det var riskfritt att ge passagen fri numera.

Men baron Raupp rörde sig inte ur fläcken. Lugnt, med örnprofilen gjuten i brons, stolt och överlägsen inväntade han sitt öde. Åter gick det ett skri av grämlse och medlidande genom Tora. Hastigt, med rörelser som en tigrinna sprang hon fram och ryckte den röda bandrosetten från Karelins bröst och sökte med av brådska skälvande händer fästa den på baronens rockuppslag. Men han hindrade henne med en värdig rörelse. I detsamma nådde de första soldaterna trappavsatsen. Det kom flera efter dem — i allt ett tjugu-, trettiotal — och hon stöttes undan, då de med höga rop och vilda åtbörder med gevären omringade baronen. Han dolles alldeles för henne av denna täta, olycksbådande

krets, som luktade smorläder och unkna kläder och andades grymhet på långt håll. I sin ångest sprang hon tillbaka till Karelin, som inte lämnat sin plats. Hennes ögon blixtrade av vrede.

— Att ni kan låta detta ske! ropade hon. Och alldeles utom sig gav hon honom en smällande örfil med sin behandskade hand.

Den forne, normale Karelin skulle varit otröstlig över att ha väckt hennes misshag och tigtigt och besvurit henne med sin lenaste sammetsstämma om tillgift. Men rebellen Karelin grep henne hårt i armen och borrhade sin blick i henne — en blick som glödde av en dyster fanatism, som liknade hat.

— Tora, sade han hest, utan en skymt av sammet i rösten; svara mig på detta: vad betyder han för er?

Och blicken släppte henne inte. Ett stycke ifrån sorlade soldaterna; det lät som de grälade sinsemellan, och baron Raupps kalla, lugna röst skar ibland igenom. Men Tora Hammar föreföll det plötsligt som voro de två ensamma, hon och Karelin. Det var den där blicken — den opererade bort alla andra, värvde dem med en hög mur och kom henne att glömma själva sin ångest för baronen. Och hans lidelsefulla fråga konfronterade henne för första gången med ett förhållande, som i själva verket var henne själv ett mysterium. Vad var baron Raupp för henne? Varför ville hon partout rädda honom?

Att svara på den frågan var detsamma som att klargöra de dunkla faktorerna, som föda en oemotståndlig impuls. Och sådant tog tid. Hon trevade omkring sig i en pinsam svarslöshet.

Greppet om armen tätnade, blev brutalt. Hon var rasande på honom, men sökte inte vrida sig lös, utan mötte hans blick fullt och trotsigt.

— Svara! nödgade han. Är ni kär i honom?

Hon tövade litet, inte av tvekan mellan ja eller nej, utan för att forma ett svar, som skulle göra honom mest ont. Ty hon ville honom ont, mycket ont.

— Jag älskar honom, kom det slutligen med ett trotsigt kast på huvudet.

Han släppte ögonblickligen hennes arm och gick beslutsamt bort till soldatgruppen, där han trängde sig igenom och började tala. De andra tystnade. Hon hörde med stigande förvåning på hans energiska perioder, som klingade av stål och förtätad viljekraft. Det var demagogen Karelin som talade, och han vann ovillkorligen gehör och lydnad. Han växte, han härskade. Där fanns inte ett spår av den veke.

Och då han slutat, bröto kamraterna ut i höga bifallsrop. De redde sig att gå — de gingo verkligen, Karelin med dem. Kvar blev bara baronen, oskadd, fri. Tora Hammar vågade knappt tro på undret.

Raupp skyndade till henne med båda händerna

fattande om hennes. Han var blek av en sinnesrörelse, som dittills varit uppdämd bakom hans mask av överlägset lugn. Hans kalla gråa ögon sökte ivrigt hennes; glansen i dem var egendomligt fuktig. Han stammade mer än vanligt:

— Nådig fröken, hur skall jag någonsin — eh — någonsin kunna tacka er? Ni har — ni har räddat mitt liv. Utan er — eh — utan er skulle jag — i detta ögonblick — —

Hon lutade sig mot balustraden med en känsla av oändlig trötthet och svaghet. Hans tacksägelser plågade henne som oförtjänta. Det var sant att hon brunnit av begär att rädda honom, men just i det avgörande ögonblicket hade hon gjort allt för att fördärva sin sak. Karelin älskade henne. Efter hennes lögnaktiga bekännelse hade det naturliga varit att han låtit lynchningen ha sin gång. Men i stället går han och räddar sin rival!

Baronen var luft för henne. Framför sig såg hon bara Karelin med de brinnande ögonen och kände järngreppet om sin arm. Det var inte hat i den där blicken — det var kärlek, avgrundsdjup, samumhet. En kärlek så stor och luttrad, att den kunde offra sig själv. Och nu hade hon drivit honom ifrån sig — kanske för alltid.

Det var den tanken som gjorde henne så trött, så svag.

VII.

Den oblodiga petersburgska revolutionen urartade hastigt nog. När den nådde periferien, var den redan orgieartat våldsam. I Helsingfors flöt dessa dagar blodet i strömmar.

All resningens vackra idealitet och storvulna spontanitet trampades i smutsen av de vildaste soldatsällarna, som här med makten av brottets tjusning togo ledningen över massorna. Dessa suggererades med ett vanvett av blodtörst under täckmanteln av en österländskt frodig fraseologi, som hade vackra namn på allt som skedde av grymheter och våldsdåd. Svulstiga proklamationer spikades upp, med överdådig entusiasm antecknande »revolutionens vinningar» från timme till timme; apokryfiska ryska pressalster med lögnaktiga telegram från alla rikets delar, där omvälvningen skulle skett tout comme chez nous, svämmade över kasärner och fartyg, urskuldande och eggande till nya styggelser; och i gathörnen stodo soldattalare och piskade med underbar svada massorna vidare, vidare på den blodiga vägen.

Soldatpöbelns rika utskum flöt upp. När man såg dessa oordnade horder av sjö- och lanttrupper rasa genom gatorna med förvridna ansikten och vanvett i ögonen och fingret alltjämt på pistol- eller gevärstrycket, måste också den hoppfullaste fråga sig med bävan: kunde de där vara befriare? De susade fram som Jehu i befälets biler, fullsatta till bräddarna, prydda med röda vimplar och med gevär och bajonetter stretande ut åt alla håll som taggarna på igelkottar, avlossande täta glädjesalvor för att ge luft åt frihetsrusets övermått. De fyllde trottoarer och körbanor med vilda, sammanrafsade hopar, som sjöngo och hurrade i ett och sköto fritt omkring. Musikkårer drogo fram, spelande Marseljäsen, ständigt Marseljäsen, men oftast i otakt, oordnat, falskt. Allting var upplöst, kaotiskt och just därför dubbelt skrämmande. Stadsborna hade under hela kriget till leda och dov förbittring hört soldaterna sjunga på marsch genom gatorna — det hade varit taktfasta, utmanande melodier, avsedda att injaga en hälsosam fruktan hos civilisterna. Men detta skrän, detta formlösa, odisciplinerade skrål och tjut ur hundratals grova strupar ekade mellan husväggarna med en särskild olycksbådande klang. Det var den lössläppta råa ryska pöbeln, det var den förvildade soldatesken, som frossade i frånvaron av alla hämmande band; det var vargatjut, vibrerande

av hunger och törst efter skakande sensationer, hämnd och blod.

I stadens centrala delar uppfördes en underlig, skrytsam parodi, som verkligen åtminstone delvis imponerade på de oöverskådliga massor av nyfikna åskådare, som fyllde parker och esplanader och torg, trots den ögonskenliga livsfaran. Från hamnen hölls passagen över Salutorget, genom Esplanadgatan och Mikaelsgatan fram till Järnvägstorget besatt av militären, som höll folkmassorna i schack med hotfullt svängda revolverar och gevär. Det svärmade, det stimmade soldatrockar överallt. På körbanan drog hord efter hord, bil efter bil hän mot stationen eller tillbaka till fartygen. Kulsprutor avbröstade och lossade meningslösa salvor i luften, hälsade med glädjeskrän. På Järnvägstorget ställdes kanoner upp med mynningarna mot stationen och gatukorsningarna. Torget var packat med militär i gevär; skott brunno av med ens, ibland hela salvor. Folkmassan varnades för att beträda gatorna i skottlinjen.

Men varför sköt man då? Vad var meningen med kanonerna och kulsprutorna och hela den övriga apparaten? Väntade man motvärn — försök att kväva revolutionen?

Det hela var en komedi, en jättebluff, värdig de fantasirika asiaterna. Man väntade några tåg från Petrograd; det hette att man inte visste om de

bragte vänner eller fiender. Och ändå var man hela tiden på det klara med att det bara var några fredliga riksdumaledamöter och interimministrar, som skulle komma. Men den krigiska apparaten behövdes för att imponera på dem — revolutionen hade avlöpt så lätt, att man var skamsen, och så kände man att man behövde urskulda blodet som flöt.

Ty runt omkring i staden fortgick blodbadet. Små uppfanatiserade soldatpatruller letade överallt efter sina gömda officerare. Ingen hemfrid respekterades av dessa mordiska skaror — de trängde in i husen, i privata våningar, oftast om natten; de genomsnokade alla rum, förstörde, stulo. Och där de påträffade en officer, var han dödens. De skötos på gatan, i rummen, i trapporna. Nästan alltid i ryggen — bakifrån. Det var som skyggade mordänglarna för sitt offers blick, och de voro för fega att öppet avkunna dödsdomarna. Det var lömska lönnmord, ingenting annat. Liken uppsamlades av särskilda skarprättarbiler; de kastades huller om buller upp och fördes i yrande fart under mössviftningar och hurrarop till hamnen, där de vräktes i högar på isen.

Karelin var med om åtskilligt dessa dagar, som kom honom att vämjäs vid kamraterna och vid sig själv. Må vara att hans grupp — ett fyrtiotal matrosar från pansarfartyget »Katarina II», glödande

socialrevolutionärer allesammans — förnämligast tack vare hans dämpande inflytande inte för fram i stil med det värsta slöddret. Men där beto ändå flere officerare i gräset för deras kulor utan att han förmådde hindra det. Han räckte inte till över allt. Ibland delade sig gruppen på sektioner, och i hans frånvaro togo lidelserna överhand hos de på egen hand opererande. Exemplet från de andra kamraterna smittade som en pest. Och när gruppen efter sådana separata strövtåg till natten åter samlades ombord, kände han knappast igen sitt folk. Han nödgades erkänna, att han höll på att förlora makten över dem. Han hade sått vind och skördat storm. Det hela växte honom över huvudet.

Han kunde ju ha dragit sig tillbaka — återvänt till civilisationen och sitt folk. Sedan ohranans augiasstall sopats rent av rebellerna, hade han ingenting vidare att frukta. Men vad som höll honom kvar i det längsta var tyngden av det ansvar han påtagit sig genom den uppvigling, vars blodstinna frukter nu föllo mogna allt runt omkring. Han ville göra vad han kunde för att stilla de upprörda vågorna. Han förutsåg svåra olyckor för sitt land, om den huvudlösa terrorismen fick fortfara. Och nu gällde det främst av allt att bearbeta opinionen i de för tillfället allsmäktiga soldatkretsarna för ett fritt, självständigt Finland.

Situationen var ytterst egendomlig. Som skolad jurist och konstitutionell politiker önskade Karelin ingenting högre än att separeringen från Ryssland kunde ske på laglig väg — genom en överenskommelse mellan respektive länders regeringar och folkrepresentationer. Men han hade inte förgäves levat bland flottans manskap under dessa månader, och särskilt de sista dagarnas händelser hade fullt öppnat hans ögon för det faktum, att den koalitionsregering revolutionen fört upp till tsarismens forna makt i Petersburg saknade den auktoritet hos militären, som kunde garantera eventuella fördragsbestånd utöver det omedelbara nuet. Armén och flottan åtminstone i Finland voro långt ifrån tillfreds med den nya tingens ordning. De voro inte nöjda med att ha störtat tsardömet — de ville störta all styrelse överhuvud. Det var frihetens självsvald de ville, grottmänniskans primitiva tygellöshet omplanterad i ett modernt samhälle mitt under brinnande krig. Fast kriget — det ville de naturligtvis avskaffa med detsamma. Då disciplinen brast sönder, blottades den oändligt fega hyänan inunder. Man gav fosterlandet en god dag, om det krävde uppoffring av liv och lem. Bolsjevismens hydra stack redan upp sitt hundrahövdade huvud.

Karelin såg klart, ehuru till sin stora grämelse, att det var militärpöbeln som var den enda stabila

maktfaktorn att räkna med i Ryssland numera. Dov och olycksbådande gick agitationen mot furst Ljvovs regering redan fram mellan lederna. Även Kerenskis auktoritet var omtvistad. Man gick redan så långt som till öppet myteri — en eskader, däribland »Katarina II», som av interimregeringen beordrats till Kronstadt, vägrade helt enkelt att lyda. Man hade det så bra här i Finland...

Å ja då! De tyckte om Finland, de älskade Finland. De strålade av äktrysk välvilja mot landet, som lät dem hållas så fullständigt. Självständighet? Da, da, harasjä! Visst skulle Finland bli självständigt — det skulle alla bli, som bara ville. Tsaren hade fallit, leve friheten!

Här stötte Karelin på samma svårighet, som vid agitationen för revolten: det ryska gelét. De lovade rundhänt, med stora ord och högtidliga försäkringar — men nästa dag hade de glömt alltsammans. Och när man ville dra de naturligaste konsekvenser av deras löften, blevo de betänksamma och hade tusen invändningar att göra. Ofta föreföll det Karelin alldeles bestämt, som jonglerade dessa stora barn med uttryck och termer, om vilkas betydelse de inte hade en aning. Statsrättens prima principia voro för dem en sluten bok med sju insegel. De hade i alla sekler regerats med påbud och ukaser; omvälvningen förde i deras tycke bara med sig, att

det nu i stället var de själva som skulle regera med påbud och ukaser.

Och denna hopplösa okunnighet förefanns inte bara bland massan av skrävlande analfabeter — den gjorde sig bred också i soldatrådet, denna ständigt skiftande, ändlöst pratande representation av hysteriska monomaner, som faktiskt tillvällat sig högsta makten i landet med styrkan av de otaliga bajonetterna bakom sig. Karelin lämnade alltid dessa nattliga debatter — vilka sällan slutade före morgongryningen — med en blytung känsla av hopplöshet och äckel.

Men han var besluten att hålla ut, så länge han såg minsta skymt av hopp att vara till nytta. En rent fysisk, men därför inte mindre lättnad bragte omvälvningen honom: han kunde inte neka sig den intensiva njutningen att emellanåt smyga sig upp i sin ungarlsvåning vid Skillnaden och företa en grundlig avlusnings- och rengöringsprocess. Ja, ibland tillät han sig till och med den uppfriskande lyxen att sova en natt eller bara några timmar i sin gamla bädd mellan rena lakan. Han måste göra det i hemlighet för »kamraterna» — hans förtroende hos dem varade nätt och jämt så länge som han kunde hålla dem i tron att han var en genuin tavarisjsj. Med bankirhusets affärer befattade han sig inte än så länge; de voro tillräckligt tilltrasslade av gen-

darmerna för att inte ta skada av att ligga i träde litet till. Överhuvud aktade han sig att ge sig tillkänna för allt för många av sina vänner och bekanta. I en stad, som under decenniernas despotism och munkavle vant sig bruka hemliga kommunikationskanaler, skulle underrättelsen om den egendomliga dubbelroll han spelade spridas som en löpeld och kunna försätta honom i ett farligt klister med de revolutionära, vilka redan under »kontraspijonagets» täckmantel började begagna samma långa öron och förhatliga metoder som den officiellt avskaffade ohranan.

Det låg en bitter händelsernas ironi däri, att det i alla fall skulle bli egna landsmän, som störtade honom från hans förtroendeställning bland de ryska revolutionsmännen. Arbetar- och soldatrådet hade trots de finska myndigheternas energiska protester annekterat kejserliga palatset vid Salutorget för sina sammanträden och med den säregna förmågan hos sin nation omedelbart börjat fördärva och smutsa ned inredning och byggnad. Sessionerna pågingo denna tid med en viss permanens från morgon till kväll och från kväll till morgon, och följaktligen bodde största delen av de tvåhundra rådsmedlemmarna i huset, som översvämmades av ohyra, smuts och paltor direkt från de aldrig desinficerade krigsfartygen och kasärnerna. De släpade till och med sina kvinnor och

barn med sig, sovo, åto och förökade sig inom dessa murar, som en gång med finska statsmedel rests för att härbärgera praktälskande ryska tsarer. »Folkets majestät» stod i en skriande inkongruens till den luxuösa lokalen, och den skadegörelse och förstöring ockupationen förde med sig kunde inte lämna Karelin finska patriothjärta oberört. Han betraktade visserligen saken som en bagatell mot de enorma andra värden, som stodo på spel, men det var ett av dessa bevis på militärens övermod gentemot solklar finsk rätt, som hade sin stora principiella innebörd i ljuset av samma militärs upprepade försäkringar om respekterandet av Finlands särställning. Han uppträdde därför vid en råds-session med ett kraftigt yrkande på palatsets utrymmande.

»Kamrat Kolja Ivanitsj» var gärna hörd i rådsförsamlingen. Hans klara och koncisa, alltid träffande och sakliga och på samma gång korta andraganden stucko utomordentligt fördelaktigt av mot den hejdlöst breda, primitiva retorik och det ändlösa meningslösa prat, som annars karakteriserade den egendomliga församlingen. Hans obestridliga popularitet och inflytande härrörde just från hans juridiskt tränade talang som skicklig debattör, utsmickad och omplanterad i denna österländska jordmån med hans vanliga smidighet och ackomodationsförmåga. Bland dessa hundratals upphettade hjärnor

funnos obestriddliga begåvningar, ja till och med genier, men oslipade, oskolade och impulsiva till barnslighet. Slavernas obotliga brist på koncentration och behärskning lädde vid dem alla. Karelin föreföll stundom sig själv som en mentor i en väldig klass skolpojkar på primärstadiet.

Man kunde märka av den paus, som uppstod sedan han slutat sitt tal, att yrkandet berörde en öm punkt hos kamraterna. Annars mottogos »Kolja Ivanitsj'» andraganden med ett bifall, som inte sällan var varmt entusiastiskt. De voro lätt hänförda, dessa karlar, och han fick dem vanligen att åtminstone för stunden gå med på sina åsikter, om än efter ändlösa krumbukter. Men det var när det gällde någonting så abstrakt som politik. Nu anföll han någonting så vitalt som deras välbefinnande, och genast drogo de öronen åt sig.

Klockan var fem på morgonen, och under den inträdda tystnaden hördes en kör av snarkningar från de värda rådsmedlemmar, som somnat in på sina platser, eller från åhörare, som krokmat uppe på galleriet. Den väldiga tronsalen stank som ett stall; ventilationen är nu en gång någonting främmande för ryssarna — de trivas bättre ju mustigare luft de andas. De stora valvbågsfönstren bakom sina tunga portiärer av guldbrokad dröpo av fukt. Trots den starka värmen — uteslutande avdunstad kroppsvär-

me, ty sedan annexionen var det ingen som tänkte på att elda i salen — sutto alla i sina grova filt-sjineller och fårskinnspälsar, med mössorna strukna bakåt från svettdrypande pannor, bolmande i ett på »papyrosser» och cigarrer — pipa var för simpelt för fäderneslandets befriare. Röken hängde i ett tätt, skymmande flor kring de enorma antika kristallkronorna i taket, och trots full eklärering var det halvskumt, så tjock var luften. Den förr så spegelblanka parketten var gömd under ett tumstjockt gat-smutslager med salivsamlingar, som ingen hade en tanke på att avlägsna. Några ordnade bänkrader och pulpeter funnos inte, däremot ett virrvarr av bräckliga wienerstolar — varav hälften redan var halt — inkongruenta soffor och emmor och fåtöljer framför bord, som man samlat hit från palatsets övriga gemak — bord i förgylld rockoko eller vit empire med pärle- och silverinläggningar, malakitbord, antika schackbord, spelbord och sybord. Och alla voro de belamrade med staplar av flottiga diskar och matrester sedan flera dagar, buteljer, cigarrettaskar och all möjlig bråte. Revolutionära proklamationer och tidningar skräpade över allt. Här och där sutto några delegerade och spelade kort eller domino; här och där sov någon trött kamrat med huvudet mot bordet eller på armarna eller slappt hängande bakåt över stolkarmen — med vidöppen

mun, storsnarkande, svettglänsande. På avsatsen under den prunkande tronehimmeln, där den kejsrerliga fläkterörnen avlägsnats, hade presidiet plats på gyllene fåtöljer från audienssalen.

Ordförandeklubban fördes denna morgon av en pigg liten lett, båtsman Tilga, som hade rykte om sig att aldrig behöva sömn. För resten var han ryktbar för annat också, främst i samband med sin omåttliga vildhet. Han hade egenhändigt skjutit ned sexton av sina förmän under blodsfredagen och kunde ännu ofta ses i sällskap med några stallbröder ute i staden på jakt efter proskriberade officerare. Han var högsta chef för »kontraspionage-avdelningen», arvtagaren till tsarismens hemliga politiska polis.

Nu var det just Tilga, som med vanlig våldsamhet åvägabragt expropriationen av palatset mitt för näsan på de utskickade senatstjänstemännen. Det var något Karelin inte visste om. Men han behövde bara se på ordföranden för att komma underfund med, att han den här gången skulle få en hård dust att utkämpa. Tilgas svartmuskiga korpansikte bar detta hemska kalla hångrin, som kamraterna lärt sig ge akt på som ett säkert oväderstecken. Och då de flesta visste hur illa Karelin nyss trampat honom på tårna, vågade de varken applådera eller hyssja ned. Det såg ut att bli ett envig mellan Karelin och Tilga.

Men Tilga, som annars minsann var rapp i debatten, sade ingenting. Hans livliga kolsvarta ögon svepte bara över salen — det låg en hånfull uppfordran i dem, som borrades in i var och en. Här och där trodde man sig förstå och begärde ordet. Det var enhälligt för att protestera mot kamrat Kolja Ivanitsj' yrkande; och man tog munnen så full, att denne häpnade. Han var van att också i hetsig debatt behandlas med respekt. Han kunde inte veta, att han redan av kamraterna betraktades som en fallen storhet, som det var en i Tilgas ögon tacknämlig gärning att spotta på.

Det var redan full dager bakom valvbågsfönstren, när han äntligen fick ordet för replik. Han var litet het, och det märktes nog på vad han sade. Han gav diplomatin och smickret på båten och sade bäska sanningar, som kommo kamraterna att storskratta av luttet förlägenhet. De kände sig inte träffade, därtill voro de för tjockhudade och bekvämt inbäddade i självöverskattningens bomull. Men den svidande ironin i orden verkade på dem som en ny, häpnadsväckande humor. Att på rama allvaret stå och säga sådant där till dem, fäderneslandets befriare, var en djärvhet de inte kunde tänka sig möjlig.

Men Tilga förstod. Det var intet tvivel om att inte Tilga förstod. Han satt med sänkta ögonlock och spetsade öronen som en lömsk katt och hångri-

net stelnat i munvinklarna. Hans seniga händer lekte med klubban med hårda grepp och klolikt böjda fingrar. När Karelin, fast besluten att göra palatsfrågan till en probersten för rådets innersta ställning till den finska autonomin — ty om de en gång erkände denna, måste de också respektera finsk statsegendom — än en gång med kraft förehöll dem deras löften i detta avseende, kom där en märkbar spänning i atmosfären. I grupperna längst bort steg man upp och trängde sig fram för att höra bättre, kortspelarna höllo upp och lyssnade, och till och med en och annan av de snarkande kamraterna vaknade av en oförklarlig föraning om ett oväder. I denna svett drivande, tryckande stiltje drev Karelin in sin bitande kil. Den trängde allt längre igenom den solida dumhetens och inbilskhetens pansar och träffade verkligheten här och där längst inne på ett samvete, som började röra på sig. Och när han slutat, voro de för en gångs skull svarslösa. De kunde inte gärna öppet förneka, vad de för några timmar sedan högtidligt försäkrat, och själva Tilga satt stum, tyst rasande inför denna oväntade gir.

Men där fanns en grupp av Karelins vansläktade landsmän, några representanter för den finska socialdemokratin. De hade fått säte och stämma här som en följd av den innerliga fraternisering med den ryska soldatesken, som ägt rum under hela krigs-

tiden och nått sin kulmen efter revolutionsutbrottet. Det var en förbrödring inför gemensamma ideal. Kamp mot borgarna, folkvälde, massvälde, terror och blodig hämnd låg ju och kyttade också under den finska arbetarrörelsens än så länge parlamentariska taktik. De inhemska socialisterna sutto med snålvattnet rinnande om käften och sågo med längtansfulla ögon på, när ryssarna hudflängde sina förtryckare. Men de voro fortfarande kopplade vid hundkojan med den västerländska anständighetskänslans och finska betänksamhetens rostiga kedja, där länkarna redan började bli betänkligt töjda.

Karelin hade ingen förbindelse med den finska socialistgruppen, som överhuvud hittills spelat en intetsägande roll i rådet. Vid sin propaganda för Finlands lösryckande hade han tagit deras konsekventa tystnad för samtycke. Men när de nu en gång togo bladet från munnen, fick han till sin överraskning och sorg höra på annat.

Gruppledaren Heikki Vuori — en petersburgsfödd agitortyp med starkt samojediskt utseende och den stora, torra munnen omgiven av läderaktiga tvärveck som bälgen på ett dragspel — började med att ge det finska socialistpartiets välsignelse åt palatsannexionen. Byggnaden var finsk statsegendom, det var sant; men hellre än de finska kamraterna sågo den apterad för något borgerligt ändamål, kanske

direkt riktat mot proletariatet, hälsade de med glädje de ryska kamraterna välkomna inom dess murar. Det var ju redan en given följd av den proletariatets internationella solidaritet, som var Zimmerwald-internationalens bärande idé. Den av borgarna hårt beträngda finska socialdemokratin, som bidade sin tid och vässade sina vapen, ropade högt: bort med skrankorna mellan proletärerna i olika länder — vi äro ju alla bröder! Leve Internationalen, leve världsrevolutionen!

Ett vilt bifallstumult bröt lös. Man skrånade, stampade och viftade med mössorna. Där stod ju »finski tavarisjtsj» och bekräftade officiellt å sitt partis vägnar den intima rysk-finska förbrödringen, som låg soldaterna så varmt om hjärtat. Det bådade gott för det åtrådda kvarstannandet i landet — fortsatta sötebrödsdagar i bekvämlig lättja utan krig eller exercis, med mycket kärlek som huvudsysselsättning och som tidsfördriv små nätta massakrer emellan. Och världsrevolutionen — da, da, harasjå, hurra! Den tilltalade dem alldeles särskilt, ty bak i hjärnan satt en misstanke att de sänkt Moder Rysslands motståndskraft genom sin revolution, men förhållandet skulle utjämnas, om de bara kunde åstadkomma revolution även i andra länder.

Heikki Vuori hade fått församlingens öra. Och han begagnade sig därav för att med några ord riva

ned allt vad Karelin under månaders energiska, självförsakande arbete hade byggt upp. Fosterlandet existerade inte för Heikki Vuori och hans meningsfränder. De ville avskaffa gränserna mellan folken. Och eftersom revolutionen i Ryssland hunnit längst i Europa — talaren höll styvt på att en omvälvning var kommande även i andra länder — ville den finska socialdemokratin framför allt öppna gränsen mot detta land.

— Det utsugna finska proletariatet ser upp till sin ryske broder med hopp om hjälp och stöd i sin kamp mot borgardömet, föllo hans ord. Vi äro bara en handfull, och ensamma förmå vi inte mycket. Men hand i hand med er, bröder, är den härliga segern vår! Det omätliga, ädla ryska folket skall hjälpa oss att störta blodsugarna från deras sekelgamla maktställning, liksom ni redan så ärorikt gjort hemma hos er. (Hör, hör!). Därför vilja vi ingen skilsmässa från det fria, ädelmodiga Ryssland. Vi proletärer vilja tvärtom knyta banden fastare mellan de båda folken, så fast att våra borgare darrande falla på knä inför vår överväldigande gemensamma makt. (Hör — hurra!) Den som säger annat, är en blodsugarnas utskickade. Han tolkar borgarnas hjärteönskan, ty lämnade åt sig själv, utan er mäktiga hjälp, bröder, måste Finlands arbetare förblöda under oket, och vårt lands självständighet vore där-

för en den dyrbaraste gåva åt folkets fiender. Den vilja ni väl ändå inte giva dem — ni, som skrivit folkens frihet på er fana? (Nej, nej!) Tro dem inte, förtryckarnas agenter och provokatörer! Vi, Finlands arbetare, räcka er handen till ett evigt och olösligt broderskap och förbund. Bort med nationalitetsskillnaden! Bort med gränsen! Bröder, låt oss samfällt löpa till storms mot förtryckarna!

Salen rungade av bifallsstormen, när han slutat. Se, detta var ett språk, som alla förstodo! Dessa vackra ord om det ädla ryska folket, om dess hjälpsamhet och ädelmod — det var allt så sant, så sant, och ingalunda skulle de lämna de finska kamraterna i sticket, ingalunda! Man störtade bort och tryckte Vuoris och hans meddelegerades händer, kysste dem på mun, panna och kinder och svor dyra eder om fostbrödralag i kampen. I liknande scener hade också Karelin varit medelpunkten. Nu hade bladet vänt sig — och vad värre var, synbarligen utan återvändo, slutgiltigt. Ty med hjärnan svindlande av överraskning och förbittring måste Karelin dock erkänna, att bakom Heikki Vuori stod de socialistiska arbetarna, landets starkaste parti, och om de satte sig på tvären, var allt hopp om en självständig framtid för landet på fredlig väg utesluten. De hade ryssarnas öra. Bakom Vuoris ord skymtade

han en överskådlig skog av bajonetter — hela den ryska härens.

Här, i denna stund, grusades tusen patrioters kära-
ste dröm. Inför detta oerhörda, svarta förräderi var
fosterlandets heliga sak tillspillogiven, kanske för
alltid.

En massa talare begärde ordet och började i de
mest överdrivna ordalag ge uttryck åt sitt bifall till
de finska kamraternas vädjan. I den allmänna hän-
förelsen glömde man Karelin och Vuoris försåtliga
utfall mot hans person — alla utom Tilga. När
Karelin sjudande av förbittring steg upp för att lämna
salen, träffade honom dennes hånande, sylvassa blick.
Han stannade och mötte den; deras ögon borrade
sig in i varann i en minutlång, bitter krigsförklaring.

Så föllo dörrarna till rådsförsamlingen för sista
gången igen efter honom. Hela hans arbete där hade
varit förgäves.

Skiltvakten vid palatsets gallerport hälsade kam-
ratligt nonchalant god morgon och bad om en cigar-
rett. Det var en kall, blåblank morgon med vida,
klara perspektiv och nykter stämning över staden.
Torget myllrade åter av månglare och köpare efter
att i flera dagar efter blodsfredagen ha varit ut-
lämnat åt soldatdemonstrationer. Där vimlade ock-
så nu av soldater och matrosar, redan tidigt på
morgonen ute på jakt efter någon sensation att ut-

fylla sin dagdrivartillvaro med. Mellan Skatuddens och Västra kajens griparmar lågo flottans smutsgråa fartyg i röd flaggskrud och rökarna långsamt drivande ut mot öppna havet. Breda bårder av fruset flödvatten omramade stränder och skepp, och ut mot Gråhara, just vid synranden, skvallrade en mörk strimma om vår och öppet vatten. Mikael Karelin såg dit bort. Där ute bortom isarna och kobbarna, långt i söder, bidade frälsningen, Tyskland, den sista räddningen för fosterlandet ur kolossens dödsgrepp.

VIII.

Amnestin hade öppnat fängelseportarna för de politiska fångarna och förhjälpit de förvisade hem igen från Sibiriens tundror. Det var en av de ytterst få ljusglimtar i revolutionens skymning. De hemvändandes resor blevo sannskyldiga triumftåg, och i Helsingfors bereddes dem ovationsartade välkomsthyllningar. Sist av alla kom assessor Hammar. Till den östsibiriska by utanför civilisationens yttersta gräns, där en allvis tsarregering placerat honom, hade ekot av revolutionen nått fram först en månad efter det de befriande skotten smällt vid Nevan, och det var redan varligt och varmt, när han utan ostentation nådde hemlandet. På perrongen mötte bara en liten flock bekanta och så de närmaste: assessorskan med sina båda gängliga pojkar, Tora och Karelin. Glädjen över återföreningen ersatte mer än fullt varje publik hyllning.

Assessor Hammar var en reslig, starkt gråsprängd man i sina bästa år. Inte ens en vinters liv vid polcirkeln på den primitiva människans ståndpunkt hade förmått utplåna det distingerade, rasrena i hans

yttre, som skulle verkat imponerande, om det präglats av större lugn. Men det eldiga temperament, som hos systemen sökt sig utlopp i konsten, förefanns också hos honom, visserligen dämpat av en lång juridisk tjänstemannabana och årens kyla, men gärna fram-brytande under umgänget i den trängre kretsen med en frisk, omedelbar charm, som gjorde honom av-gudad av sina närmaste. Detta temperament hade skaffat honom ett eget rykte bland kolleger och domare under hans första saksförartid, och det bar ännu skulden till hans förvisning till straff för en obehärskad revolt mot den ryska fängelseregimen. Nu var han i eld och lågor över de stora ting, som revolutionen redan uträttat i Ryssland och som han erfarit under sin långa resa tvärs igenom riket, och han hade svårt att fatta den kritiskt reserverade hållning man här i hemlandet börjat intaga till händelserna. Han stack heller ingalunda under stol med sin beundran för det ryska folket — en beundran så mycket mer överraskande, som han före förvisningen varit till synes obotlig rysshatare. I de sibiriska transportfängelserna och små deportations-orterna hade han kommit på intim fot med det ryska folkets bästa element, idealisterna, de politiska martyrerna, anarkisterna, de revolutionära föregångsmännen, och erfarenheterna från detta umgänge voro sådana, att han inte hade ord att ge uttryck åt sin be-

undran för dessa människors självupppoffrande verksamhet, deras rena uppsåt och ädla karaktär. Han såg därför ovillkorligen med andra ögon på händelserna i riket än folket här hemma och var uppfylld av idel optimism.

— Men du är ju en fullfjädrad socialist, Birger! gäckades Tora vid den intima välkomstfest, som fru Hammar anordnat i sitt villahem i Grankulla strax utanför Helsingfors. Det skulle inte överraska mig, om jag en vacker dag fick se dig promenerande arm i arm med en »tavarisjtsj».

Hon sneglade därvid menande bort till Karelin.

Birger Hammars uttrycksfulla ansikte, som strålade av återseendets glädje och ovan hemvarm lycka, fick ett drag av allvar, när han svarade:

— Vem är inte socialist i dessa dagar, Tora? Nota bene om man inte ligger och ruvar på miljoner som vännen Micko. — Det var kamratkretsens vardagsnamn på Karelin. — Socialismen, den rena och oförfalskade, sådan jag lärt känna den där ute, inte bara i ord utan i verk och gärning, är sannerligen den ädlaste lära som någonsin förkunnats på vår planet, kristendomen, som redan innehåller några av dess fundamentalprinciper, inte undantagen. Men socialismen sådan jag fattar den, är framför allt en sinesriktning, en människokärlekens religion, en rening från egoismens slagg — först därefter kan det

bli tal om politiska och sociala reformer i dess anda.

— Och kan du tro vi någonsin skall komma till denna sinnesändring, denna rening från egoism?

— Någonsin, Tora? ropade han entusiastiskt. Vi är där redan i detta nu! Jag säger inte alla, och jag säger gunäs så visst inte vi finnar eller svenskarna eller tyskarna. Men ryssarna, detta underbara svärmarfolk, har under århundradens djuriska despoti luttrats som i en skärseld. Jag har med egna ögon sett det, jag har hundra gånger erfarit det. Det är alltid riskabelt att fälla ett generellt omdöme, isynnerhet när det gäller ett folkkonglomerat på hundrafemtio miljoner. Men min fasta övertygelse är, att ryssarna hunnit högst på skalan. De, om några, böra kunna förverkliga idealet.

Tora såg frågande bort till Karelin. Hon hade ofantligt gärna hört hans åsikt i saken — hon visste ju att han inte heller var alldeles utan erfarenhet. Men han lät inte dra sig in i några diskussioner. Han var märkbart tystare än förr, förändrad som under bördan av en stor sorg.

Hon kände samvetsagg. Det var möjligt, ja troligt, att vad som tyngde honom just var hans olycksaliga känsla för henne, dubbelt hopplös efter hennes vansinniga lögn den gången vid uppträdet med baron Rauppl. De hade inte träffats under mel-

lantiden, Karelin och hon, och hennes första ånger över att avsiktligt ha berett honom lidande hade förflyktigats med tiden och lämnat rum för ett fast beslut att upprätthålla fiktionen om hennes kärlek till baronen. Hon hade fått klart för sig att inte skilsmässan ensam förmått döda hans känsla, och då ville hon försöka få den att förbrinna i sin egen hopplöshet. Då hon fortfarande var säker på att hon aldrig skulle kunna besvara den, var det lika gott att han ostört fick vara i den tron att hon älskade en annan.

Ty var inte mannen en gång sådan, att han aldrig upphörde att hoppas, så länge han trodde sig belägra ett fritt hjärta?

Hennes samvete godkände inte taktiken, som utslutande dikterades av hennes förstånd. Det gjorde henne ont om honom, även om hon måste erkänna, att de glimtar av en annan Mikael Karelin, en snuskig, hysteriskt irrationell och hektisk individ i soldatkappa, som hon fått den där blodsfredagen, skrämde som en överraskande uppenbarelse av det i grunden opålitliga, labila och skiftande i hans sällsamma dubbelnatur. Då hade ryssen inom honom säkert flutit ovanpå! Tanken på att något sådant överhuvud var möjligt repellerade starkt. Han, som hon förr litat på så fullt och fast, hade med ens blivit henne en gåta. För att få någon ledtråd till dess lösning

hade hon varit tvungen att underkasta honom ett ordentligt korsförhör, och därtill hade han inte givit något tillfälle. Numera — intalade hon sig — önskade hon det heller inte. Det kunde väl inte undvikas att de träffades då och då ute i livet, men det skulle bli som likgiltiga, kyliga vänner — åtminstone i vad på henne ankom. Det var otvivelaktigt bäst så.

Hon var inte skarpsynt eller erfaren nog att inse, att hon genom sin taktik instinktmässigt garderade sig själv. Det skulle aldrig ha fallit henne in att något sådant vore nödigt. Att hennes tankar mycket sysslade med honom tog hon bara som en naturlig följd av de säregna omständigheter, i vilka hon ertapat honom — och han henne. Och att hennes blick också nu oupphörligt stal sig bort till honom, ja studerade honom, berodde helt enkelt på hennes förklarliga undran inför de överraskande metamorfoser han kunde undergå. Han var åter den slätrakade, soignerade gentlemannen, litet effeminerad i sin klädsel och sitt sätt att vara, och de enda spår hon kunde upptäcka från soldattiden voro litet infallna kinder och en viss reservation i uttalandena. Blicken bakom pinceneglaset verkade trött och hålig; själva rösten hade förlorat något av sitt fräscha välljud.

Här liksom över allt i landet rörde sig samtalet

om politiken. Från det ryska perspektivet kom man in på det inre. Birger Hammar begärde intet bättre än att bli fullt orienterad om läget, och en bättre informant än Karelin hade han knappast kunnat få, ehuru han envisades att stämpla dennes uttalanden som överdrivet pessimistiska. Man låg i födslovåndan till en ny tid, och tillfälliga pöbelexcesser fingo inte tas så noga.

— Men just excesserna har symtomatisk betydelse, invände Karelin. De visar att folksjälén är sjuk. Efter tjugu års olag och tre krigsårs brutala diktatur har lagen ingen auktoritet längre. Du och jag och våra olycksbröder har uppoffrat oss förgäves. Minns du, hur vi resonerade oss till en stor och hög mission, när olyckan hotade? Vi skulle genom vårt exempel hålla aktningen för lag och rätt vid liv hos folket. Det lyckades bara delvis; därför var det hela ett fiasko. Ty de befolkningslager, som vi främst ville lysa fram på vägen, enär de var i största behov av det, fick aldrig veta om vårt offer. Det är förmodligen en bask nyhet för dig, liksom det var det för mig när jag blev fri, men inte dess mindre ett faktum, att arbetarpressen aldrig nämnde ett ord om de lagtrogna jurister och tjänstemän, som släpades till ryska fångelser och Sibirien för sin ståndaktighets skull.

— Men varför?

Sanden: Blod.

— Det passade inte i stycket med de där tidningarnas svartmålning av borgarna. Vi handlade alldeles för ädelt, ser du! För att komma i de tidningarna måste vi försnilla kassor eller förfalska växlar. Då passar det i den borgerliga totalbil- den!

Birger Hammar promenerade av och an med händerna på ryggen. Hans optimism brottades med de tröstlösa fakta.

— Vad tror du om vår nya regering? frågade han.

Karelin ryckte på axlarna.

— En nödfallssenat, upphöjd till makten av en skrämmande hop. Ingen auktoritet varken inåt eller utåt. Den kan bara gå med anarkin, inte hämma den. Det måste alltid vara så med en regering »av folkets nåde».

Hammar stannade framför honom med ett bekymrat uttryck i sitt ansikte.

— Du, som förr hörde till den radikala intelligensen, börjar bli ärkereaktionär, sade han och skakade på huvudet. Nu förstår jag varför du inte tog emot den erbjudna portföljen. Du med dina överhandtagande aristokrattendenser ville inte samarbeta med en gruvarbetare.

— Säg hellre att jag inte skulle kunnat det. Vi skulle dragit åt rakt motsatt håll och hamnat i

diket med hela statskeppet. Jag vill till varje pris lös från Ryssland — Tokoi och hans parti åter in i Ryssland. Det skulle inte blivit jämvikt för en minut.

— Menar du att socialisterna gör front mot självständighetssträvandena? — Hammar höjde på ögonbrynen av förvåning.

— Alldeles. Officiellt må de säga vad som helst — och de kommer naturligtvis att fiska i borgerligt vatten med självständighetsbete, ty något annat går inte — men i hemlighet och i sina direkta relationer med ryssarna kommer de att arbeta på närmare anslutning, assimilering. De är förblindade av klasskampen, de ser inte fosterlandet för idel borgare. Och de anser sig inte ha råd att undvara bajonetterna. De sitter så tryggt på dem!

— Ur din synpunkt vore det förstås en olycka, om de skulle vinna sitt mål?

— Vid gud, det vore undergången! — Karelin sprang upp i sin iver. — Du känner dem inte, du. Du har blandat blod med några vattenklara ideologer där ute på tundrorna, intelligent och bildat folk, borgarradikaler så att säga; men tro mig när jag säger, att de har ingenting, absolut ingenting med den verkliga rörelsen och den verkliga läran att göra, sådana de går bland massorna hos oss. Våra socialister är kommunister, anarkister, maximalister och

först och sist hatare, stora, våldsamma hatare. Marx och Lassalle är bara namn för dem. I deras samhälle har borgarna ingen plats — de ska utrotas med hull och hår och pöbeln vräka sig i deras salonger. De ha intet begrepp om demokrati, där alla är lika. Jag sade ju, att de är förblindade av klasskamp. Segrar de, så blir det bara ett gräsligt klassvälde underifrån, en pöbelns diktatur, där bildning och kultur inte har någon plats. De kommer att ödelägga landet. De är ju i färd med det redan nu! Dessa plundringar och mord är mer karaktäristiska för hela rörelsen än du anar. För att ostörda få fortsätta på den vägen har de avskaffat vår gamla, goda polis. Och soldatesken gör gemensam sak med dem, egger dem, delar rovet med dem . . .

Han stod och bultade sin vän med knutna nävar i bröstet för att ge eftertryck åt sina ord.

— Här blir en kamp på kniven, säger jag dig. Ty lita på att vi borgare inte i längden tänker låta plundra och mörda oss och få våra kvinnor skändade utan motstånd. Är samhället ur stånd att skydda oss, så får vi ta lagen i egna händer. Vi kan åtminstone dö som hjältar.

— Nå, nå, sade Hammar lamt lugnande. Skaffa bort militären, så blir vi nog färdiga med ligisterna, tillade han efter en fundersam paus.

— Ja, se, det är just knuten! Ryssarna utrym-

mer aldrig godvilligt vårt älskade land — hellre gör de front mot sitt eget fädernesland. De fronderar ju redan nu — flottan är i fullt myteri, vägrar ta order från annan myndighet än arbetar- och soldatrådet och ger fan i Petrograd.

— Men Kerenski har ju varit hitrest och lugnat dem?

— Ja, bevars väl — Kerenski har varit här flere gånger och hållit tal till matroserna, som hurrat sig hesa under ofantlig entusiasm. Men så snart han vänt ryggen till, har saken stått precis vid det gamla. Det hjälpte inte det ringaste, att han hotade med kanonerna på Sveaborg — artilleristerna är av samma ull.

— Men säg mig då: varför hänger de så fast vid vårt land?

— Jo, för att de här är herrar, absoluta herrar. De har ju landet om lillfingret, vet jag. Myndigheterna protesterar ju, men det skrattar tavarisjtsjen åt. Och så är det erotiken. Ryssen är ju först och främst erotiker, och våra medgörliga flickor behagar honom så särdeles. Arbetarklassens kvinnor sätter inseglet på förbrödringen, de är de ivrigaste befrämjarna av förryskningen underifrån. Sedeslösheten har gripit omkring sig som en farsot, en feber, en modesak. Vi får se en underlig blandras växa upp i detta land, sanna mina ord! Speciellt efter re-

volutionen har våra enkla kvinnor gripits av en formlig erotisk yrsel. Det är inte det minsta problemet för alla sociala iakttagare...

Tora och svägerskan hade dragit sig tillbaka ut i hallen, där de gjorde musik med de unga Hammarna som åhörare. De båda pojkarna, Torvald och Torsten, gängliga, raska scouter om femton och tretton år, hade formligen fått köras ut ur rökrummet för att herrarna skulle få talas vid ostört. Det var oerhört snobbigt att ha en pappa, som varit i Sibirien och Kresty; det gjorde dem till hjältar i kamraternas ögon, och de hade begagnat varje tillfälle att bestorma fadern med frågor för att ha någonting att berätta i skolan. Vad som grämde dem djupt var att ingen officiell medborgarmottagning i stil med den Svinhufvudska arrangerats på stationen vid faderns hemkomst, men de tröstade sig med att han i alla fall skulle stå i tidningen i morgon. Och när de sedan tänkte på att faster Tora, som stod där vid flygeln och sjöng så det ekade i hela huset, om en vecka skulle ha sin stora konsert och att var enda biljett till den redan långt i förväg sålts, kände de med hjärtat svällande

av stolthet att det Hammarska namnet sannerligen var någonting att brösta sig över i en tid, då en Oskari Tokoi kunde bli ministerpresident. De halvlågo i hallens djupa fåtöljer och drömde om vad de i sin tur skulle uträtta i världen för att yttermera höja sitt namns glans. Von Hammar eller Hammarsköld — det skulle låta bra stilig! Men kanske det inte bakades nya adelsmän numera, innan Finland fick egen kung? De måste fråga pappa.

Assessorskan Hammar var ett litet blont klot till fru, som verkade bebé vid sidan av sin långa man och sina långa pojkar. Hennes runda dockansikte var en tjuguarings, och assessorn hade alldeles nyss svurit på att hon inte såg en rynka äldre ut nu än när de gifte sig. Matbristen, som gjorde sig gällande i de burgnaste hem, hade stäckt hennes fyllighet i tid, men ännu inte hunnit ge henne det förgrämda, bekymrade drag, som annars var så vanligt hos krigstidens husmödrar. Hon ackompanjerade långt ifrån väl — det var som räckte inte hennes små knubbiga fingrar till för ackorden — men Tora var tacksam för varje tillfälle till övning och tog det inte så noga. Hon var egendomligt högsprant nervös nu inför konserten, hon, den segervana divan från världsscenerna. Det kändes så kusligt att uppträda för hempubliken, som om hela hennes konstnärsrykte stått på spel; och så var det

ju i själva verket en debut, ty lieden var för henne ett nytt område. Emellertid njöt hon av sin överspända oro; det låg skaparens ångest och födslovända däri, och hon tackade gud att hon äntligen kommit ur dödvattnet. Hon var också fast besluten att inte låta sig glida tillbaka i det igen — inte för allt i världen! Hellre då graven på oceanbotten. Hon hade ett lysande anbud från Hammerstein till hösten. Amerika återstod henne ännu att erövra.

Och nu på sommaren skulle hon partout till sin kära Riviera. Hon hade redan lämnat in om pass.

Ty det började bli över sig ruskigt här hemma. Var man rörde sig — på gatorna, i butikerna, i spårvagnarna — möttes man av arbetarnas stickande hätska blickar och hörde deras ostentativa skrävel mot borgare och herrar. Hon hade en dag vid ett besök i något ärende i Berghäll, arbetarkvartret, samlat en hel svärm rännstensungar efter sig, som gastat och ropat de råaste tillmälen bara för att hon var anständigt klädd. Någoting sådant skulle aldrig, aldrig kunnat hända henne i Frankrike...

Maggie Hammar bröt plötsligt av mitt i en Sinding och ropade över sin axel:

— Pojkar, pojkar, fäll för guds skull rullgardinerna för erkerfönstren! Ni vet ju att de vetta rakt mot vägen.

— Har ni rullgardinspåbud här ute också? sporde Tora förvånad och på samma gång förargad över avbrottet.

— Vad menar du? Nej, inte officiellt numera. Men herregud, det är ju riktigt att locka hit huligarna. De svärmar omkring i stora flockar här ute om kvällarna och ställer till ofog, bryter sig in i övergivna sommarvillor och antastar alla, som rör sig ute efter mörkrets inbrott. Tora, kan du tänka dig — i förra veckan var det tjuvar hos grosshandlar Karlssons, vår närmaste granne. De länsade hela vinkällaren — och där fanns saker, må du tro! Snart har vi en påhälsning hos oss också. Så härligt att Birger är hemma! Men jag lovar ändå inte att bo här i höst, när det igen blir mörka, kusliga kvällar. Hu! Jag vågar det inte!

— Äsch, mamma är så barnslig! förklarade Torvald vanvördigt med grov målbrottsröst. Vi har ju två winchestrar, ett älg-gevär och en browning. Det borde räcka, tycker jag.

Modern ignorerade inpasset.

— Och kan du tänka dig — till råga på allt har jungfrurna börjat springa efter ryssar! fortfor hon andlöst. Härom kvällen, vi hade varit på midagen för de förvisade — apropå, du var inte där, Tora; så skada! — kommer jag ut och ertappar en matros i jungfrukammaren. Tänk, så förfärligt! Den

avskyvärda karlen steg upp och hälsade helt artigt, som om allt vore i sin ordning. Och jag kunde förstås inte gräla på honom för språkets skull. Men jag tog flickorna i uppsträckning efteråt, och då — vad tror du Fina, den gamla ragatan, säger mig rakt i ansiktet? Jo, så här, med himlande ögon och förtjust min: »Jos rouva tietäis', kuinka ryssä rakastaa!»* Kan du tänka dig någonting så oerhört? Tyst pojkar — att ni inte skäms att skratta åt någonting sådant!

Men pojkarerna skrattade, så de lågo dubbla i fätöljerna.

— Varför visar du dem inte på porten då? frågade Tora, som började bli otålig över dessa husliga jeremiader.

— Ja, det värsta är att jag inte vågar. De skulle säkert ange oss för sina kavaljerer, och då skulle vi inte vara säker en minut. Fina är ju en sådan hämndgirig, långsint finska. Nej, jag vågar inte. De tar sig ändå en ton nu, så det är oerhört. Egentligen är det tjänarna, som bestämmer i husen nu. Det är likadant över allt. Vi stackars husmödrar får bara tuga och lida och vara tacksamma, så länge vi inte måste göra deras arbete också. Usch, vilka tider, Tora, vilka tider! Ska vi ta om den här vackra biten en gång till?

* »Om frun bara visste hur ryssen kan älska!»

Herrarna kommo i samma nu ut till dem. Assessor Hammar såg bekymrad ut.

— Just så, Tora liten. Sjung oss bort från allt det här eländet! sade han trött.

IX.

Man var tvungen släcka i konsertsalen för att få ett slut på inropningarna och ovationerna. De sista envisa applåderna ekade ännu ute i vestibulen, där stora skaror tåligt väntade på att få se ännu en skymt av den stora tjuserskan, när hon begav sig hem. Gatan utanför var fylld av andra väntande i majkvällens florlika skymning. Man ville pressa den sista droppen ur den sällsynta njutningen, innan den låstes undan på hedersplatsen i minnenas skrin.

Tora Hammar kom varm och lycklig med famnen full av blommor inflygande i sin klädloge, som var full med folk, som ville lyckönska henne till aftnens enastående framgång. Hon hälsade dem alla med ett strålande leende, lät blomsterfånget falla på toalettbordet och snurrade ett varv runt mitt på golvet med utbredda armar.

— Vad jag är glad — glad! Tack allesammans, tack för bifall och förståelse och blommor och allt! Det har varit en härlig kväll!

— En oförgätlig kväll — ett evenemang i våra

musikannaler! supplerade musikernas vithårige nestor, direktor Wallin, i det han steg fram och grep hennes hand. Han hade varit hennes förste lärare, och han var så rörd, att hans vördnadsvärda Beethovenhuvud darrade. Tora tog hans vissna kinder mellan sina heta händer och kysste honom smällande på munnen. Så skrattade hon ystert och sade därpå med plötsligt immande blick, vänd till dem alla:

— I dag har jag erövrat världen! Ingen framgång går upp mot den här. Aldrig har jag satt sådant värde på segern, aldrig känt mig så överströmmande lycklig. Herregud — mitt eget, eget folk har jublat emot mig!

Hon tog ett fång rosor och begravde sitt strålande ansikte i deras doftande svalka. Man trängdes omkring henne för att tacka och komplimentera och bedja om mer. Där voro konstens spetsar, främst musikens, mecenater, musikentusiaster, kritici, honoratiores och vänner och bekanta. För Tora var denna stund alltid den svåraste, en av yrkets prövningar; men i kväll sade henne hennes hjärta, att entusiasmen var verklig och hyllningen äkta. Det var ett troget eko av den stora begeistringen från salen där ute, som burit henne som på ett moln och givit hennes konst geniets vingar. Hon visste med sig att hon varit stor, sublim. Hennes själ vibre-

rade ännu efter den äkta inspirationens saliga befruktning.

Alla enades om det enträgna yrkandet på en ny konsert, flere nya konserter. Tusentals hade ju förgäves sökt få biljetter till i kväll, och nya tusenden skulle efter dagens framgång brinna av önskan att höra henne — för att inte tala om de tusenden, som ville höra henne om igen.

Men tanken bar Tora emot.

— Fulländningen når man bara en gång i livet, förklarade hon. Att vänta sig annat vore att fresta Gud!

Men man var enträgen, bestormade henne med böner, prövade varje övertalningsmedel. Man ville inte ge sig utan att hon här på stället förklarade sig villig, så det fick stå i tidningarna i morgon till tröst för alla längtande. Det var som en komplott.

Och slutligen gav hon då med sig och lovade — för att äntligen bli dem kvitt, förklarade hon skrattande med en ostentativ teatergäspning.

Sedan de gått, funnos bara brodern, svägerskan och Karelin kvar. Och en fjärde — en för dem alla obekant man i kavajkostym och rödaktig halsduk, som de togo för någon av betjäningen. Att Karelin stannade fann Tora inte riktigt opportunt; efter vad som passerat dem emellan och isynnerhet sedan brodern kommit hem och kunde eskortera henne,

kunde hon inte förstå att han envisades att tränga sig på. Hon hade helst sett att han uteblivit från hela konserten. Ibland, när deras blickar mötts under föredraget, hade han distraherat henne starkt. Det hade väl varit för att han suttit där och slukat henne med en blick, som han inte brytt sig om att gardera och som därför öppet skvallrat om hettan i hans känsla. Det var för besynnerligt med en sådan där passion: den må vara aldrig så obesvarad, så drog den ändå i vissa ögonblick ett nät av magnetiska trådar kring sitt föremål, ett nät som hämmade, spände och drog. Det var nästan som hypnotism, tyckte hon.

Omtänksam som alltid, gick han och ställde med blommorna, buntade ihop buketter och kransar för hemtransporten. De skulle behöva en särskild vagn bara för denna praktfulla, doftande blomsterskörd. Ett kort föll ur en kvast långstänglade gula rosor, och han blev ett ögonblick stående med det i handen, innan han stack det tillbaka. Det var baron Raupps kronprydda visitkort.

Tora hade lagt sig på chäslongen — »bara i fem minuter» — innan hemresan. Hon låg utsträckt på rygg, utan kudde under huvudet, med armarna rakt utmed sidorna, och andades djupt och metodiskt. Egentligen skulle hon legat på bara golvet, förklarade hon — det var en vana från den ansträng-

ande operatiden, och ingenting gjorde en så i hast utvilad som det. Men i kväll tyckte hon synd om sin toalett. Den var från Paquin — ett skimrande, fantastiskt hölje av djupblått skiftande moaré och bleka silverpaljetter strödda över luftigaste, tunnaste crepe de chine och utsökta, äkta valenciennes. Det var en vision av djupblått Medelhavssvall mot halsens och skuldrornas klassiska marmorglans. Och under fallen stack fram en liten blå sko med silverbuckla under den höga, smala vristen i tunnaste silkesmaskor. Hon kände trötthet inför vardagens hotande grå och slöt ögonen för att hålla kvar den stora glädjen från nyss. På de andras frågor svarade hon endast med frånvarande, drömsjuk stämma.

— Michael, mon cher — une petite cigarette, siles-vous-plai!

Han störtade till med sitt etui, jublande över den gamla förtroliga tonen. När han höll fram tändstickan, såg hon honom fullt in i ögonen med en lång gåtfull blick, som glänste fuktig i reflexen från den lilla lågan. Blodet rasade plötsligt som smält bly genom hans ådror, och hon kunde se hur han skiftade färg.

— Var ni nöjd med mig i kväll? frågade hon mjukt.

— Fråga det! Ni var hänförande!

— Vilken bit tyckte ni bäst om?

— Alla, alla! Ni förstår — han lutade sig lätt fram och sökte om igen fånga hennes blick; — för mig var sången en bisak. Det var er, er själv jag njöt av.

— Platoniskt? kom det gäckande.

Ett ögonblick tvekade han, men nickade sedan med ett resignerat uttryck. — Å ja, platoniskt.

Hon slöt ögonen och smålog gåtfullt, låg så igen orörlig och tyst. Bara munnen levde, då hon njutningslystet ömsom sög och blåste ut röken i en tunn, slingrande spiral. Karelin dröjde. — Kirke! hånade en nykter röst inom honom, men det var lönlöst att söka hämma den störtvåg av hetaste begär, som vällde över honom som ett Niagara i hennes magnetiska närhet. Platoniskt? Å herregud!

Mannen i kavaj trängde sig plötsligt fram från bakgrunden. De hade glömt honom.

— Jos neiti suvaitsee — —, började han med en nykter, grov röst, som verkade främmande i miljön. Tora spratt till och frågade nervöst:

— Vad är det om?

Hon såg på mannen utan att dölja sin antipati. Han hade en satt, trygg figur och en mycket kort hals — han begagnade de smalaste kragar hon någonsin sett — på vilken det runda, vulgära huvudet satt obstinat som på en tjur. Han var maskinklippt och slätrakad och hade grova, buttra drag och små

skarpa ögon. Pannan var låg, men framskjutande som ville han stängas.

— Vad vill ni? frågade Karelin otåligt.

Karlens blick gled över honom med den fysiska kraftmänniskans ironi gentemot snobben, och när han talade, vände han sig uteslutande till sångerskan, som motvilligt satte sig upp.

— Jo, jag hörde nyss att fröken ämnar ge en ny konsert, sade han på finska med denna trygga säv-
lighet, som hör språket till. Och om inte fröken redan hade lovat det, så skulle jag bett om det i alla fall. Det var nämligen min avsikt, när jag kom hit, men de andra besparade mig besväret. Och så har jag en lokal på förslag — det är ju tydligt från i kväll, att den här salen är alldeles otillräcklig.

Så, en provryttare i konsertsalar! tänkte Tora förtrytsamt. Det var sannerligen framfusigt. De andra tänkte synbarligen detsamma; Karelin sneglade på henne liksom väntade han bara på en vink för att visa karlen på dörren. Assessor Hammar såg på sitt ur — de hade egentligen ingen tid att förlora, om de skulle hinna med sista tåget till Grankulla.

— Vad är det då för en sal ni bjuder ut? frågade Tora för att komma ifrån det så fort som möjligt.

— Folkets hus, fröken.

— På Broholmen? Och ni tror att publiken —

— Det är den största i staden, avbröt han henne. Den rymmer ett tusen åttahundra mer än den här. Akustiken är förstklassig, säger alla auktoriteter som uppträtt där. Läget är ju litet på sidan för den vanliga konsertpubliken, förstås, men ett namn som frökens drog fullt hus till och med »bakom Kuopio». — Han smålog litet åt sin egen komplimang. — Och så kommer jag till det i mitt tycke viktigaste: er konst skulle tränga till andra folklager, till sådana som annars inte kom att höra er, emedan de aldrig sätter sin fot i borgarnas fina lokaler, fast de är lika hungriga efter god konst som någonsin er parkettpublik.

Han talade energiskt, utan brådska, men med någonting i själva tonen, som hindrade ett avbrott. Han stod framför henne trygg och massiv som en klippa.

— Och då fröken, efter vad jag kan förstå, inte är beroende av de slantar ni sjunger ihop, fortfor han, så kunde man kanske tänka sig att ni anslog en del eller hela — helst hela — inkomsten till nödens lindrande i fattigkvarteren? Fackföreningarna gör ju vad de kan för att lindra den värsta svälten, men det är tryckta tider på alla håll och samtidigt dyrt att leva, så det är inte så mycket arbetarna kan ge. Vi har försökt gå med listor bland de rika, men ingen

vill ge av sitt överflöd. Om fröken gjorde som jag säger, så skulle det vara ett gott exempel för de övriga och vi skulle ha litet bättre utsikter för våra listor.

Nu kunde Karelin inte styra sig längre.

— Hör på ett ögonblick, så skall jag tala om varför era tiggartistor inte haft framgång. De har sprungit med ett dussin var eviga dag på mitt kontor nu, men jag har nekat dem alla en penni. Och ändå är det annars inte vår vana. Men nöden i arbetarkvarteren just nu är fackföreningarnas eget fel. Den är självförvållad. Varför alla dessa strejker, säg? Det är ju rena okynnet! Allt sedan revolutionen har arbetarna sportat med att slå dank — var enda arbetsplats har känning av strejkoron. När ni drivit igenom 8-timmarsdagen, har ni ögonblickligen hittat på någon ny strejkorsak. Nu börjar ni med samma taktik inom jordbruket, och det mitt under brådaste såningstid. Klaga sedan över nöd och dyrtid! De lindras sannerligen inte med den taktiken. Och nu tigger ni allmosor av borgarna i stället för att arbeta. De vore väl galna, om de gav er något — det vore ju just att understöda strejkkvantettet! Kanske rent av direkt: vad har vi för garantier för att inte medlen på era insamlingslistor vandrar raka vägen till era strejkkassor?

Mannen i kavajen hörde lugnt på Karelins ut-

brott. Hans ansikte var orörligt, tungt och massivt, men i de små ögonen lyste en stilla ironi. De sutto väl tätt tillsammans de där ögonen, observerade Tora, som med vaknande intresse studerade honom. Han ingav henne känslan av en okuvlig, farlig vilja och rasens legendära envishet. I det stora hela var han en präktig typ för sin klass.

Hon hade nästan önskat höra dessa båda — Karelin och arbetaren — drabba samman på allvar, men Birger Hammar avbröt all vidare diskussion med en bestämd yrkan om omedelbart uppbrott. Den främmande fann sig med största lugn däri.

— Ja, kanske fröken tänker på saken och underrettar mig sedan, så får vi komma överens om datum — det är inte alla dar salen är ledig, förstås, sade han vid avskedet. Mitt namn är Terviö, Santeri Terviö — kommer upp i katalogen.

Assessorskan himlade sig, när han gått.

— Santeri Terviö — självaste socialistpåven! ropade hon. Och ingen av er kände igen honom!

De andra voro lika överraskade.

— Det är inte alls underligt att vi inte kände honom, sade Karelin. Terviö är ju den makt, som inte syns. Han har alltid regerat i det fördolda, aldrig mottagit offentliga förtroendeuppdrag, sällan ens låtit höra sig offentligt. Han vore självskriven i lantdagen och borde nu egentligen sitta på Tokois

taburett, men han föredrar att vara makten bakom tronen, där han är oåtkomlig för politikens växlingar och partilivets stormar. Så, det var han! En högst intressant bekantskap — han har alltid förefallit mig vara en svinx, ett fenomen. Och han blir inte ett grand klarare nu, sedan jag sett honom. En besynnerlig nyck att intressera sig för er, fröken Hammar!

— Landets mäktigaste man har personligen framburit sin hyllning, sade assessorn högtidligt. Sannerligen, Tora, börjar inte släktskapen bli helt smickrande!

Tora kröp skrattande i sin bilpås.

— Och jag, som tog honom för en vaktmästare eller portvakt!

— Jag med, bekände svägerskan. Jag väntade mig alldeles bestämt att han i sinom tid skulle räcka fram handen för dricks.

— Det blir allt en finare dusör, om Tora hyr Folkets hus, sade Hammar. Vad säger du om hans förslag?

Tora ryckte på axlarna.

— Nonsens.

*

*

*

Men saken var inte avfärdad så lätt. Hon hade redan annonserat sin andra konsert i den gamla lokalen, då någonting hände den olycksfågeln Karelin. Mitt under brådaste affärstid — och det var brått nu, då den oresonliga börshausen tog alla mäklarkrafter i anspråk till det yttersta — inträngde en trupp väpnade matrosar och milismän på den Karelinska firmans kontor, anställde en yttlig husundersökning och häktade Mikael Karelin med stöd av en order från »kontraspiration-avdelningen till folkfrihetens försvar», signerad av Tilga. Anklagelsen, som lydde på spioneri till fiendens förmån, var i och för sig absurd, men stöddes av synnerligt starka indicier. Karelins vågade dubbelspel på vår vintern, hans innästling under falsk skylt hos matroskåren och — som det nu hette — provokatoriska verksamhet för landets lösslitande från ryska riket voro allt saker, som sågo fula ut och svårligen kunde bortförklaras. De myndigheter, både inhemska och ryska, till vilka assessor Hammar vädjade, kunde inte ge något hopp, och redan det faktum, att fången hölls ytterst strängt avskild från varje beröring med yttervärlden, bådade olycka.

Några dagar efter häktningen mottog Tora Hammar en liten biljett:

»Om Ni önskar lindra Er häktade väns villkor, vore det skäl för Er att överväga mitt förslag.

S. T.»

Denna kallblodiga utpressningstaktik fyllde henne med en häpnad, som var så mycket större som hon inte för sitt liv kunde skönja motiven bakom. Att beröva en aktad medborgare friheten bara för att få några futtiga slantar i fattighåven var i hennes tycke alldeles opropotionerligt. Hon underskattade därvid sitt värde som manande exempel. Hon var just nu en starkt exponerad förgrundsfigur, och blotta formen för hennes välgörenhet skulle göra mer reklam och mana kraftigare till efterföljd än om tio storkapitalister tecknade en rund summa var.

Hon tvekade emellertid inte ett ögonblick. Mikael Karelins nya olycka hade gått henne till hjärtat, och hon var genast beredd att göra vad som stod i hennes makt för att lindra hans lott. Det var inte lätt att byta lokal i elvte stunden, då biljettförsäljningen redan slutförts, och säsongen var redan så långt framskriden, att det var högst riskabelt att uppskjuta konserten. Det hela skulle i varje fall verka som en irriterande nyck på publiken. Hennes agent vred händerna i förtvivlan.

När Tora ringde upp Terviö för att arrangera

om lokalen, ignorerade han varje hänsyftning på sin ominösa biljett och låtsades ta hennes underkastelse som en naturlig följd av noggrannt överbäggande. Det blev en veckas uppskov, med en massa trassel och obehag, men så blev det ändå slutligen utropat för all världen, att Tora Hammar gav en välgörenhetskonsert i Folkets hus till förmån för de nödlidande i huvudstaden. Och när stunden var inne, var framgången sådan, att hon lät nödgas att ge ytterligare två konserter tätt efter varann. Det blev idel klickfulla hus, en succés som var utan motstycke i landets musikkanaler.

Och samtidigt började tidningarna syssla med nöden i arbetarkvarteren, som de dittills konsekvent ignorerat med stöd av den allmänna teorin att den var självförvållad. Och det visade sig, att det verkligen fanns himmelsskriande nöd. Tusentals fattiga familjer uppehöll livets på otroligt knappa strömmingsransoner, nyfödda barn gavs flaska med svart kaffe i brist på mjölk, och dödligheten bland små och stora var därför enorm. Men det gick samtidigt inte att förhemliga den hätska stämning, som jäste bland arbetarbefolkningen mot borgarklassen, en stämning, som tog sig de mest häpnadsväckande råa uttryck. Slumarbetare kunde berätta otroliga saker i det avseendet. Här byggdes ingen brygga med blotta allmosor och filantropi; klyftan bara vidga-

des, hatet bara växte. Allt skylldes på borgarna — kriget, den förfärliga fördyringen på all livets nödort, livsmedelsknappheten, som började anta skrämmande proportioner. Arbetartidningarna underblåste hatet med fulla lungor och fortsatte sin traditionella, djävulskt fyndiga svartmålning av borgarna med hysterisk iver. Typen för borgarna i denna framställning var det faktiska undantaget: gulaschen, som gödde sig och sina penningpåsar på arbetarnas svett och blod och nöd. Det förhelligades naturligtvis, att denna typ, om också i mindre pösig skala, var minst lika vanlig bland arbetarna själva: livsmedelstråkaren. Det förhelligades också, att nöden var bitter i oräkneliga borgarhem och att andens arbetare voro minst lika illa ställda som kroppsarbetarna — och det utan en skynt av eget förvållande. I agitationen begagnades alla lögnens och nedrighetens vapen, alla mänskliga drag utplånades ur det borgerliga samhällets fysiologi, och den hemska vrångbild, som ställdes upp till begabbande och smutskastning, var så otroligt vidrig, att endast en med decenniernas ansvarlösa uppvigling metodiskt uppfanatiserad arbetarklass förmådde tro på monstret.

Men på borgerligt håll var man allmänt okunnig om denna uppvigling. Hatet växte, klyftan vidgades medan man sov. Stördes slummern någon gång

av en alltför skärande ton, ryckte man på axlarna — sådant var man ju van vid. Eller man beskärmade sig, när de våldsamma strejkerna, plundringarna och morderna började komma för tätt: herregud, vart bar det hän? Men man skyllde så gärna alltsammans på soldatesken — blev man bara kvitt den en gång, så redde det sig nog.

Ja väl, det var soldateskens fel, den österländska smittans. Men man ville inte se, att i så måtto den finske arbetaren höll på att bli mer rysk än rysen själv. Lärjungen överflyglade sin mästare och var stolt däröver.

Santeri Terviö insisterade på att få föra Tora omkring i slumkvarteren för att låta henne »kontrollera användningen av konsertrecetten». Men hon måste avbryta redan första exkursionen, så solid och hotande var den mur av hat hon stötte emot hos dessa som hon hjälpt, och så vämjelig var den smuts i ord, i blick, i åthävor, som sköljde över henne, den fina borgardamen, där ute i Berghäll och Sörnäs. Nöd fanns det bittrare än Whitechapters, men hatet var vitare och tog råare uttryck än någon annanstans i världen. Det var bara Terviös beskydd och lugna auktoritet, som räddade henne undan fysisk förföljelse.

Och denna svinx sökte inte urskulda eller dämpa, knappast ens förklara. Det var snarare som visade

han henne denna fasans värld med en skadeglädje hon var ur stånd att förklara. Trodde han att han väckt hennes intresse för den sociala frågan genom dessa skrämmande interiörer, så misstog han sig totalt. När hon reste, var det för att i Medelhavets azur skölja av sig själva minnet av vad hon sett.

X.

Hela den sommaren satt Karelin fängslad. Hans vänner rörde upp himmel och jord för att få honom fri och lyckades verkligen utverka en frigivningsorder av ryske justitieministern; men marinfängelset i Helsingfors sorterade under Östersjöflottans matroskommitté, som gjorde en konst i alla petersburgska order och lät honom sitta. Första tiden fördes han oupphörligt till parodiska förhör inför än den ena, än den andra av militärväsendets otaliga revolutionskommittéer, men de ledde aldrig till något, och någon dom hördes inte av.

Behandlingen växlade. Den villervalla revolutionen åstadkommit i hela ryska maskineriet återverkade på fängselivet i form av oupphörliga regimskiften och personförändringar. De mest olikartade kommittéer, utskott och råd togo sig talan i fängelsets angelägenheter, order och kontraorder korsade ideligen varann, och vaktmanskabet blev slutligen till den grad demoraliserat, att det lämnade fängelset vind för våg. Mången fånge begagnade

sig av de täta tillfällena till flykt, men det var riskabla företag, ty ett återinfångande var liktydigt med omedelbar arkebusering. Exekutioner förekommo för övrigt arla och särila, och inte alltid »officiella». Det var en omtyckt sport för druckna matrosgrupper att tränga in i fängelset och underkasta fångarna prygel och tortyr eller ställa upp dem som måltavlor i korridorerna och på fängelsegården och genomborra dem med kulor. När de däremot råkade på en god vän bland internerna, blev det antingen supgillen på stället eller förde de bort honom i triumf, och det kom därvid i nattens stillhet stundom till heta bataljer mellan stridiga viljor, som måste kväsas med disciplinkommandon från fartygen. Mer än en gång råkade sålunda Karelin i händerna på forna kamrater från »Katarina II» eller soldatrådet, som med våld förde honom med sig till hejdlösa libationer på fartygen, men efter dylika små utflykter till friheten återvände Karelin alltid frivilligt till sin cell. Det var den säkraste taktiken. Han föredrog fängelset framför en dödande kula — hans ofelbara öde, om Tilga och hans spårhundar stötte på honom i självtagen frihet. En flykt var ett hopplöst företag, så länge kontraspionaget spärade alla vägar ut ur landet mer effektivt än någonsin gendarmeriet. Det var bara att lugnt se tiden an och vänta på en stabilisering av förhållandena i en

eller annan riktning. Det nuvarande kaos kunde ju inte vara i evighet?

Den nya olyckan efter revolutionens febrila ideella verksamhet hade träffat honom tungt nog. Hans medfödda passivitet gjorde sig åter reaktionsvis starkt gällande. En känsla av leda och äckel inför all mänsklig ävlans intighet kom honom att söka ro i en dådlös fatalism. Vart han såg, hur han än tänkte sig framtiden, öppnade livet idel värdelösa, ensliga och tunga perspektiv. En kvinna sög upp alla hans önskningar och begär och trampade på dem. En kvinna höll allt solsken i livet för honom, men lyste bara för andra.

För en tid hade han hoppats, ett envetet, utsiktslöst hopp — trots all hans inpiskade skepsis. Det var när han genom brodern hörde om Toras offer för att lindra hans lott. Varför hade hon gjort det? Varför — om inte för det han ändå inte var henne alldeles likgiltig?

Ånej, ånej! Bakslaget kom. Hon reste utan att säga honom farväl, ehuru han dåmera redan fick mottaga besök och hon mycket väl visste det. Det kom bara en konventionell hälsning genom Birger Hammar. Och när han skrev till Nice och tackade henne för vad hon gjort för honom, kom det intet svar . . .

Ånej, ånej — där fanns intet hopp.

Men i cellens enslighet förvandlades under heta strider och tyst vända hans stormande passion efterhand till en begärlös helgondyrkan med resignationens melankoliska skimmer över sig. Han var som en troende munk med den heliga jungfruns bild i nischen, luttrad från köttet efter mycken späkning och många gisselslag. Det var som tog han samtidigt farväl av sin ungdom. Han började tänka gammalt och resignerat och känna sig som de gamle — utanför, en passiv åskådare bredvid livets röda ström. Det kom vita hår, många vita hår vid tinningarna.

Och just när han vant sig vid kylan i sitt blod som en välsignelse, roade det ödet att tända det i brand på nytt.

En dag fram mot hösten fick han en cellkamrat. Det var baron Maximilian Raupp.

Tack vare sina oinskränkta penningresurser hade Karelin hittills undgått dela cell med någon. Liberalt smorda hade vaktarna ägnat hans bekvämlighet en rörande omsorg, han hade fått hålla sig med egen mat, som hämtats från en av stadens förnämsta restauranger, rökverk, böcker, tidningar, han hade fått föra en oinskränkt och ocensurerad korrespondens med yttervärlden och mottaga besök. Man hade till och med skaffat honom en bekväm läderfåtölj, tvättservis, rakspegel och kläder, tills han slutligen

kommit att känna sig som på ett lägre klassens hotell. Säkert fanns det i dessa dagar åtskilliga hotell, där man hade det mycket oroligare. Naturligtvis hade det gällt att muta varje ny funktionär; och han försökte det också nu, men denna gång utan framgång. Fängelset var överfullt — där fanns ingen ledig brits utom hos honom. Han kunde ju skatta sig lycklig i alla fall, att han fick en så fin cellkamarat som flygbaronen.

Raupp hade sett honom bara den gången i trappan, och då hade han burit helskägg. Följaktligen kände han inte igen honom. Men en hastig blick omkring i cellen övertygade honom om att han hamnat hos en fängelsets persona grata, och bekantskapen mellan män av värld är lätt gjord.

Baronen hade själv ingen aning om varför man burat in honom. Han bad om ursäkt för sitt ofrivilliga intrång, men det blev bara för en natt. Han skulle skjutas i dagbräckningen, hade man sagt.

Karelin beklagade — väl lamt, tyckte han själv.

Raupp ryckte på axlarna.

— Det kan vara så gott att det äntligen sker, så är det över, sade han. Vi officerare lever ju ändå ständigt under det hotet. Ett par, tre gånger har jag redan stått framför gevärsmynningarna så att säga, men räddats. Jag känner rakt ingen tacksamhet för det. — Karelin tänkte på sin egen mellan-

komst en gång och smålog bittert för sig själv. — Ni är förstås ingen bolschevik, eftersom ni sitter här, och jag skall i alla fall dö i morgon, så jag kan öppet säga ifrån. Armén och flottan, min herre — pfuj der Teufel! Inte värda ett ruttet lingon. Det är en skam att tjäna i dem. Jag undrar inte alls på att kamrater-officerare faller till höger och vänster för egen hand. Skammen och gränelsen tär på dem, tills de sitter där med revolvern i hand. Paff — alls aus! Det är det enda förnuftiga.

Karelin undrade tyst för sig själv varför han inte gjort lika då. Baronerna anade sig till frågan:

— Men man går i det längsta och tycker sig ha en mission ännu. Jag skall ju dö i morgon, så jag kan gärna säga det öppet: Deutschland, Deutschland über alles! Så säga vi alla, vi av gamla stammen. Förräderi? Nej pass! Det är den sanna fosterlandskärleken, den enda räddningen. Varför öppnade inte Nikolai Romanoff fronten för tyskarna i stället för att abdikera? Det skulle ha varit en välgärning för Ryssland, förstår ni — en välsignelse!

Han var upphetsad och talade mer än han hade för vana — öppen hjärtigt, ohöljt, naket. Det var hårda, bittra ord av en man, som nått kulmen av mänskligt lidande. Vem som helst annan i samma predikament skulle haft Karelins varmaste sympati — bara inte baron Raupp.

Han skulle skjutas i morgon. Gudskelov, tänkte han. Den här gången skulle han då inte lägga fingrarna emellan...

Det blev en svår natt för Karelin. Hoppet steg upp ur sin grav och kom så nära. Där kröp hettan igen i hans blod; begäret, rödare, mer pockande än någonsin, grep honom i sin gastkramning och slängde honom hit och dit i bädden som en vante. Hans rival skulle dö, fältet var fritt! Tora Hammar, tjuserskan, den gudomliga, kunde ännu bli hans!

Han såg henne framför sig i heta visioner. Än en gång, kanske den tusende, samlade han girigt upp alla ord och blickar och handlingar, som kunde bevisa att han inte var utan utsikter. Det var gunäs inte mycket, men sorgfälligt bevarat i minnet alltsammans. Egentligen visade det bara, att han åtminstone inte var henne antipatisk. Ja, det hade varit tydligt att hon till en viss vändpunkt satt värde på hans sällskap. Ännu den där kvällen på teatern — han mindes det så väl som det hänt i går — hade hon av alla ivriga kavaljerer valt just honom. Men en tid därefter, då han återintagit sin plats i livet efter matrosäventyret, hade där kommit en annan emellan: baron Raupp, tysken i rysk uniform.

— Jag älskar honom! hade hon sagt.

Nu låg han därborta på britsen fullklädd och sov. Var det inte egentligen märkvärdigt, att han kunde

sova så lugnt natten före exekutionen? Eller var det verkan av reaktionen efter all föregående oro, livsfara och spänning? Deras liv måste vara ett rödglödgat helvete, dessa skonade officerares av gamla skolan, som nu levde bara med soldatslöddrets nåde. Att ständigt ta order av råd och kommittéer, kujoneras av sitt manskap och se anarkin, den fullständiga upplösningen, fräta sönder en under sin bästa tid oöverbannelig armé; att nödgas tigande se på hur stridsberedskapen mitt under brinnande krig sjönk vecka för vecka genom vanskötsel av dyrbar statsegendom, förskingringar och stölder, tills kanoerna voro obrukbara, gevären förrostade eller sålda, fartygen berövade sina viktigaste maskindelar och ur stånd att röra sig med egen kraft. Och så att dagligen se bevis på den nya pultronandan, som skulle fly från varje strid, fosterlandslösheten, som jonglerade med ömkligt intetsägande fraser om ett fiktivt medborgarskap i en lika fiktiv socialistisk världsrepublik, hyänandan, som plundrade, mördade och skövlade i obeskrivlig bestialitet i Galizien och Estland och — om än i mindre skala — här hemma.

För en fullblodsaristokrat som Raupp kunde demokratin aldrig bli annat än en ytlig fernissa eller — ett ömkligt hyckleri. Han måste lida dubbelt.

Egentligen var det synd om honom, tänkte Karelin.

Tankarna kommo och gingo. Om Raupp nu dog på detta sätt — vad fanns det för garantier för att inte Tora skulle betrakta honom som den martyr han faktiskt var och dyrka hans minne sjufallt? Det skulle just ligga för hennes exalterade natur. Och vad hade han, Karelin, för utsikter i så fall?

Misströstan grep honom, tvivlet gnagde på nytt. Det var en ständig kretsång av hopp och förtvivlan, rusiga sällhetsdrömmar och malörtsbitter avsägelse. Marterad sjuk, steg han upp och började gå av och an i den trånga cellen. Småningom växte där hos honom fram ett vilt beslut att skaffa sig en ledtråd ut ur sitt inferno. I den tidiga morgongryningen ruskade han Raupp vaken.

— Så, de komma nu? frågade baronen och sprang upp från sin brits, i ett nu klarvaken och inne i situationen. — Gott, jag är färdig.

— De kan vara här vilket ögonblick som helst, sade Karelin, som hackade tänder av nevros. Jag ville dessförinnan erbjuda mig att frambefordra era sista bud och hälsningar. Ser ni, jag får fritt korrespondera, och så hoppas jag snart bli fri.

— Förbannat gentilt av er! — Raupp slog honom kraftigt på axeln. — Men, tillade han med ett bittert leende, där finns ingen, som jag ville hälsa åt — rakt ingen. Friherrinnan mördades för en månad sedan på Rittersleben av lettiska banditer,

som plundrade och brände ned godset. Vi ha inga barn, gudskelov. Två bröder ha stupat, den ena redan vid Masuriska sjöarna, den andra helt nyss vid Tarnopol — för ryska kulor, då han ville skydda en dam mot soldaternas djuriskhet. Det var allt vad jag hade av närskylda — så tack skall ni ha!

Karelin satte sig på sängkanten och mumlade fram ett beklagande. Blodet högg i hans tinningar av en ovan, darrande tvehågsen glädje. Det var alldeles uppenbart, att baronens svar var fullt uppriktigt. Han hade varit gift tills för en månad sedan — då var Tora redan i Södern. Och uppenbarligen hade han ingen aning om de känslor han väckt till liv hos henne. Hon betydde tydligen ingenting för honom. Det var en ensidig känsla — hade hon ens vetat att han var gift?

— Men en tjänst kan ni ändå göra mig, fortfor Raupp, som slängt av sig rocken och stod vid tvätt-servisen. Låna mig era rakdon. Jag hatar att dö orakad.

När vaktsoldaten kom in, var han färdig med sin toalett, hade tänt en av Karelins cigarrer och var vid gott humör. En schneidig sjöofficer med monokel och allt.

Han satte på sig den guldtränsade mössan.

— Så, ni kommer efter mig nu?

Vaktsoldaten såg oförstående på honom.

— Det vet jag ingenting om, löjtnant. Jag kom bara efter barin Karelins skor.

— Verdammt! Jag skulle ju fusiljeras i dag. Hur länge skall jag vänta?

Soldaten grinade.

— Gud har inte skapat någon brådska, förklara han, i det han gick med skorna.

Och det gick så, att Raupp inte blev fusiljerad. Man hade kommit underfund med att han som flottans skickligaste flygofficer var ovärderlig för revolutionen. Men tills vidare lät man honom sitta inne en tid för att lära honom vördnad för de demokratiska institutionerna. Slutligen, i november, lyckades Karelins för en rund summa köpa sig fri hos Tilga. Han fick ordentligt papper på det — i annat fall hade han stannat kvar, ty endast den mäktige ohranachefens namnteckning kunde i längden bereda honom fri lejd. När han skildes från Raupp, var det från en vän, som han lärt sig högakta. Baronens ärvde alla hans tillhörigheter i cellen och enligt vaktens högtidliga löfte också hans behandling.

Det var kort efter bolschevikupproret i Petersburg, som störtat »tsar Kerenski». Allt var ett värre kaos än någonsin, Ryssland översköljdes av blod från virriga inbördeskrig i alla hörn, och Lenin satt ännu så löst i sadeln, att man från den ena dagen till den andra inte visste vem som regerade där

borta. Finland hade att ta sitt öde i egna händer, om det inte skulle dragas med och gå under i den sugande ryska blodsvirveln. Regeringen koncentrerade alla sina krafter på självständighetshandlingen.

Problemet var det svåraste det finska folket haft att lösa, och av lösningen berodde dess vara eller icke vara som nation. Om nödvändigheten att komma lös från den i upplösningstillstånd stinkande kolossen rådde endast en mening bland ansvarsmedvetna medborgare, men det var sättet för befrielsen som var så svårt att finna. Just i det ögonblick, då folket för första gången i sin historia tog högsta makten i egna händer, kommo socialisterna, uppeggade av sina ryska bröder, soldaterna, med ett ödesdigert motdrag. En storstrejk bröt ut som ett försenat, meningslöst eko av upprorsrörelsen i Petersburg. Men storstrejken var bara en skylt för den sociala revolution man nu med stöd av ryska bajonetter ville driva igenom också här.

Det var ingen strejk, det var en pöbeldiktatur som approvades. Under sommaren och hösten hade arbetarnas röda garden organiserats, inövats och beväpnats med ryssarnas hjälp. De brunno av begär att visa sig i full aktion och terrorisera samhället, som stod skyddslöst, genom arbetarnas sluga obstruktion berövat till och med skuggan av en effektiv ordningsmakt. Skyddskårsrörelsen, samhällets trevande, van-

mäktiga försök att rädda sig från upplösning och undergång, var ännu i sin linda, vapenbristen bland de samhällsbevarande elementen hopplös efter långa års importförbud och ryska beslag. Emellertid gävo de provokatoriska ryktena om borgarnas »rustningar mot det hungrande proletariatet» en välkommen förövändning för de rödas plundrings- och häktningsmani.

Landsbygden kring Helsingfors led värst under terrorn. På befallning från den socialistiska strejkleddningen öppnades genast i början fängelseportarna bl. a. för en hord banditer från Helsingfors; de beväpnades med gevär och revolverar på Folkets hus och drogo så mördande och härjande genom sin hemtrakt. Tidigt en morgon omringade de den Hammarska villan, sköto ihjäl gårdvaren på trappan och bultade på. Birger Hammar, som av sommarens otaliga övergrepp och överhandtagande anarki ryckts ur den första revolutionsyrans ljusa optimism, hade deltagit i ortens skyddskårsarbete och var därför föremål för ligisternas särskilda hat. Men den natten sov han i staden hos Karelin — det hade varit mycket att ordna på kontoret vid dennes frigivning, och de hade arbetat till sent på natten, utan en aning om terrorn som hotade.

Torvald gick halvklädd och öppnade. Genom dörrgläntan möttes han av flera gevärsskott och tum-

lade framstupa utför trappan, varpå banditerna gjorde kål på honom med otaliga bajonettstyng. Torsten — i nattdräkt, darrande men beslutsam — fick i en hast tag i faderns browning, tog ställning bakom en av hallens länstolar och tömde magasinet mitt i högen av inkräktare, av vilka flere sårades. I detsamma störtade modern fram för att skydda gossen, men greps brutalt av ett par banditer och tvingades se på, när de övriga med djävulsk grymhet långsamt pinade ihjäl sonen med bajonetterna. Den stackars gossens kropp blev till oigenkännlighet maskrerad, ögonen stungos ut, och sist, då kroppen ännu skälvde i dödsryckningar, krossades huvudet till en blodig massa under stövelklackarna. Så började man leta genom huset efter assessorn. Inredningen förstördes av ren vandalism, och allt av värde försvann i banditernas fickor. Först ville man inte tro att husets herre var borta, men så tvangs fru Hammar med revolvern för pannan att uppge hans vistelseort. Då ringde man in till Folkets hus i staden en uppmaning att genast låta häkta honom. Assessorskan hölls hela tiden strängt bevakad, ett föremål för de råa sällarnas glåpord och tillmälen, och tilläts inte en gång närma sig liken. Med några sista sparkar åt dessa lämnade banditerna omsider villan under hot att snart komma igen och tutta på alltsammans.

Det var ett av dessa typiskt meningslösa skändligheter, som inledde den röda eran i Finland hösten 1917.

Assessor Hammar blev mycket riktigt samma förmiddag anhållen i Karelins våning av en tropp rödgardister och förd till polishäktet. Först här meddelades honom i brutalaste form hans söners öde.

När Karelin fick veta vad som hänt ute på Gran-kulla, skyndade han genast i bil dit ut. Oupphörligt hejdades han av de rödas vaktposter, men Tilgas magiska namnteckning släppte honom igenom, ehuru i skogarna kringstrykande patruller då och då skickade en kula efter honom. Han fann fru Hammar i den härjade villan sysselsatt med att tvätta sina söners ohyggligt tilltygade lik. Hon var underbart sansad och energisk. Hennes enda tanke var nu att rädda maken ur de rödas klor, innan också han delat sina söners öde.

Det blev en fruktlös rond hos alla upptänkliga instanser och röda strejkmyndigheter. På de allra flesta håll togs Karelin inte alls emot, och där han fick framföra sitt ärende, möttes han med hån. Fångarna voro i gott förvar, och assessor Hammar befann sig i bästa sällskap — självaste landshövdingen satt ju i häkte! Det kunde inte bli tal om frigivning, innan deras sak undersökts och de fått sin dom. Vad man anklagade Hammar för? Åhå,

det visste ju hela världen, att han var en av de värsta »slaktarna».

Till sist sökte Karelin hjälp hos sina forna kamrater på »Katarina II». En intervention från deras håll skulle ofelbart gjort verkan, men efter ändlösa diskussioner kommo de till det resultat, att strejken och vad därtill hörde var de finska kamraternas ensak. Det skulle splittra revolutionens heliga sak att blanda sig i deras åtgärder. Det var rent skrymteri, detta, ty bakom hela storstrejsspektaklet stodo de ryska bolschevikerna, moraliskt och fysiskt. Det erkände de också i förtroende, när Karelin tenterade dem om meningen med det hela:

— Kamrat Uljanov är inte säker i Petrograd; där finns så mycket »burschuer» och kontrarevolutionärer. Men i Helsingfors går allt bra, här kan han vara trygg! Och härifrån kan han minst lika bra leda den sociala världsrevolutionen.

Han kom ytterligt nedslagen tillbaka till den vändande fru Hammar.

— Det enda jag tycker mig ha kunnat utröna, sade han, är att synbarligen ingen omedelbar fara hotar fångarna. De kommer inte att bära hand på dem, så länge lantdagen faller undan för deras krav lika snällt som nu. Men de kommer antagligen att hålla dem som gisslan en tid framåt.

— Men herregud, Birger med sina nerver står

inte ut! — Fru Hammar vred händerna; hon lade in hela sin hysteriskt flämtande energi på att rädda maken. — Har ni talat med Santeri Terviö?

— Han tog inte emot.

— Ack, om Tora vore här! Hon hade ett sådant inflytande över honom. Hon skulle säkert kunna rädda Birger!

Karelin hade också tänkt på Tora Hammar — mindre för det han gjorde sig några illusioner beträffande hennes inflytande på broderns öde än för att fru Hammar nödvändigt behövde någon kvinnlig egen till stöd och tröst under denna svåra tid. Tora vistades för tillfället i Köpenhamn, där hon förberedde en konsert.

— Om vi telegrafera efter henne, kan hon vara här om ett par, tre dar, sade han.

— Ack ja, ja — låt oss göra det! instämde assessorskan ivrigt.

XI.

Storstrejken avblåstes i sinom tid, »men revolutionen fortgick», efter vad det hette i det revolutionära centralrådets proklamation, ty »ännu voro inte borgarna på knä». Röda gardet hade framgångsrikt demonstrerat sin förmåga att terrorisera samhället; dess väg betecknades av rykande ruiner, blod och lik. Ensamt i Helsingfors hade omkring tvåhundra aktade medborgare häktats och över trettio mördats. De flesta av de anhållna fingo sitta kvar på obestämd tid, däribland landshövdingen och assessor Hammar. I det stora hela ett aktningsvärt resultat av en veckas »generalrepetition.»

Tora kom med första tåg över Torneå, sprakande av förbittring över skändligheterna. Hon hade själv under resan från nordens blivit utsatt för närgången behandling av gratisresande druckna soldater, som översvämmat alla tåg likt vidrig ohyra — det hade varit en välkomsthälsning, som bara ett land i världen kunde bjuda på: hennes eget, förklarade hon bittert. Över allt hade hon sett skrämmande tecken på den snabba utveckling till det sämre, som fortgått

sedan hon sist var hemma, men också girigt antecknat varje symtom till den samhällets sunda reaktion, som måste komma. Hon var i eld och lågor över österbottningarnas stora, heliga vrede och hemliga förberedelser och förutspådde ett nytt klubbe-krig, om inte svenskarna eller tyskarna skyndade sig. Hon hade för övrigt nere i Tyskland träffat sin yngre bror Gösta, jägaren, under en kort permission från östfronten. De brunno av iver, alla gossarna där nere, att skynda hem till storrengöringen. De kunde säkert inte hållas tillbaka länge mer — en och annan hade redan sökt sig hem, trots risken.

Överhuvud såg Tora mindre pessimistiskt på läget än nylänningarna här hemma. Vänta bara, vänta bara! Stora ting voro i görningen — de röda demonerna skulle snart ha löpt linan ut.

Hon brann av en stridslust, som verkade elektricerande. För strid skulle det bli; att släta över med hartassen var otänkbart. Ett kräftsår opererades inte bort med kalla omslag.

Karelin erkände beundrande, att hon överträffade alla hans förväntningar. Här hade han henne sådan han önskat henne: en stridbar, varmt patriotisk kvinna, en värdig dotter av sitt land. Kosmopolitismen satt ännu kvar utanpå, och det ville han sannerligen inte ha ändrat en hårsman; men hjärtat, det var fosterländskt.

Hon gav sig knappast tid att byta om dräkt och spisa frukost efter resan, innan hon skulle i väg till Terviö. Först ringde hon på för att höra, om han var hemma, men hon måste nämna sitt namn för att få honom själv i telefonen. Han var strängt upptagen, förklarade han med sin kärva röst, men han skulle möjligen kunna avstå tio minuter åt henne, om det var viktigt.

Landets mäktigaste man, som börjat sin bana som skoflickare, bodde småborgerligt-enkelt i den arbetartidnings hus, som utgjort hans språngbräda. Inredningen var underligt heterogen: bland moderna lyxmöbler förekommo här och där inslag ärvda från tidigare stadier av hans karriär, bibehållna antingen av bristande sinne för kongruens eller av pietet för det förgångna. När hon i hans enkla arbetsrum, där han tog emot henne, påträffade en pligghemskin och en liten taburett med ostoppad, sliten lädersits av denna karaktäristiska tunnform, som hör skomakeri-verkstan till, tänkte hon att hon här stod ansikte mot ansikte med en uppkomling, som åtminstone inte stack under stol med sitt ursprung. Eller var det kanske politik också i detta? Arbetarhövdingen ville måhända inge förtroende hos sitt folk genom dessa synliga påminnelser om att han själv var en arbetare?

I sin slitna och opressade vardagskostym såg han mer simpel och grov ut än förr, och i hans små ögon

var åter den där gåtfulla glimten av skadeglädje, som ovillkorligen duperade. Han hörde på när hon framförde sitt ärende, stående bredbent framför kakelugnen med de stora händerna på ryggen och blicken envist borrhande sig in i hennes ansikte. Han lät henne tala väl ut — ja, alldeles för länge i betraktande av hans svar.

— Fröken har vänt sig till orätt person i den här frågan, sade han på sin sävliga dialekt. Jag är inte fångvaktare och kommer aldrig att bli det. Jag har ingenting med saken att skaffa.

— Kanske inte direkt — det vill jag ju gärna tro. Men ni har inflytande hos dem som vederbör.

Han studerade henne tyst en god stund och sade så med en oväntad bitterhet i rösten:

— Är det nu så säkert det? I det här fallet?
— Och så tillade han, som om det förklarade alltsammans: — Fångarna är ordningsgardets.

— Ja men — — Hon började förstå, men gjorde för syns skull invändningar. Vad det måste kosta på honom, att erkänna sin vanmakt!

— Det är bäst ni går till gardets chefskap eller till staben, förklarade han. Fast jag kan ju förbereda er på, att ni inte har stora utsikter. Assessor Hammar är starkt komprometterad — ges han fri, så borde de alla släppas lösa.

— Ja, men har inte han blivit nog straffad, om han nu begått något brott i era ögon? bröt hon ut. Tänk på hans söner!

— Ja, det var en sak, som vi socialdemokrater inte kan godkänna, naturligtvis. Ett verk av oansvariga banditer under revolutionens täckmantel.

— Ja, men de där banditerna befriades ur fängelset av röda gardet och beväpnades på Folkets hus under massans hurrarop! Hur kan ni då stå här och två era händer?

— Vid revolutioner, fröken, flyter alltid botten-satsen upp. Vi kan inte ta på oss ansvaret för slöddrets övergrepp.

— Bravo! ropade hon. Slöddret — det var i det här och oräkneliga andra fall just ert eget så kallade ordningsgarde! Alltså tar ni avstånd från gardet, sedan det organiserats och beväpnats på partistyrelsens enträgna uppmaningar. Ni erkänner att ni inte har händer med folket längre, att rörelsen växt er över huvudet?

— Nå, nå, fröken, jag erkänner ingenting, sade han buttert, halvt hotande.

— Jo, det gör ni! — Tora steg upp i sin iver. — Men i stället för att begagna er auktoritet för att varna och dämna upp, låter ni er drivas med strömmen, fast ni lika bra som andra måste se vart det bär. Det är fegt, ynkligt, uselt — fy!

Hon lämnade honom stående framför sin kakelugn med pannan framskjutande som ville han stängas.

Hennes mission hade ömkligen misslyckats. Men hon hade fått en ny synpunkt på den röda rörelsen: där förefanns en splittring, två strömningar, en radikalt kommunistisk, fullt identisk med den ryska bolschevismen, och en mera sansad revisionistisk riktning. Ack, om schismen ville leda till öppen konflikt — då skulle den värsta olyckan måhända kunna undvikas! Men voro alla sansade element lika feiga som partipåven, fanns det nog ingen utsikt...

*

*

*

Det blev en dyster julhelg. Karelin hade lyckats hyra upp en möblerad våning i Eirastaden för damerna Hammar av en bekant senator, som rest utrikes en mission spéciale. Det kunde ju inte bli tal om att assessorskan vidare skulle bo ute på Grankulla, så oroliga som tiderna voro. Våldsdåd och excesser av det allt fräckare vordna röda gardet och dess ryska läromästare hörde till ordningen för dagen ute på landsbygden, och i själva huvudstaden skedde de otroligaste saker, affärer plundrades, folk rånades och mördades mitt på ljusa dagen. Milisen, den forna statspolisens socialistiska efterträdare, såg genom fingrarna med brotten, där den inte rent

av gjorde gemensam sak med brottslingarna, strejkade för övrigt villigt på order från Broholmen och lämnade fältet fritt för pöbeln. En av slöddret vid denna tid särskilt omtyckt sport var att spärra in kommunernas fullmäktige och med hot till livet utpressa allsköns förmåner och lättnader: miljonersättningar till röda gardet »för ordningens upprätthållande under storstrejken», kommunala nödhjälps- och undsättningsåtgärder i stor skala, löneförhöjningar, 8-timmarsdag o. s. v. Anarkin inom samhället nådde sin höjdpunkt efter regeringens högtidliga proklamerande av landets självständighet — en historisk akt som, hur hett efterlängtd den än var, i betraktande av de förtvivlade förhållandena knappast väckte större entusiasm, bara nya farhågor. Självständigheten erkändes officiellt av själva bolschevikregeringen i Petersburg, som emellertid vägrade draga bort den ryska militären ur landet och i hemlighet manade den att där påskynda den sociala revolution, som skulle återknyta landet fastare än någonsin till Ryssland. En följd av denna maning och det uttryckliga löfte om hjälp i kampen, som samtidigt gavs, var febrila rustningar bland de röda och en formlig offensiv-allians mellan dem och ryska armén och flottan, vilkas oerhörda förråder av krigsmaterial sålunda kommo de röda till godo.

Allt tydligare blev det vart det bar hän för landet.

Tora Hammar hade återupptagit sin sångundervisning, men den var numera egentligen bara en förövning och en täckmantel för andra syften. Inför det öppna röda hotet kom det äntligen en viss fart i den nyländska skyddskårsrörelsen. I största hemlighet och under överhängande livsfara organiserades små troppar av frivilliga — skolpojkar, vuxna män, gubbar — i de olika stadsdelarna, inövades i exercis och de första grunderna i vapenbruk så gott ske kunde inomhus och sammanfördes i större förband under en gemensam högsta ledning, som var hemlig till och med för de menige själva i betraktande av faran för förräderi eller framtorterade bekännelser av fångna kårmedlemmar. De röda, som trots alla försiktighetsmått fått nys om förberedelserna, höllo skarp utkik för att komma skyddskårerna på spåren, varför deras verksamhet måste maskeras så slugt som möjligt. Svårast var att råda bot på vapenbristen — utan vapen i hand dugde inte kåren med all sin entusiasm och offervilja till någonting. Man skrapade ihop vad man kunde komma över av browningar och jaktbössor, och då och då lyckades man locka någon soldat att sälja sitt gevär eller en handgranat — fast det stod hårt åt för en »borgare». I största hemlighet samlades dessa fattiga vapen i arsenaler och depåer i privata hus. Ju osannolikare dessa gömställen voro, desto bättre. Toras nya hem

vid Havsgatan blev en sådan depå, och det var hennes elever som transporterade vapnen gömda under kläderna. Andra unga flickor togo också frivilligt del i det farliga arbetet, och för alla fick sångskolan utgöra den harmlösa skylten. Det var kvinnornas del i den allmänt-medborgerliga värnplikten. De gingo också med bud och order mellan skyddskårens medlemmar; av fruktan för »otäta ledningar» undvek man så vitt möjligt att begagna telefonen för detta ändamål, och posten var såsom fortfarande underkastad krigscensur alldeles utesluten ur systemet.

En dag in på nyåret ringde Birger Hammar på dörren — en förändrad, bruten Birger Hammar, uppfrätt av sorg och sjukdom. Han hade utan ett ord till förklaring jämte några andra novemberfångar frigivits. Det hette bara att man behövde plats för nya interner — »här blir nog snart smäckfullt», hade vakten menande sagt vid avskedet.

Vad varken Sibirien eller Kresty eller ohyggliga ryska etappfångelser förmått, det hade ett par månaders röd internering i förening med sorgen över sönerna kommit åstad: knäckt hans sega optimism. Det skar Tora i hjärtat att se honom till den grad förändrad, och hans berättelser om den skändliga behandlingen i häktet, om den hänfulla nålstynsregimen och de ständiga vilda hotelserna gjorde henne vit av vrede. Men själv tycktes han till och med

sakna kraft att vilja hämnaden. Han var i trängande behov av läkarvård, men medan de sökte plats åt honom på något sanatorium stannade han kvar vid Havsgatan, ompysslad av sin hustru. Assessorskan Hammar levde och andades numera bara för honom, och hans frigivning var därför ett stort glädjeämne för henne.

Men nya prövningar kommo.

Karelin kom med första jobbsposten. På underliga vägar hade man i lantdagskretsar fått nys om att de röda beslutit »revolution med vapen i hand». Att lantdagen nyss antagit ett regeringsförslag om upprättande av en stark ordningsmakt hade varit den omedelbara anledningen. En stark ordningsmakt betydde ett stäckande av det röda självsvärdet, men socialisterna hade fått blodad tand och ville maktens fullhet. Därför skulle den Svinhufvudska regeringen, som dock satt vid makten med världens mest demokratiska parlaments och dess största partis nåde, störtas och den rena proletärdiktaturen efter Leninskt mönster träda i stället.

Situationen var ännu oklar. Skulle det stanna vid en storstrejk och regeringen ge vika? Någoting annat syntes i förstone knappast möjligt. Svinhufvud hade ju inga maktmedel att stöda sig på — vad betydde Helsingfors skyddskårs hundra gevär mot en hel välrustad armé? Det var sant att förberedelser

pågått uppe i Österbotten, men det var alltför väl bekant att man ännu knappast hunnit över starten. Det hela kom för snabbt på. »Borgarna» hade försovit sig.

Tora brann av stridslust, på samma gång som hennes hjärta blödde vid tanken på hennes kära skyddskåristers sannolika öde. Kom det till strid med de röda och ryssen, voro de stackars gossarna sålda. Äntligen kom bud med order om skyndsam vapendistribution — skyddskåren skulle, hellre än att offra sig i meningslösa gatustrider, draga sig ut ur staden. Det blev en feberaktig brådska. Depån tömdes i all hast genom uppbåd av alla tillgängliga krafter — för den oinitierade såg det ut som hade Tora Hammar plötsligt börjat med stora klasser — och på lördagen sökte sig huvudstyrkan på olika vägar ut till landsbygden. Assessor Hammar följde med. Han hade allt för färsk erfarenheter av vad det ville säga att hamna i röda landsmäns klor för att stanna och ta risken av förnyad häktning. Också hans läkare tillrådde flykt — det var bättre för nerverna än tvungen sysslolöshet i ständig fara och oro.

Och natten mot måndagen bröt det lös.

XII.

Minna Balck kom instormande röd och varm under floret och insvept i sälbisam ända upp till öronen. Hon hälsade knappt, räckte bara upp två behandskade fingrar och formade läpparna till ett tyst »två».

Tora, som själv öppnat — man kunde aldrig fullt lita på jungfrurna — drog in henne i sängkammaren, innan hon ännu hunnit lägga från sig muffen eller knäppa upp kappan. Sängkammaren var det mest isolerade rummet i hela våningen.

— Två igen, du! myste Minna triumferande. Det blir tjugufyra ensamt den här veckan. Charmant, inte sant?

Tora tog muffen och undersökte den invändigt, men den var tom så när som på silverportmonnän och näsduken.

— Nej du, det är för riskabelt numera, förklarade Minna undervisande. De har börjat rycka av en muffen på gatan, och jag vet ett par som kommit fast och fått vandra till Smolna. Tyra Rahm försökte ju i förgår gömma en handgranat i sin stora

blårävsmuff, men den tittade ut på Långa bron, och hon blev haffad. Ännu i morse var hon inte hemkommen. Här gäller att vara slug, förstår du!

Tora hjälpte henne av med den vida kappan. Under vardera armen hade hon en gevärspipa fastbunden, och på mage och rygg dinglede en kolv — allt skinande blankt och med metalldelarna indränkta i vaselin, så det blivit stora fläckar på klänningen.

— Å, alldeles nya! — Tora kysste henne passionerat. — Vem är mecenaten den här gången?

— Micko, naturligtvis. Å, vad skulle vi ta oss till utan Micko, den hederspaschan? Och kan du tänka dig, han lovade två kistor — kistor, hör du! — i nästa vecka. Men hur ska vi få hit dem?

— Vi får väl arrangera ett flyttlass och gömma dem under möblerna, föreslog Tora. De där kistorna kostar allt en nätt summa. Men vad du är stor, Minna! ropade hon — riktigt i grossess. Patroner?

— Massor, må du tro! Å, söta du, knäpp opp här i ryggen; jag kan inte komma åt. Så ja — linda nu försiktigt upp dem. Där finns kulsprutsband också.

Hon kröp ur klänningslivet och stod bararmad och barhalsad och svängde långsamt runt, medan Tora med vana händer lindade upp det ena patronbältet efter det andra. Hon bar dem kring bålen över korsettskyddaren och ända ner på magen, och nedåt

längs benen dinglade nya bälten med bajonetter emellan. Det var otroligt vilka mängder hennes knubbiga lilla kropp orkade med. När hon äntligen var avlastad, stod hon i underkläderna, men ännu med hatt och flor och betraktade den på sängarna utbredda skörden med skinande ögon.

— Präktigt, du Tora?

— Förtjusande! — Tora stod och fingrade på patronerna, tog ut en här och där, synade och jämförde. — Tre linjers allesammans. Bravo, just vad vi behöver! Du är storartad, Minna; du skall få medalj en gång, lita på det — när Mannerheim kommer.

— De säger alldeles bestämt nu igen, att han tagit Tammerfors. Då räcker det inte länge mer!

Tora skakade på huvudet.

— Jag vågar inte tro några rykten längre, bara det som står i »Fria ord». Men — hon vände sig plötsligt ivrigt till väninnan och frågade inkonsekvent: — Har du hört någonting om Birger? Om han är död, borde man åtminstone hittat hans lik.

Minna skakade på huvudet. Assessor Hammar hade flytt med den upplösta Borgåkåren ut till skären, och medan underrättelsen om än den ena, än den andra infångade och avrättade skyddskåristen ingått, var det alldeles tyst om honom. Det fanns ju alltid ett hopp: att han lyckats ta sig över isen i Finska

viken till Östersjöprovinserna och de tyska linjerna, det fjärran hägrande målet för hela den förtvivlade reträtten. Men de röda hade varit dem hack i häl och rensat utskären allt längre och längre ut — så det hoppet var så svagt, så svagt.

Fru Hammar hade, driven av sin ångest för makens öde, i början av mars lyckats ta sig fram till Borgå för att vara närmare. Hon hade inte återvänt. Huvudstaden, som sedan slutet av januari suckade under den röda terrorn, var isolerat från hela den övriga världen. De enda tidningar, som tillätos utkomma, voro de rödas officiella organ och innehöllo inte ett sant ord om händelserna ute i landet, där de vitas tappra styrkor långsamt och under oändliga svårigheter trängde på de röda och ryska styrkorna norrifrån. Oregelbundet kommo på smygvägar genom de röda linjerna det vita Finlands bulletiner, som distribuerades i Helsingfors i form av maskinskrivna flygblad. Men därutöver var luften full av rykten, okontrollerbara, hemska eller hoppingivande, födande en osäker, uppjagad stämning, där dock den outrotliga vissheten om rättens slutliga seger låg på botten. Man fruktade bara att segern skulle komma för sent. Varje dag släcktes dyrbara människoliv, blomman av landets ungdom och intelligens; varje dag bragte ny förstörelse av dyrbara värden; varje dag blev ödeläggelsen i södra Finland fullständigare,

mer svårersättlig. Och för var dag ryckte den rena hungersnöden närmare — alla allmänna upplag exproprierades av de röda, alla enskilda förråd plundrades för deras räkning, och tillförseln från den terroriserade, utsugna landsbygden hade för länge sedan upphört. Vecka efter vecka, månad efter månad av denna hemska blodsvår kröp fram, medan den röda yran växte till vanvett och hatet svämmade över alla gränser i en rasande mord- och förstörelsemani. Det skyddslösa, till döds marterade samhället hyste bara ett hopp, tänkte bara en tanke: när kommer Mannerheim? När komma svenskarna?

Men i djupaste hemlighet förbereddes också i detta synbart passiva samhälle befrielsens stora dag. Nya skyddskårer utrustades och beväpnades. Inför det hemska öde, som drabbat de förra, var dubbel slughet och försiktighet av nöden. Arbetet var farligare än någonsin: kåristerna jagades som vilda djur och skötos på blotta misstanken, intet hus gick säkert för de rödas vapenletningar, och ingen välklädd kvinna gick fri från misstanken att »bära vapen» för borgarnas räkning. Man vädrade »slaktare» över allt — och faktiskt fanns det flyktingar över allt, ambulerande från ett gömställe till ett annat, inte för en minut säkra för sitt liv. Angiveriet florerade — röda tjänarinnor, gårdskarlar och leverantörer spionerade och rapporterade. Inte ens den

oskyldigaste, som stod utanför alltsammans, gick säker; blotta misstanken att han sympatiserade med borgarna var orsak nog till bitter förföljelse, vilda hotelser, döden.

Tora Hammar hade turen att bo i en del av staden, som länge var relativt fredad för de röda. Visst hände det, att lik hittades på gatorna på morgonen, lik av medborgare, som släpats ut under natten och skjutits; visst trafikerades också Havsgatan av de rödas patruller, och mordbiler susade förbi i nattens stillhet. Men under terrorns första tid var till och med stranden utanför obebakad, och strålkastarnas ljusfloder, som annars natten i ända svepte över isen i de inre hamnarna, nådde inte hit fram. Här sökte sig därför talrika flyktingar ut till skärgården, och bud och stafetter smögo sig i land om nätterna. Hennes hus var som en central — här utrustades de flyende med vägkost och vapen, här mottogos bud och rapporter och härbärgerades budbärare. Lägenheten var rymlig nog, och hos henne bodde nästan alltid någon jagad lantdagsman, regeringsmedlem eller »saboterande» tjänsteman under sin ambulerande tillvaro från gömställe till gömställe. För alla höll hon öppen taffel så gott livsmedelsknappheten det tillät. Hon var outtröttlig i sin omsorg om sina skyddslingar och slet ut sig i sin entusiasm för det fosterländska arbetet. Det var ett arbete på en vul-

kan. Men hon tänkte aldrig på faran för sig själv, sökte bara skydda och hjälpa andra.

Men när de i dag togo plats i matsalen, Minna Balck och hon, för att läska sig med en kopp kaffe efter att ha stuvat in Minnas dyrbara last i »arsenalen» — en rymlig garderob innanför sängkammaren — ropade hon till vid en blick ut genom fönstret.

— Se så där ja — nu har de snokat upp min farled också!

Genom det stora utbyggda fönstret hade man över järnvägsspåret och vedstaplarna på kajen fri utsikt utåt öppna havet, med Gråhara fyr rakt fram och Sveaborgs utanverk och Brunnsparkevallarna till vänster in mot staden. Det var den friaste, mest hänförande utsikten i hela staden, skröt Tora, och hon hade rätt. Den snötäckta isen låg och gnistrade i solskenet så långt ögat nådde, jämn och slät, bara bruten av ångbåtsrännan parallellt med stranden ett stycke ut och de otaliga skidspåren, som trots de rödas förbud för skidåkning ännu helt färska strävade ut solfjäderformigt från kajbranten. Och just här, i spårens brännpunkt, där tvärgatan slutade i en lastbrygga, stod plötsligt en nytimrad vaktkoja med röken bolmande rakt upp från plåtröret på taket och några till tänderna beväpnade rödgardister utanför, stampande snön av stövlarna. Trävirket var

bländande nytt; Tora var säker på att kojan inte funnits där för en timme sedan.

— Det var en bil här nere i går med några röda högdjur, som inspekterade stranden, erinrade hon sig. Nu har de täppt till det här smyghålet också — kanske det sista som fanns. Och naturligtvis kommer vaktposten att hålla öga på husen här vid kajen; ser du hur otäckt glosögt den där lilla fönstergluggen stirrar hitåt! Jo, det här var fint!

— Du med hela din arsenal! Och oss flickor, som kommer in som de feta nöten och går ut som de magra!

Det var en kinkig situation. Tora tänkte inte heller nu på den personliga risk hon löpte, bara på den stora förlust skyddskåren skulle lida vid en husvisitation av de röda. Det var två månaders farofyllt, intensivt arbete, ovärderligt ur det lagtrogna samhällets synpunkt, som hotade att gå tillspillo. Det måste förhindras; de måste till varje pris hitta på en utväg.

— Kalla på Micko, föreslog Minna efter en stunds funderande hit och dit. Karelin var deras rådgivare, gynnare och factotum. Först under det intensiva samarbete den röda terrorn medfört hade Tora lärt sig fullt uppskatta honom. Han hade varit henne till ovärderlig hjälp, och ehuru hon inte hyste minsta tvivel om hans känslor för henne, hade hon

aldrig haft anledning beklaga sig över honom. Fosterlandets heliga sak tog dem så helt i anspråk, att de varken hade tid eller lust att syssla med sina personliga känslor och affärer. Allt trädde tillbaka för detta enda: landets räddning.

När Karelin senare på dagen kom, var han inte ensam. Till Toras stora överraskning förde han med sig en gammal bekant — baron Raupp.

— Och jag som trodde er vara expedierad för länge sedan, baron!

— Tyvärr ett misstag, min nådiga. — Han kysste galant hennes hand. — Det är det fatala med mig, att jag är så värdefull, att inte ens bolschevikerna med all sin vandalism nännas göra kål på mig.

Fängelsetiden — han hade blivit frigiven samma dag — hade gått honom spårlöst förbi. Kanske att han rent av var litet fetare, och det klädde honom. Han var elegant och schneidig, med monokeln inklämd i ögonvrån, och Tora hade inte förr träffat honom vid så briljant lynne.

Det överraskade henne ovillkorligen, att det just skulle vara Karelin som introducerade honom i hennes salong. Deras vänskap från fängelsetiden hade Karelin nog berättat henne om, men hon hade fått en tydlig känsla av att han fortfarande trodde att hon älskade baronen, och hon å sin sida hade ingenting sagt för att ta honom från denna villfarelse. När

hon nu såg dem båda, Karelin tydligt bemödande sig om att skjuta fram vännen på sin egen bekostnad, fylldes hon av häpnad och någonting som hade starkt tycke av smärta. Var det möjligt att Karelins känslor för henne svalnat? Ville han henne ingenting längre, eftersom han frivilligt trädde tillbaka?

Det framgick att Raupp frigivits för att tjäna den röda armén. Man led stor brist på dugande flygare.

Tora sprang upp med blixtrande ögon.

— Och det gick ni in på? Och så har ni till på köpet panna att komma hit — till mig!

Karelin lugnade henne skåttande.

— Men Tora då — alltid exalterad, alltid impulsiv! Det finns rakt ingen anledning att köra baronen på porten så där bryskt. Han är ju lika vit som vi! Jag går i god för honom.

— Men han är enrollerad röd! Han har lovat tjäna deras sak! — Hon pekade anklagande på honom med rynkad panna.

— Förstår du inte att ett sådant löfte vore alldeles harmlöst, även om det givits. Men nu har baronen ingalunda avfordrats någon sådan förbindelse. Man tog helt enkelt för givet att han skulle stanna i sin profession, och eftersom Helsingfors är i de rödas våld, så skulle han faktiskt inte ha annat val — om han nu inte vore flygare. En gång uppe

i luften — vem kan kontrollera honom då? Det är ett fint spratt, ett sabla fint spratt, skulle jag säga!

— Hinauf und — weg. So! — Och baronen gjorde en betecknande gest.

— Vart då?

— Direkt till de tyska linjerna. Jag är tysk, min nådiga.

— Jag har försökt övertala honom att flyga till Mannerheim i stället, men kan du tänka dig: han vet ingenting om Mannerheim! Hörde namnet för första gången, när jag nyss nämnde det på gatan! Undervisa honom du, är du hygglig.

De duade varann numera helt förtroligt, Tora och Karelin.

Minna Balck åtog sig att undervisa Raupp. Hon riktigt strålade inför uppgiften. Här var då äntligen en officer och vacker karl och därtill baron, som man fick tala med utan att kompromettera sig! Och hon var nyss ledig från sitt senaste svärmeri, en arbetslös zigenarkapellmästare från Börsen.

Tora tog Karelin avsides och visade honom på de röda där nere. Just nu stodo de och sågo hit upp, och de hade redan samlat en massa beundrande arbetarungar omkring sig. Saken var mycket allvarlig, men Karelin hade ögonblickligen en plan.

— Bor det någon hos dig i herr-rummet för närvarande? frågade han.

— Nej, inte nu.

— Det passar utmärkt! Då får Raupp komma och bo hos dig. Han har intet kvarter; de stal både rum och saker från honom efter häktningen. Och det är någonting på tok med hans flygmaskin, så han kan i alla fall inte ge sig av med detsamma.

Tora svarade inte. Nu kände hon alldeles tydligt smärta över den nonchalans, varmed han avstod henne. Det stack till i bröstet som en syl.

Han blev vältalig i sin iver att övertala.

— Du förstår: bor han här, en rysk officer, så är det otänkbart att de röda vågar företa sig något. Han spikar sin namnskylt med gradbeteckningen på dörren där ute, och du är lika väl skyddad som i en fästning. Ryssar — det är det enda de har respekt för, de röda. De krusar och svansar för dem som vore de Belsebub själv. En briljant idé, Tora, inte sant? Eller rättare: en utomordentligt lycklig tillfällighet, att baronen skulle bli fri och husvill just nu!

Hon svarade ännu inte, stod bara och plockade bland de knoppande rosorna i fönstersmygen. Så såg hon på honom med en genomträngande blick.

— Varför gör du det här, Michael?

Under den veka världsmannamasken skälvde hans drag till, och det kom en blå skärpa i hans ögon, när han nästan mellan sammanbitna tänder mumlade:

— För sakens skull, Tora.

Hon såg länge på honom med den där blicken, som läste i hans blottade själ. Hon ville ha visshet, och hon fick det utan att han förrått sig med ett ord. Bakom alltsammans, bakom den åter garderade blicken och de spända ansiktsdragen såg hon hur hela saken med Raupp kostade på. Vid hans starkt grånade tinningar sipprade små svettpärlor, inte större än nålfina prickar. Hon hade velat ta hans huvud mellan sina händer och kyssa bort de där pärlorna.

— Michael, mon ami — vet du att du är den ädlaste man jag någonsin träffat? frågade hon allvarligt.

Han smålog sarkastiskt.

— Nonsens, Tora! Sådant där säger man bara på teatern. Och knappast ens där öppet, annat än möjligen i en monolog.

Han slog bort det med en axelryckning. Men hela den kvällen var han påfallande sluten och grubblande. Ibland mötte hon hans forskande blick och var glad att hon lyckats ge honom hopp. Själv visste hon inte riktigt varför det gjorde henne glad.

XIII.

Mars kröp mot sitt slut. Dagarna föllo långsamt en efter en som tunga droppar i upprorets blodpöl. Det var en ständig svävning mellan ängslan och hopp. Brunnsparksvallarnas silhuett var dagen lång naggad av människor, som stirrade ut mot havet. Därifrån måste ju hjälpen komma, västerifrån mot Österns barbari. Sverge? Ännu dröjde i somliga sinnen det fåfänga hoppet; det var så svårt att slita sig från älsklingstanken om broderfolkets bistånd i nödens yttersta stund. Men allt flere vände blickarna söderut. Den gamla tanken på Tyskland som förlossaren kom tillbaka, närd av rykten och hemliga bud. Tora hade fått underrättelser från Gösta Hammar, jägaren, som återvänt med sina gröna kamrater till hemlandet och nu fullgjorde sin mission på den vita sidan vid Tammerfors. De voro där, alla våghalsarna från »det nya fäderneslandet». Men det gick långsamt, förfärligt långsamt! I veckor hade ryktet redan vetat berätta om Tammerfors intagning, men ännu saknades bekräftelsen. De egna skulle sanno-

likt komma för sent. Hjälpen måste komma över havet!

Man erfor med bävan om den vita regeringens föreställningar i Berlin. Skulle de lyckas, ansträngningarna?

Som löftets skinande stora fåglar kretsade flygmaskiner med järnkorset under vingen över hamn och fästning och stad. De gävo hoppets tröst.

Baron Raupp hade givit sig i väg en dag, sedan han ett par veckor bott hos Tora Hammar. Han kunde inte uppskjuta avfärden längre; hans hydro var reparerat, och de röda yrkade otåligt på aktion.

— Var viss om att jag kommer tillbaka med järnkorset under vingarna! hade han sagt.

Men Tora hade givit honom en ny mission: att leta genom östra skärgården efter Birger Hammar och de andra försvunna av Pellingekåren och om möjligt rädda dem över till tyska sidan. Och till sin omätliga glädje mottog hon en dag över Sverge ett telegram, som förmälde att brodern välbehållen anlät till Libau. Han hade under den förtvivlade flyktens strapatser blivit efter de övriga och insjuknat i lunginflammation på en av Tokorna, där han vårdats av en fiskarfamilj. Sjukdomen hade blivit hans räddning: de röda bödlarna hade inte hittat honom. Men baron Raupp hade snokat rätt på honom och flugit med honom till tyskt område. Nu redde

han sig att tränga hemåt med den tyska desanten, som enligt gängse glada rykten redan landstigit eller i varje fall siktats utanför Hangö.

Raupp hade varit ett säkert skydd, medan han bott hos henne. Han lämnade sin namnskylt kvar på dörren, men de röda, som börjat intensivt intressera sig för huset, erforo snart att han var utflugen och — vad som bragte dem i raseri — det som förrädare. Det var kritiska dagar som följde. För att rädda vapenförråden var det nödvändigt att flytta dem till en annan, säkrare plats, och det tog tid. De voro vid denna tidpunkt redan rätt betydande, tack vare Karelins försänkningar hos marinsoldaterna, som inte haft något emot att i småportioner förråda sin heliga revolutions sak och sälja gevär och ammunition till »burschujerna» — naturligtvis till ockerpris. Baron Raupp hade bidragit med ett par maskingevär och en vacker kollektion handgranater. Allt detta skulle nu mitt för de röda vaktposternas ögon transporteras till den nya depån vid Petersgatan. Det sjöngs bra litet i Tora Hammars salong i de dagarna, ehuru eleverna oavbrutet strömmade ut och in. För att vilseleda de röda vaktposterna utanför lät man en grammofon spela sångnummer, som ljödo rätt så autentiska ut på gatan. För att så vitt det stod i hans förmåga skydda för obehagliga överraskningar flyttade Karelin proviso-

riskt in i herr-rummet och lyckades verkligen med Tilgas magiska namnteckning och sin flytande ryska svada ett par gånger driva några tilltagsna röda spanare från dörren. Men andra gången hade det redan varit svårare — uppenbarligen hade man införskaffat upplysningar om honom, och de hade inte varit särdeles imponerande. Tredje gången skulle det allt bli kritiskt.

Den dagliga intima kontakten ändrade till det yttre ingenting i Toras och Karelins förhållande till varann. För Karelin var det en hederssak att inte begagna sig av de tillfällen gästfriheten och omständigheterna gävo för att tillfredsställa sitt hjärtas pockande hunger, och han behärskade sig så fullständigt även i de mest provocerande situationer, att Tora åter började tvivla på hans känslor. Hon gick omkring i en uppjagad, irriterad stämning och hade lynnesutbrott, som skulle givit honom åtskilligt att tänka på, om han inte naivt tillskrivit dem den svåra, prövande tidens oundvikliga nervreaktion. Ibland visade hon honom en tydlig avoghet, som han skulle haft svårt att bära i längden; men hon hade aldrig långt till ångern efter sådana skov och höjde honom åter lätt till skyarna med sin älskvärdhet. Allt det oroliga och skiftande i hennes natur potencierades under förhållandenas olidliga tryck; hon sade honom själv att hon var »odräglig», men kände sig ändå tacksam

och lycklig, när han livligt urskuldade henne. Han sökte förklaringen bara i förhållandena — hon själv visste, men kunde inte säga honom det, att där låg en besynnerlig hjärtats oro och längtan på botten av alltsammans. Hon var sig själv en gåta dessa dagar.

April gick in med luften fylld av allt bestämdare, hoppfulla rykten och allt tydligare tecken till den röda blodsregimens sönderfall. Tyskarna hade landstigit, Tammerfors hade fallit! Ringen drogs allt tätare kring de röda usurpatorernas rike. Skulle de inse omöjligheten av försvar och sträcka vapen? Så oändligt mycket berodde av svaret på den frågan.

Det var en underbar vår, som ingen vår full av längtan och löften och förhoppningar. Nu, när havet åter en gång svallade fritt mot kajerna, tätnade de ivrigt spejande skarorna på vallar och utsiktsberg. Dag efter dag väntade man med allt större otålighet den tyska eskaderns ankomst. Men det var bara de ryska pansarkolosserna, tunga och grå och smutsiga, som lågo där ute med den hatade röda duken i topp. Ett ryck av glädje gick genom samhället den kvällen, när de starka detonationerna från de sprängda engelska u-båtarna ute vid Gråhara kommo fönstren i staden att skallra. Nu kunde inte tyskarna vara långt borta! De måste kunna skönjas när som helst där ute i misten.

Men dagarna gingo. Ännu prövades tålamodet.

Men medan det röda väldet spurtade mot sitt fall i en paroxysm av bestialitet för att på förhand ta hämnd för det nederlag, som redan kunde skönjas av dess egna inpiskare, var stämningen hos det övriga samhället i stadigast stigande. Huvudstadens isolering kunde trots krampaktiga ansträngningar inte längre upprätthållas i samma utsträckning som förr. Allt bestämdare blevo de eggande berättelserna om den vita arméns sagolika bragder där uppe i norr, då den med tomma händer erövrade sina första vapen från den ryska fienden eller med ovana, hjältemodiga skaror i veckor löpte till storms mot det ihärdigt försvarade och starkt befästa Tammerfors. Bakom de rödas fantastiska, inför de blodigaste nederlag envetet utkolporterade segerbulletiner skymtade man den gigantiska strukturen av det kompakta vita Finland, enigt i en mäktig, spontan folkrörelse mot egna och främmande förtryckare, i en resning så vacker och löftesrik, att den sopade över alla försagda beklaganden över det flödande broderblodet och den olycksaliga inre tvedräkten med en storm av glad förvissning om en bättre, rikare framtid för det marterade landet. Man hörde äntligen om den ryska ordern om allmän evakuering av landet, och ehuru man insåg att den måste genomdrivas under oavbruten påtryckning med vapen i hand, skymtade

dock den faktiska självständigheten nu så gripbart nära som den outblivliga segerns skönaste frukt. Det var ju målet för alla ansträngningar: att bli herre i eget hus! Broderblodet som flöt var nödvändigt som desinfektion efter den fasansfulla österländska smittan. Det var landets tunga gärd på framtidens offeraltare.

Så kommo nya, omedelbart gripbara fakta, siande om den snara förlossningen. Den röda ledningen, som in i det sista officiellt förnekade, att den fått att strida med de fruktade tyskarna, grep själv till flykten österut, lämnande sina om situationen okunniga röda mördarhopar kvar för den hopplösa, förintande slutuppgörelsen. Det var det svartaste förräderi inom de rödas egna led. Instängt, med den säkra undergången för ögonen, hängav sig röda gardet — nu en här av virriga, oordnade blodtörstiga vilddjurshopar, utan högsta ledning, utan mål och utan räddningsmöjlighet — åt en sista vanvettig blodsorgie. Äntligen upphörde frasmakeriet, äntligen avslöjades rörelsens innersta kärna: makthungern, vandalismen och hatet. Var var nu den »sociala revolution» man med så stora åthävor proklamerat? Var fanns ett enda bestående resultat av den månadslånga proletariska diktaturens febrila »lagstiftning» till lindrande av de smås villkor i samhället?

Det hela var ett blodigt hån, ett uselt förräderi, ett slag i ansiktet på egna lättrogna proselyter. Folkkommisarierna flydde med fickorna späckade av folkets miljoner, medan deras drabanter, blodsgardet, i månader förgäves yrkat på sin sold. Kassorna voro läns — stulna av egna förtroendemän, som ruvat på dem länge och väl i väntan på den syndaflood de sett nalkas och varken velat eller kunnat avvärja. De sista ögonblicken av sin tillvaro måste gardet fortsätta med rån och plundring för att kunna uppehålla livet.

Tillskärpningen av det röda banditväldet var så uppenbar, att Mikael Karelin inte längre gjorde sig några illusioner om att komma undan. Han kände det på sig att faran var överhängande. Natt efter natt satt han i sitt rum och lyssnade med spända nerver efter patrullernas hästramp och bödelsbilernas sus utanför på den utdöda gatan. Ofta stannade de på hörnet, hovarna skrapade otåligt i marken, dämpade grova röster trängde upp. Då undersökte han än en gång sitt gevär och väntade.

Ty han var fast besluten att försvara Tora Hammars hem till det yttersta. Han visste att skyddskåren låg gömd, rustad och beredd. De skulle gladeligen skynda till hans hjälp; de kunde knappast styra sin stridslust, och han visste att ett ärligt motstånd på något håll skulle framkalla den stora,

gemensamma aktion, som liksom låg och eggade i själva vårluften.

I andra ändan av våningen, i sängkammaren åt gården, låg Tora Hammar och kastade sig oroligt. Hennes nerver voro hopplöst i olag, men det var mindre den politiska spänningens än de oslippliga tankarnas fel. Hon tänkte på honom, som vakade — hon var säker på att han vakade liksom hon! — några rum ifrån, och hon avskydde honom för att han höll henne vaken. Hon började förstå hur det var fatt med hennes hjärta, men hon stred emot känslan med en hopplös energi, som dels bottnade i hennes jungfrudom, som instinktivt motsatte sig självuppgivelsen, dels i hennes exalterade teorier om konstens krav på vestalisk ensamhet. Hon ville inte, ville inte ge sig, även om det var för att vinna den eviga sällhetens fullhet.

Egentligen var hon rädd för Karelin, sade hon sig. Hans effeminerade vekhet var bara en mask. Hans sällsynta hjärtegodhet, varpå hon sett otaliga bevis, kunde hon visserligen inte förneka. Hon hade kallat honom den ädlaste man hon känt, och hon menade det — med en reservation. Ty allt det där var så tydligt ett arv från hans slaviska fäderne, hela denna atmosvär av fullkomlig »snällhet», som omgav honom, var så påtagligt rysk till sitt ursprung, att hon med skäl måste förutsätta förefintligheten av

också andra nationella karaktäristika hos honom. Och dessa andra måste vara av repellerande art. Hon hade ju sett glimtar av den ryska vildheten och grymheten hos honom — samma egenskaper hela landet fått lära känna under krigstiden och särskilt under den röda regimen. Scenen på blodsfredagen i trappuppgången till hennes pension vid Mikaelsgatan gick aldrig ur hennes minne. Till och med hans stora självförnekelse, då han utverkade räddningen av den man hon just bekämt sig älska, var rysk — det slaviska ädelmodet i sin vackraste form.

Hans liv hade varit en enda kamp mot det slaviska inom honom, hade han bekämt en gång. Hur litet han visste hur illa den kampen lyckats honom!

I sin fosterländska fanatism hade hon kastat all nationell tolerans överbord. Hon avskydde allt ryskt. Han hade själv lärt henne det! Och dock måste hon erkänna, att det just varit de främmande, icke-finska egenskaperna hos honom, som först dragit henne till honom. Och var hon fullt ärlig, så måste hon bekänna, att det var så ännu.

Tankarna gingo runt i hennes huvud. Hon kom ingen vart, hur hon än grubblade och benade ut. Hennes hjärta skenade i väg med hennes förstånd.

Så en natt flög hon upp vid smällarna av skott, flere skott, en hel salva — här, i samma hus. Hon störtade ut och trevade sig genom de mörka rummen

till tamburen. Hon stötte våldsamt mot möblerna, men aktade på ingenting i sin plötsliga kvävande ångest. När hon stötte upp dörren till tamburen, slog krutlukten emot henne och skotten smällde öronbedövande nära, glas krossades, röster ropade och svuro vilt. Med en enda blick tog hon in situationen.

I tamburen, som upplystes endast av skenet från trappljuset genom entréns glasrutor, stod Karelin med mausergeväret vid ögat och sköt skott på skott ut i trappan. Dörrutorna voro splittrade i små skärvor runt ramen, och genom öppningen kunde hon i det starkare ljuset utanför se några typiska rödbanditer nedhukade längst bort på trappavsatsen. De hade gevären till ögat de också, skotten ekade starkt i trapphallens akustik, och emellan rasade rappningen i tamburväggarna ur kulhålen — det lät som när möss grassera bak tapeterna. Karelin's gevär spottade eldflammar med regelbundna mellanrum, och knallarna slog lock för örat. Ute tilltogo svordomarna. Hon hörde knappt när han ropade, brådiskande och oceremoniöst:

— Gå din väg, Tora! Gå din väg!

Hon stod kvar i sin nattdräkt i dörren och såg på striden med vidgade näsborrar och en härlig känsla av befriande lyftning. Här var striden de rustat sig för sedan månader! Hon njöt av knallarna och larret, njöt att se Karelin stå där utan betäckning och

brassa på. Hon söp in krutlukten genom mun och näsa, och hennes ögon skeno.

— Ge dem, Michael, mon ami! Skjut på, skjut på!

Han höll upp ett ögonblick och laddade om.

— Gå din väg, Tora — jag ber dig! Du kan bli träffad; gå in, gå in!

— Än du då? frågade hon halvt gäckande.

Han höjde igen geväret till axeln, och flammorna spottade ur mynningen tätt, tätt. Utifrån svarade oavbrutna salvor, men kulorna gingo för högt, slogo i väggar och dörrspeglar över deras huvuden, föllo förlamade ner eller blevo sittande. Tamburen var grå av damm. Ibland snuddade en kula vid glas-skärvorna i dörrkarmen och rikoschetterade med ett ilsket myggpip eller ett ljud som en springande fiolsträng. Tora blev överstänkt av murbruk, som gick in under linnet i nacken och tillrade kittlande utför kroppen. Hon ryste av spänning och välbehag.

— Se saatanan lahtari! ropade en dundrande röst där ute. Slå in dörren, pojkar!

Elden höll upp i trappan. Hon såg dem hukande smyga sig fram. De lämnade ett par orörliga, underligt hopsjunkna kroppar bakom sig.

— Michael, de kommer! ropade hon varnande.

— Tora, för guds skull, laga dig in! — Han kom hastigt bort till henne och tog henne i armen med

ett grepp hon kände igen. I hans ögon glödde åter den där fanatismen från då.

Det första kolvslaget dånade mot dörrspegeln.

Hon slog plötsligt armarna om honom, och hennes läppar brände sugande girigt mot hans. För ett ögonblick kände han hennes mjuka kropp svaja in mot sig, trycka sig tätt, tätt till, och hennes stora skinande ögon lyste in i hans med en öppen, helig bekännelse. Så gav hon honom fri och log med en förklarad glans över dragen.

— Tora? ropade han andlöst.

— Ja, ja, det är sant, nickade hon.

Han tog sig om pannan och stirrade på henne. En bösspipa smög sig in genom den krossade rutan, ett huvud skymtade vid kolven där bakom, så spottade en ilsken liten flamma till med en knall, och hon kunde höra på själva smällen, som var vidrigt mjuk och utan eko, att han var träffad. Själv tycktes han omedveten om allt utom henne. Han vacklade till som en drucken, for sömngångaraktigt över ögonen med handen, rätade så med ens upp sig med en våldsamt viljeanstängning.

— Gå in, Tora, älskade! bad han.

Och innan hon förstod vad han ämnade göra, tog han ett språng till dörren, reglade upp den och rusade ut. Hon hörde en kör av svordomar och det karaktäristiska ljudet av kolven, som med all kraft

träffade mjuka kroppar; den trasiga dörren slog igen, och när hon i sin tur störtade fram, såg hon en hög människor i ursinnig brottning rulla utför trapporna under eder och skrik. Gevär rutschade slamrande utför för sig själva. Fyra kroppar blevo kvar på avsatsen. Hon lyssnade efter det ekande, ursinniga tumultet, som hastigt sjönk nedåt; hon kunde till och med höra de kämpandes flämtande andetag och slagen som föllo; så en röst som ropade:

— Eta ti — Kolja Ivanitsj! — Och så föll ytterdörren igen bakom dem och hallen låg tyst, med de fyra kropparna hopsjunkna som fågelskrämmor berövade sitt stöd. Dammet dalade grått över dem.

När de darrande och uppskrämda grannarna vågade sig fram, drog sig Tora tillbaka in i våningen. Hon hackade tänder av frossa. Den jublande stoltsheten över den älskades bragd stred med en måttlös saknad och sorg. Karelin var borta, och det kunde inte råda något tvivel om hans dystra öde.

Men hans självupppoffrande slutspurt, då han störtat ut och dragit banditerna med sig utför trappan, hade varit den psykologiskt inspirerade bragd, som räddat hennes hem från hemsökelsen. Arsenalen var räddad. Inga röda uppenbarade sig vidare i huset, och portvakten fick föra de fallna till bårhuset.

Dit skyndade också Tora följande morgon för att skaffa sig visshet om Karelins öde. I koleraba-

racken lågo dubbla rader av oidentifierade lik, de rödas offer, utplundrade inpå bara kroppen, lem-lästade, gräsligt vanställda och massakrerade. Men ingen av dem var Karelin.

Det gav ändå något hopp om att han ännu var vid liv. Det skulle visserligen visat en obegriplig skon-samhet från de röda vilddjurens sida i ett särskilt försvårande fall, och hon greps av ångest för att någonting ännu värre än döden träffat honom. De kanske torterade honom! Eller om han låg i fän-gelse, var han ju svårt sårad och måste lida ohyggliga kval.

Dag efter dag var hon ute och letade efter ho-nom. Han fanns inte på sjukhusen, dem hade hon alla besökt. I den röda spanaravdelningens — de vildaste bland de vilda — ohyggliga tortyrkamrar vid Bergmangatan visste man ingenting om honom, och när hon tvivlade, lät man henne hånfullt leta igenom hela den tättpackade, som djur behandlade fångkohorten. Hon besökte vart enda polishäkte i staden och länsfängelset och marinfängelset med samma negativa resultat. Hon drog sig slutligen inte ens för att söka upp de röda myndigheterna för att höra efter honom. Hon stod tre timmar i kö bland brandröda kvinnor utanför gamla generalguver-nörspalatset, de rödas »Smolna», innan hon fick företräde hos röda gardets nyländska stab. Hon

häpnade över vad hon såg. Vestibulen var full av rökande och spottande rödgardister med vårdslöst hanterade gevär och vilt utseende, som klarnade vid hennes åsyn. Hon hade med avsikt klätt sig i sin tjänstflickas promenaddräkt för att inte verka borgardam, och nu jämföll hon synbarligen med de röda furier, som med röda korsets bindel om armen förljuvade gardisternas tunga fronttjänst och kasärnliv. Det fanns flere av dem här också, och de vädrade synbarligen en rival i henne. Luften var tjock av tobaksrök, och de flesta av karlarna voro druckna. Konjaks- och viskyflaskor stodo i alla fönsternischer — byte från plundrade vinkällare. Ingenting övertygade henne starkare om den röda erans snara sammanstörtande än denna öppna dryckenskap i ett av de rödas mäktigaste ämbetsverk.

På övre botten nödgades hon ännu vänta en stund i forna gula mottagningsalen med sitt långa bord med grön klädesduk, vid vilket en Bobrikoff, en Seyn hållit konselj. De historiska kejsarporträtten i kroppsstorlek hade lämnat stora rektanglar av oblekt gyllenläderstapet efter sig på väggarna, och de förgyllda länstolarna överklädda med gul brokad sågo lika bortkomna ut framför skrivmaskinerna som de damer, vilka direkt från diskbänken eller ladugården upphöjts till renskriverskor av riksviktiga statshandlingar utan att någon tenterat dem i ortografien.

Inne hos staben skräpade nya konjaksbuteljer helt frankt på det gröna klädet; glas syntes däremot inte till — man drack ut buteljen. Den mäktige stabschefen höll just på med sin lunch, som bragts honom av hans hustru och lilla dotter i spånkorg med ullstrumpa om kaffeflaskan såsom han varit van på sin arbetsplats före upphöjelsen.

Mellan tuggorna raspar han namnet under dagor der och kungörelser i okunnig förlitan på renskri verskornas ortografi. Hans dotter synar signaturen ett tag och utbrister beundrande:

— Se mamma, hur bra pappa lärt sig skriva!

Och modern tar det historiska dokumentet och beundrar i sin tur den svajiga namnteckningen.

Tora får slutligen framföra sitt ärende. Stabschefen tuggar och funderar.

Nej, det är bäst höra åt hos generalstaben i folkkommissariernas hus.

Hon går till senatshuset och mötes av samma syn där: tobaksrök och sprit, trapporna och korridorerna packade med rödgardister, gevär och patronbälten skräpande över allt. I förrummet ryska officerare av bolscheviktyp, som utfråga henne om hennes ärende.

— Karelin? Gospodin Karelin? — De se på varann. Så säger en med ett rätt skratt:

— Han vara redan skjuten, min fru!

Men hon tror dem inte. Hon vill tala med överbefälhavaren.

— Kakoj överbefälhavare? Överbefälhavaren vara bortrest, min fru. Kan inte träffas.

Och på detta stranda alla hennes försök: bortresta äro stabschefen och hans adjoint, bortrest stadskommendanten, chefen för spanaravdelningen — alla, alla.

Men på kvällen, när hon sitter i mörkret i sin våning, förtvivlad och rådlös, förstår hon det. Över tjockan, som ligger tung bortom Gråhara, ser hon oräkneliga gnistor språka med varann. Det är den tyska eskadern, som ligger osynlig där ute och bidar sin tid. Samtidigt höres kanondundret från landsidan, åt Albergahället.

Räddningen, räddningen!

Men hon känner ingen glädje. I maktlös förtvivlan upprepar hon åter och åter det otroliga beskedet:

— Han är redan skjuten, min fru.

Dr. skönl. 1.

Sanden

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 0670

B845

X

